RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Andra Kammaren. N:o 36.

Lördagen den 10 April.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Fortsattes den i förmiddagens sammanträde började öfverläggningen angående Lag-Utskottets i Utlåtandet N:o 23 framlagda förslag till lag om allmänna värnpligten.

Ordet lemnades, enligt förut skedd anteckning, till

Herr Helander, som yttrade: Det ifrågavarande lagförslaget innefattar icke och utger sig icke för att innnefatta ett fullständigt ordnande af rikets försvarskrafter. Det kan således icke bedömas efter måttstocken af ett sådant ordnande utan efter hvad det i verkligheten är eller ett förslag till lag, på hvilket man kan bygga en fullständig organisation, sedan man om en sådan en gång blifvit ense. När den tidpunkten kommer, vet hvarken jag eller någon annan. Det är möjligt, att dertill åtgå lika många år som vi nu tvistat om en lämplig omorganisation, ja kanske långt derutöfver. Det synes mig således icke vara annat än en ovilkorlig skyldighet både för regering och representation att tillse, det ingen försummelse sker, hvarigenom under tiden rikets säkerhet på något sätt äfventyras. Regeringen har uppfylt sin pligt genom framläggande af detta förslag; det återstår nu för Riksdagen att göra sin.

Man har sagt, att ifrågavarande förslag i militäriskt hänseende icke har synnerligen stora förtjenster. Derom vill jag icke tvista; tankarne derom kunna naturligtvis vara ganska olika. Men å andra sidan vill jag erinra derom, att icke heller bördorna, som kunde åtfölja antagandet af detta förslag, äro af någon anmärkningsvärd beskaffenhet. Jag ber också att få erinra dem, som möjligen skulle af detta förhållande känna sig förhindrade att med sin röst bidraga till förslagets antagande, derom, att i fall dimensionerna i detta hänseende varit större än de verkligen äro, det väl icke kunnat vara sannolikt, att förslaget då skulle antagits, när något så litet som detta mötts med så mycket motstånd.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag hade tänkt, att bemöta åtskilligt som af ett par talare på motsidan andragits, men detta har redan skett ganska fullständigt dels af Grefve Björnstjerna och dels af Chefen för Landtförsvarsdepartementet, och jag vill då icke göra mig skyldig till att hufvudsakligen upprepa enahanda skäl, helst diskussionen i allt fall synes blifva tillräckligt lång. Den siste talaren på förmiddagen har visserligen icke blifvit bemött, men äfven hans anförande vill jag lemna åt sitt värde, då det tyckes mig vara nog litet allvarligt i en så allvarlig sak. Hvad jag emellertid i saken nödvändigt vill hafva sagdt, det är, att, för den händelse att underlåtenhet att antaga detta förslag skulle förr eller senare medföra någon olycka för fäderneslandet, en olycka, som eljest kunnat afvärjas, så vill jag med Kammarens protokoll visa, att jag dertill icke i någon mån bidragit eller varit vållande. Då jag således i dess helhet gillar det framlagda förslaget, ber jag att få förena mig med dem, som yrkat bifall till detsamma och särskilt till den nu föredragna 1 paragrafen.

Herr J. Johansson i Bergsäng: Då jag vid mitt offentliga uppträdande i denna Kammare sökt bevara i minnet den gamla regeln: bättre tiga än illa tala, och följaktligen icke heller förr än nu under loppet af denna riksdag tagit Kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk, torde jag kunna påräkna något öfverseende för min djerfhet att nu taga till ordet. Det hade kanske varit klokast att fortsätta på samma bana som förut, nemligen att tiga; men då jag i likhet med flertalet af denna Kammare anser denna fråga vara af särdeles vigtig beskaffenhet, må det ursäktas mig, om hvad jag vill säga icke skulle falla så på läppen, som man möjligen har hoppats och väntat.

Jag ber då att till en början få förklara, att jag är värnpligtsvän. Jag har så att säga svart på hvitt på den saken, jag har under loppet af flera riksdagar gång efter annan af någon vaktmästare blifvit påmind om erläggandet af en liten afgift såsom ledamot af det sällskap, som kallar sig »värnpligtens vänner». Jag har derjemte genom skrifvelse blifvit underrättad om, att jag blifvit utsedd till ledamot af sällskapets styrelse; jag har sedan dess flera gånger blifvit återvald till samma förtroendeuppdrag, och detta oaktadt jag icke mer än en gång bevistat sällskapets sammankomster och aldrig satt min fot inom det rum, der styrelsen sammanträdt. Jag är således värnpligtsvän, men denna min vänskap sträcker sig icke längre än till de fem åldersklasser af allmänna beväringen hvilka redan finnas. Då jag säger detta och följaktligen icke heller kan obetingadt gilla det förslag, som nu föreligger till Riksdagens pröfning, ber jag få hänvisa till åtskilliga siffror, som göra att jag hyser fruktan att allt för mycket och långt gå in på den väg som här är ifrågasatt. Om man får tro siffrorna i en af de tabeller, som finnas bifogade Kongl. Maj:ts propositioner i ämnet, skulle de värnpligtiges antal i beväringens nuvarande fem åldersklasser år 1879 hafva uppgått till 275,762 man. Af detta stora antal skulle enligt samma tabell, nära 133,000 under de senaste 5 åren varit öfningsskyldige, eller skyldige att inställa sig till första årets vapenöfningar. Redan detta stora antal

synes mig häntyda på att den utsträckning af värnpligten, som så mycket omskrikes, icke är *så* behöflig, som man i allmänhet synes vilja föreställa sig.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

En talare å göteborgsbänken har redan på förmiddagen sökt visa, att ifrågavarande siffror icke äro fullt tillförlitliga. För att öfvertyga mig om, hvilka siffror som kunde anses vara de rigtiga i berörda hänseende, har jag gjort mig mödan att se efter i en officiel urkund, nemligen statistiska centralbyråns underdåniga berättelse för år 1878. Der kan man finna, att antalet af män i åldersklasserna mellan 20 och 25 år vid 1878 års slut uppgick till 195,240. Vill man vidare se efter, huru mycket den föreslagna tillökningen af icke mindre än 7 åldersklasser, nemligen från 26 till 32 år, gör i fråga om manskapets styrka, så uppgår denna siffra till icke mindre än 214,094. För att erhålla visshet om huru stor landstormen skulle blifva, har jag funnit de, som äro mellan 32 och 40 år, uppgå till 206,908 man.

Jag ber få fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att dessa siffror äro beräknade, icke på grund af de förhållanden, som ega rum, då det beväringsskyldiga manskapet ingår i 21:sta lefnadsåret, utan på grund af det antal personer, som *verkligen fans* inom hvarje åldersklass vid den tid jag nämnt, eller den sista December 1878. Sammanläggas nu alla dessa tal, kommer man till en slutsumma uppgående till något öfver 616,000 personer, hvilka på ett eller annat sätt, mer eller mindre, skulle beröras af den nu föreslagna värnpligtslagen. Man må säga hvad man behagar om detta antal af öfver 600,000 menniskor, som — med undantag af sådana, som af orsaker, hvilka uppgifvas i 2 § af lagförslaget, icke kunna tagas med i beräkningen vid ordnandet af försvarsväsendet efter de grunder, som i lagen angifvas — skulle utgöra vårt försvar, men i min tanke äro dessa siffror tillräckligt stora för att man med en viss häpnad och förvåning måste fråga: hvad skall man göra med alla dessa menniskor? För min del vågar jag tro, att, om man nu inskränkt sig till att söka åstadkomma en bättre reda och ordning i den värnpligt, som redan finnes genom lag stadgad, man derigenom uträttat hvad som kunde och borde uträttas, och som möjligen hade utsigt att vinna framgång i denna Kammare. Men man har icke nöjt sig härmed, utan man har gått mycket längre, och det är detta, som jag för sakens skull icke kan underlåta att beklaga.

Jag nämnde nyss att den styrka, som för närvarande finnes inom de fem första åldersklasserna, uppgår till ungefär 200,000 man. Om man nu, utan hänsyn till åtskilliga "om" och "men", vid mönstringarne går till väga på sådant sätt, att alla de, som med sin person vilja och på ett eller annat sätt kunna bidraga till landets försvar, blifva i vederbörlig ordning utskrifna, så vill jag påstå, att detta antal är mer än tillräckligt, för att under våra förhållanden kunna utrustas med hvad som behöfves. Jag vill icke här upprepa sådana historier, som kommit i svang om det sätt, hvarpå man vid beväringsmönstringar stundom tillvägagått och hvarigenom de öfningsskyldiges antal blifvit reduceradt till ungefär hälften af hvad det borde hafva varit; jag vill, för att anföra ett exempel, endast säga att jag per-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

sonligen kan betraktas såsom ett lysande bevis derpå, att man icke alltid approberar dem, som kunna anses vapenföre. Jag vet nemligen ingen annan orsak, hvarför jag vid mönstringen kasserades, än möjligen den, att jag var hufvudet högre än de flesta bland de andra pysarne. Om detta var ett fel, lemnar jag derhän; men åtminstone hindrade det mig icke att vid uppkomsten af en annan idé af ungefär samma syfte, som värnpligtsinstitutionen, nemligen skarpskytteidén, med varmt hjerta och med större ifver än som kanhända borde hafva utvecklats, söka visa att jag var mera vapenför än man vid mönstringen föreställde sig. Jag vet också mer än väl, att under de senare åren, då Riksdagen nekat bevilja de anslag, som fordrats för beväringsmanskapets öfningar, har man både i tryck sett och eljest hört omtalas, hurusom vederbörande mönstringsbefäl fått order att vid mönstringarne förfara så strängt som möjligt, för att på detta sätt minska den styrka, som skulle vapenöfvas, och derigenom få anslagen att räcka till. Om man under de gångna åren, då skarpskytteidén var i sitt flor och intresset för denna rörelse varmare än nu, sökt göra densamma mera älskad af folket, än som skett, tror jag icke man behöft underkasta sig så många strider och så mycket arbete, som nu, för att komma till det resultat man sökt vinna genom den nu framlagda lagen. Man må nu icke undra på att det ena med det andra och icke minst det sätt, hvarpå beväringsmanskapet behandlas under öfningstiden, varit af den beskaffenhet, att det bidragit att väcka misstroende hos landets befolkning mot den allmänna värnpligten. Detta misstroende näres ytterligare derigenom — och jag vet att det har händt mer än en gång — att personer, som annars icke haft det ringaste att med saken skaffa, med förargelse åsett, huru i synnerhet yngre militärer ansett sig kunna behandla äfven gammalt och förståndigt folk. Så länge ännu några af de män finnas qvar, som under 1808 och 1809 årens krig i landtvärnet fingo slita ondt, så länge skall man icke helt och hållet glömma, huru man då behandlade landets ungdom. Och hvad som sedan vid öfningsläger eller andra tillfällen inträffat, har icke heller varit egnadt att minska det misstroende mot en utsträckt värnpligt, som slagit allt djupare och djupare rötter hos svenska folket.

Man har sagt, att man med detta lagförslag blott ville söka åstadkomma ordning uti våra beväringsförhållanden, så att man skulle kunna bättre än nu hålla reda på, hvarest de värnpligtige funnes, och se till att de samvetsgrannare fullgöra sin beväringsskyldighet. Detta är visserligen ett godt syftemål, men jag anser, att man skulle kunna vinna detta mål lika väl genom att föreslå förändringar i den nu gällande beväringslagen, utan att derföre utsträcka värnpligtstiden längre än hittills varit stadgadt. För öfrigt får jag säga, att det torde vara skäl att tillgodogöra sig den der så mycket omtalade *ordningen* äfven på andra håll. Se här *ett* exempel. I går afton utdelades till Kammarens ledamöter ett sammandrag af 1879 års bevillningstaxeringslängder. Då jag, såsom Herrarne veta, har det förtroendeuppdraget att vara ledamot af skattereglerings komitén, är det för mig af intresse att taga reda på alla förhållanden, som kunna komma under

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

denna komités handläggning och pröfning. Det roade mig derför att efterse, huru det förhölle sig med de från personlig skyddsafgift befriade, hvilka funnos upptagna på sista sidan af dessa tabeller. Jag fann då till min förvåning, att, af Vermlands fältjägareregemente, som för några år sedan förvandlades till en corps på 500 man, hvilka 500 man enligt min föreställning allesammans borde vara upptagna bland dem, hvilka, såsom varande "gemenskap af armén", icke behöfde erlägga personlig skyddsafgift, att, säger jag, uti Vermlands län funnos endast 205 man, nemligen 189 på landet och 16 i städerna, som voro upptagna såsom befriade från denna afgift. Hvart hafva de öfrige 300, som skulle tillhöra denna corps, tagit vägen? Det skulle i sanning vara intressant att veta om anslagsbeloppen till denna corps' underhåll och aflöning verkligen användas till det ändamål hvarför de blifvit beviljade, eller om de felande 300 fältjägarne, såsom mycket annat, finnas endast — på papperet.

Jag sade nyss, att man med denna värnpligtslag ville söka åstadkomma en bättre ordning och reda bland de värnpligtige. Men jag får å andra sidan säga, att det förefaller mig besynnerligt, att man kunnat tänka sig, att detta lättare skulle gå för sig, om de värnpligtiges antal fördubblades, hvilket blefve fallet, om åldersklassernas antal utsträcktes på sätt här är föreslaget; mig åtminstone synes det ganska märkvärdigt, att man skulle lättare och bättre kunna hålla reda på tolf åldersklasser än på fem.

Då med denna likartade frågor förut förelegat till behandling, har det varit en ofta och flitigt upprepad sats, att, då man vill freden, bör man vara rustad för kriget. För min del vill jag vända om denna sats och säga, att man icke så uteslutande bör taga hänsyn till kriget, som är ett abnormt förhållande, att freden, som är eller bör vara det normala och hvartill man i alla händelser bör sträfva, sättes i fara. Ty om man röstar för mycket för kriget, så blir man, enligt mitt förmenande, desto lättare invecklad i sådana fataliteter, som kriget dock i alla fall måste anses vara. Ingenting är lättare än att åstadkomma ett krig. Litet hvar vet säkerligen, huru lätt det är att "mocka gräl" eller ställa till ett slagsmål; och vill man söka anledningar till krig, så finner man lätt många sådana. Just i detta nu finnas för en regering, som tänker derpå, orsaker, som mycket väl skulle kunna upptagas och användas för ett sådant ändamål. Sålunda har i dessa dagar till Riksdagens Justitieombudsman ankommit en skrifvelse angående vissa egendomliga förhållanden vid riksgränsen i Haparanda. Jag skulle i detta afseende äfven kunna erinra om en annan sak. Sverige har i Tyskland en pant för en skuld, som väl ännu icke är förfallen, men hvilken pant man kan tänka sig, att man, om icke på annan väg, skulle kunna vilja återtaga med våld. Jag tror väl icke, att det skall gå derhän, men jag nämner detta endast för att visa, att, vill man krig, så är det mycket lätt att finna anledningar till detsamma.

Vid sådana tillfällen som detta händer det rätt ofta, att man på ett eller annat sätt blir varskodd på förhållanden, hvilka man eljest icke skulle hafva kommit att beakta. Då jag i går mottog en af

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

hufvudstadens aftontidningar, som är känd för att vara både regerings- och skyddsvänlig, fann jag der under redaktionens egen afdelning ett poem med den klingande öfverskriften: "På fosterjordens altar! Den 10 April 1880." Jag fann i dessa bombastiska verser åtskilligt, som kan upplysa och klargöra ställningen i den föreliggande frågan. Jag behöfde härför ej gå längre än till första versen, der det heter:

"O Svea! Än en gång af häpnad väckt du spörjer,
Om sköflas skall alltjemt din äras gömda skatt.
I sliten skrud du står och flydda dagar sörjer,
Då du i folkens råd ännu i högstol satt," —

då Sveas folk med andra ännu i högstol satt! Ja! Häri skulle man möjligen kunna tro låge det gömda ägget till de förtviflade ansträngningar, som nu göras för åstadkommande af en stor värnpligtsarmé, låt vara till en början endast på papperet. Man söker att på ett eller annat sätt återföra oss till Sveriges stormaktsdagar; för min del hade jag trott att den drömmen vore för länge sedan förbi, och att man aldrig mera på något sätt skulle äflas att föra oss derhän, — till vårt gamla, lysande — *elände*...

Man har såsom ett af hufvudmotiven för antagandet af det nu framlagda värnpligtsförslaget framhållit de fördelar, som skulle vara förenade dermed, att förslaget skulle bereda vårt försvarsväsen en ökad styrka utan ökad *kostnad*. Mine Herrar! Jag har för länge varit medlem af Riksdagen, för att jag skulle tro på dylika förespeglingar. Lika visst som jag nu står på denna plats, lika så öfvertygad är jag derom, att om vi nu säga *a* genom att antaga detta förslag, skall det icke dröja längre än till nästa riksdag, innan man just med anledning af lagens antagande kommer att finna en eller annan orsak att föreslå Riksdagen säga *b*, och detta *b* skall då komma i form af ett större anslag, som fordras för tillämpning på ett eller annat sätt af ifrågavarande värnpligtslag. När vi så kommit ett stycke längre, skola vi nödgas säga *c*, och på det sättet hela alfabetet igenom, till dess, märk väl, *försvarsbördan* vuxit i den grad, att ett verkligt krig i jemförelse med denna börda måhända blifver en fördel. Jag vågar sålunda af dessa skäl uttala en varning emot att vi på något vis hysa tro till de förespeglingar, som nu göras. Är det återigen så, att man tror sig skola stärka försvaret genom att få en massa folk på papperet, då tror jag att vårt försvar är lika starkt redan i den stund, som nu är. Jag går till och med så långt, att jag, om man anser sig stärka försvaret med papperssoldater, skulle vilja påstå, att man torde stärka det ännu mera, om vederbörande finge i sin hand ett lika stort parti — tennsoldater!

När denna öfverläggning i dag på förmiddagen började, fingo vi ifrån statsrådsbänken af regeringens främste man höra mycket stränga ord, rigtade emot en särskild fraktion, nemligen landtmannapartiet, i denna Kammare. Jag är för min del icke upptagen på detta partis rullor eller listor och är följaktligen i tillfälle att taga åt mig huru

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

mycket jag behagar af de stränga orden mot nämnda fraktion. Men jag vill åtminstone, ifrån den ståndpunkt jag intager och hoppas komma att fortfarande intaga, säga det, att jag alldeles icke tror det vara rätt att uteslutande på denna fraktion lägga allt, som kan läggas till last i afseende derå, att vi ännu icke kommit längre i fråga om organisationen af vårt försvar. Den siste talaren på förmiddagen erinrade om åtskilligt ifrån 1878 års riksdag. För min personliga del har jag godt minne af hvad som passerade vid 1877 års riksdag; och jag åtminstone kan icke gilla den statsman, som, då han vet, att afgörandets stund är inne, af försagdhet eller trötthet, jag vågar ej säga hvilketdera, tvekar eller vägrar att lägga det ord, som kanske behöfdes just då för att komma till ett resultat, hvilket, om också icke tillfredsställande för alla i denna Kammare, ändå med själ och hjerta hade omfattats af det stora flertalet. Det misstag, som då begicks, hjelptes icke med att samme statsman dagen derefter uttrycker sin missbelåtenhet öfver det fattade beslutet och tillvitar majoriteten att hafva gjort sig skyldig till "försvarsvägran". Vi befinna oss således nu efter detta fruktlösa försök och det äfvenledes fruktlösa försöket som derefter gjordes af det förkättrade landtmannapartiet, på samma ståndpunkt som förut; meningarne äro lika splittrade som förr. Men det oaktadt nöjer man sig icke, då man sedermera beslutar sig för att taga ett steg framåt genom en partiel reform, såsom nu i fråga om värnpligtslagen, med endast en förbättring i hvad som redan finnes och är förhanden, en förbättring af beväringslagen, utan man går 4 gånger längre än som erfordras och vill utsträcka årsklasserna till 20 från de nuvarande fem. Och icke heller förbättrar man det steget dermed, att man, på samma gång förslaget framlägges, på ett mer eller mindre tydligt sätt låter förstå, att "uppfinningsförmågan" är slut, för att sålunda på ett behändigt sätt komma ifrån en kinkig sak. Om hvad som sedan dess passerat mer eller mindre hemligt, mer eller mindre uppenbart, torde kunna sägas åtskilligt; men säkert är att icke mycket skall vinnas dermed att man söker vidtaga någon som helst kraftåtgärd, den må nu gå i den ena eller andra rigtningen. Detta efter min uppfattning egendomliga handlingssätt har åtminstone varit egnadt att stöta bort åtskilliga af de vänner, som förr omgifvit denna regering, och skall måhända stöta bort ännu flera. Detta är emellertid regeringens egen sak; och för min del skall jag ej heller beklaga mig deröfver.

För öfrigt vill jag säga att sådana stora frågor som den föreliggande ej lösas i en handvändning. Jag vill erinra om hvilka tidrymder i folkens historia stora frågor stundom kunnat upptaga. Indelningsverket ordnades på en tid, som öfversteg 60 år; representationsreformens genomdrifvande upptog en tid, som närmade sig 60 år, men nu tycker man att 10 eller 15 år för åstadkommande af en fullständig försvarsorganisation i fullt tidsenlig rigtning är någonting oerhördt. Jag är viss derom att man ej vinner hvarken det ena eller andra, om det ej sker på den lugna öfvertygelsens väg, och den vägen är visserligen långsam, men den är desto säkrare.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag har måhända tillåtit mig att taga Kammarens tid alltför mycket i anspråk. Skulle jag sluta med en önskan, så vore det den att detta förslag måtte *falla* och det på sådant sätt att allt "skrän", det må nu vara naturligt eller konstladt, för en utsträckning af den redan varande värnpligten måtte derigenom för lång tid blifva förstummadt.

Herr Wigardt: Ehuru jag erkänner, att brister förefinnas i vår nuvarande beväringsorganisation och att strängare föreskrifter, än för, närvarande finnas, äro behöfliga för beväringens redovisning och kontroll-kan jag ändå ej bifalla nu förevarande af Kongl. Maj:ts regering frami lagda förslag till värnpligtslag, *dels* derför att öfningstiden ej är r lagen närmare bestämd och den effektiva beväringens åldersklasse vid första och andra uppbådet ovilkorligen måste bero på flera och andra förhållanden än som i förslaget uppgifvas, *dels* och framför allt derför att allmänna meningen i landet icke är böjd för en värnpligtslag, byggd på värnpligtsgrund utan för bibehållandet af stamtrupp vid sidan af beväringen. Jag vågar derför tro och hoppas, att hvilken eller hvilka som hädanefter framkomma med ett förslag om försvarets ordnande, uteslutande bygdt på utsträckt värnpligt, skall få det samma af majoriten inom denna Kammare förkastadt, det må vara så fintligt eller menlöst framstäldt som helst. Då Kongl. Maj:t och dess regering nogsamt bort hafva sig bekant, att flertalet inom denna Kammare icke vill ådraga landet någon ytterligare försvarsbörda utan i sammanhang med ny härordnings införande och grundskatternas aflösning, så hade det varit lyckligare, om detta förslag aldrig sett dagen eller nu framkommit. Det må väl vara förlåtligt, om många inom Riksdagen och det stora flertalet utom densamma äro litet villrådiga om sjelfva andemeningen i detta förslag, isynnerhet som dess förfäktare, att döma efter hvad af dem på förmiddagen yttrats, hufvudsakligen synas vilja betona att här endast gäller ett bättre ordnande af kontrollen och redovisningen öfver beväringen. Denna kontroll — jag medgifver ytterligare att den är behöflig — hade bort kunna åstadkommas på annat sätt än genom ett lagförslag, som väckt så mycken ovilja och bitterhet i landet. På samma gång tror jag äfven, att, om Riksdagen antoge detta förslag, detta skulle leda till bekymmer, svårigheter och obehag i stället för nytta, för såväl regering som land. Oaktadt jag i dag märkt en och annan skratta åt sådana yttranden, som äfven inom Första Kammaren förekommit, nemligen att i händelse af bifall till denna värnpligtslag, en stor del af befolkningen skulle utvandra till främmande land, kan jag dock försäkra att, om förslaget går igenom, denna händelse vid tiden för värnpligtslagens tillämpning ej obetydligt skall bidraga till att landets söner, hvilkas arbetskrafter äro behöfliga inom våra egna landamären, och om krigsfara mot förmodan skulle inträffa, vore nyttige att värna ett kärt fosterland i stället för att onödigtvis genom den 20-åriga värnpligtstiden skrämmas bort till andra sidan Atlanten. Om hufvudsyftet med förslagets framläggande möjligen skulle hafva varit åstadkommande af bättre kontroll och redovisning vid beväringen, såsom man velat påstå, tror jag såle-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

des att den frågan är för obetydlig i jemförelse med den onda blod och det missnöje förslaget väckt i landet och att förslaget sålunda bör för sin obetydlighets skull, förkastas. Är det deremot sant, hvad det stora flertalet tror och den del af rikets befolkning, som nu bär tungan af rikets försvar, befarar och tror sig kunna läsa mellan raderna, att förslaget är af vida större vigt, än det vid första påseendet synes vara, och således kan medföra oberäkneliga följder, hur naket det än framkommit, då är förslaget ganska stort; men för litet upplysande om sig sjelf, hvad det för framtiden kan innebära och derföre bör förkastas. Jag anser dessutom, att både Regering och Riksdag böra afvakta resultatet af skatteregleringskomiténs arbete innan några nya bördor åläggas, vare sig den ena eller den andra samhällsklassen, helst man bör hoppas, att komiténs arbete ändå skall leda till bördornas jemnare fördelning de olika klasserna emellan. Förrän sådant skett, hvarken böra eller kunna rust- och rotehållare åtaga sig eller åläggas några nya bördor.

De ledamöter inom denna Kammare, som representera den rust- och roterande jordinnehafvaren, böra derföre förkasta förslaget. Jag skulle vilja hoppas och tro, att äfven de ledamöter af denna Kammare, hvilka representera den delen af svenska medborgare, som icke är så synnerligt berörd af försvarets tunga, icke heller skola medverka till bördornas ökande för de förre och för hela landets arbetarebefolkning, i hvilkas namn och å egna vägnar jag yrkar afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som Lag-Utskottets förslag.

Medan jag har ordet, begagnar jag tillfället att uttala min stora förundran deröfver, att tre fjerdedelar af Lag-Utskottets ledamöter, i synnerhet de af dem, som utsetts af denna Kammare, kunnat biträda ett sådant förslag som det föreliggande. Men på samma gång känner jag mig så mycket mera tack skyldig de fyra representanter från Kammaren, som på goda grunder reserverat sig mot förslaget.

Slutligen ännu ett ord. Den af hela landet högt vördade Statsministern, Friherre de Geer, har, såsom jag med ledsnad hört, gjort landtmannapartiet den ganska hårda beskyllningen att icke vara fosterländskt sinnadt. Såsom svar härpå vill jag endast hänvisa till det förslag till försvarets ordnande, som landtmannapartiet vid 1878 års riksdag afgaf. Jag har under diskussionen i dag hört en talare påstå, att Statsrådets egna medlemmar vore orsaken till att det förslaget icke gick igenom. Jag tror att så var, men vill ej klandra dem härför, utan är dem tvärtom mycket tacksam för att de åstadkommo ett sådant resultat, möjligen mot sin vilja, men säkerligen till landets fördel. Nog tror jag det kommer att dröja ganska länge, innan ett dylikt erbjudande ånyo kommer från flertalet af landtmannapartiet — åtminstone kommer jag aldrig att med min röst biträda ett sådant.

Jag yrkar fortfarande afslag.

Herr Fredricson: Då jag först fick se den ifrågavarande Kongl. propositionen om ny värnpligtslag, förvånades jag verkligen öfver att ett sådant förslag till utsträckt värnpligt kunnat framställas, utan att på samma gång ens ifrågasatts någon minskning i de rust- och rothållare åliggande bördorna. Jag vill blott exempelvis fråga huru en

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

rusthållare, som har tre eller fyra söner i värnpligtsåren, skall bära sig åt. Först dragas många starka armar från jordarbetet, och sedan, hvilka kostnader måste han icke ådraga sig för utrustande icke allenast af dessa fyra söner, utan jemväl af ryttaren och hästen! Herr Statsministern har i förmiddags framhållit, hurusom bondeståndet vid 1812 års riksdag nästan enhälligt antog det då framlagda förslaget till allmän beväringslag. Ja, väl sant! Men huru gick det också sedan? Jo, då ståndets ledamöter kommo tillbaka till sina hemorter, slogos flera af dem ihjäl och andra stenades eller måste gömma sig för att undgå misshandling. Så nog hade de stackars männen, som tillstyrkte värnpligtslagen, glädje af sin riksdagsverksamhet i det afseendet!

Grefve Björnstjerna har yttrat, att tillämpningen af detta förslag icke skulle medföra några ökade kostnader. Jag ser icke till honom här i Kammaren, så han lär icke höra hvad jag kunde hafva att svara honom derpå. Men så mycket må jag dock säga, att så dumma äro väl icke vi bönder ändå, att man kan inbilla oss, att inkallandet till tjenstgöring af många tusen flera beväringsynglingar än nu skulle kunna ega rum utan kostnad! Nog kommer det att kosta och det så att "det svider" ändå.

Jag yrkar afslag både å Kongl. Maj:ts proposition och å Utskottets förslag.

Herr Nordenskjöld: Då det föreliggande förslaget icke afser någon ny härorganisation, utan endast ett ordnande så väl under fred som under krig af vår beväringsinstitution, så frågar man sig naturligtvis, hvilka fördelar detsamma framför nu varande beväringslag erbjuder i militäriskt hänseende. Jag ber nu att ett ögonblick få upptaga Kammarens tid med att efter min uppfattning besvara denna fråga.

Jag börjar då med första paragrafen i förslaget. Det heter här, att hvarje svensk man är värnpligtig. Nu gällande lag stadgar, att hvarje svensk man är skyldig att deltaga i den allmänna beväringen. Man må hur man än vill söka bortresonnera det faktum, att de beväringsskyldige undandraga sig sin värnpligt, så är det dock obestridligt — åtminstone är detta min mening, och alla som sysselsatt sig med frågan kunna vitsorda det — att så är förhållandet. Lagens bristfällighet derutinnan, att man kan undandraga sig beväringspligten, har orsakat att han ännu efter snart 70 års förlopp, att jag så må säga, icke trängt in i folkets hjerta. Detta åter beror derpå, att det i lagen saknas tillräcklig kontroll å beväringsskyldighetens fullgörande. Men det nuvarande förslaget möjliggör en sådan kontroll; och grunden för all militärisk organisation är att skyldigheten att försvara landet i farans stund verkligen står lefvande för hvar och en. Redan detta är i min åsigt en så stor fördel hos förslaget, att jag icke kunnat underlåta att framhålla detsamma.

Jag ber härefter att få med några ord omnämna den så kallade mobiliseringen. Det är naturligt, att en fordran på större skyndsamhet vid arméns sammandragande uppstått på senare tider mot hvad förut erfordrades. Man har fått jernvägsförbindelser i ordning; och

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

under senare tiders krig har man kommit underfund med, att detsamma fordrar en ordnad militärstyrka, som ofördröjligen kan samlas för att genast ifrån första början kunna vara verksam. Man får icke tro, att ett land numera får flera månaders tid på sig för att rusta och ordna sig för kriget; utan kriget faller öfver det plötsligt. Vårt land har visserligen hafomslutna kuster; men våra fiender hafva flottor, som kunna komma öfver oss hastigt nog. Vi böra derför vara från första början rustade; vi böra hafva tänkt oss, huru vi skola genast möta fienden. Såsom Herrarne veta, äro våra regementen försedda med befäl för tre bataljoner. Jag föreställer mig huru det med nu gällande beväringslag skulle se ut vid en blifvande mobilisering. Mobiliseringsordern är utfärdad; men denna order kan gälla egentligen endast nuvarande 3, 4 och 5 klasser. Det är för flertalet af de inkallade flere år sedan de varit i tjenstgöring; och man vet egentligen icke, hvar man har dem. Regementet är samladt på mötesplatsen för att taga emot dem. Då regementena äro upplösta på tre bataljoner, åtgår af den nuvarande infanteristyrkan största delen till beställningsmän, underbefäl m. m.; och deras plats i ledet skall fyllas af beväringen. Man är, som sagdt, samlad på mötesplatsen och inväntar de beväringsskyldige. Ordern är gifven, allt är i ordning, men möjligt är att de icke komma, just derför att man icke kunnat följa dem, sedan de excercerat andra gången, och ej kunnat med kallelse dem anträffa. Flere orsaker kunna härtill angifvas. De hafva flyttat till andra orter eller aflidit, med ett ord, man har icke någon kännedom om hvart de tagit vägen. Redan ifrån första början skulle sålunda naturligtvis en missbelåtenhet, ett misstroende sprida sig såväl inom befälet som — jag lägger särskildt vigt derpå — inom truppen; man skulle ifrån första början känna att vår bevärings organisation ej vore tillfredsställande. Och detta misstroende skulle sprida sig från armén ut till den stora allmänheten. Jag frågar om det vore nyttigt, att redan ifrån början af ett krig ett sådant misstroende skulle uppstå inom landet. Vi veta ju, att ett dylikt misstroende gjorde sig inom Frankrike gällande under senaste franskt-tyska kriget, och hvad följden deraf blef. Men om nu föreliggande lagförslag, såsom jag hoppas, antoges, huru kommer det då att förhålla sig? Jo, då redan i fredstid hvarje mans vistelseort är känd af befälet till följd af den anmälningsskyldighet, som åligger honom, och då han sjelf vet hvilket kompaniområde han tillhör och hvilket befäl han skall följa i händelse af krig, så skulle redan ifrån första början en viss säkerhet vara rådande. När mobiliseringsordern utfärdades, hvilket enligt den föreslagna lagen äfven skulle kunna ske direkt ifrån kompanichefen och hvilket sätt ju af honom kan begagnas, då han vet hvarest hvarje värnpligtig finnes, så skulle ordern kunna direkt träffa dem, och samma dag, då truppen är anbefald att samlas, de värnpligtige således äfven infinna sig. Möjligen skulle en eller annan uteblifva; men i alla händelser, skulle icke förhållandet blifva sådant, som under den nu gällande beväringslagen. En viss säkerhet och ordning skulle sålunda i omnämnda hänseende uppstå, om den föreslagna lagen antages. Befälet skulle veta, hvem det skulle hafva under sitt befäl, och bevärings-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

soldaten skulle å sin sida veta att, i händelse af krig, han skulle tjena tillsammans med de och de personerna och att han skulle stå under den eller den personens befäl. Redan blott säkerheten härom skulle på alla håll gifva en viss trygghet. Vi kunna ju icke resonnera bort att det finnes en beväringslag, och i händelse af krig är det ju våra egna söner som skola gå ut. Men då bör det också vara vår skyldighet att söka bereda dem all möjlig trygghet, så att de redan från första början må kunna arbeta under normala förhållanden?

Hvad som dernäst i detta förslag, om ock det kan anses mindre vigtigt, än den nyss påpekade fördelen, dock icke saknar sin stora betydelse, är den möjlighet att skaffa ersättningstrupper åt våra specialvapen, som förslaget erbjuder. Detta har redan på förmiddagen blifvit påpekadt; och jag ber derföre om ursäkt att jag nu upprepar det. Att icke vårt nuvarande beväringsmanskap är lämpligt såsom ersättningstrupp åt specialvapnen artilleriet, kavalleriet och fortifikationen, vill väl icke någon här bestrida, och detta är ju äfven alldeles gifvet, ty artilleribeväringen har ju aldrig varit med om den anspända kanonen och kavalleribeväringen aldrig om hästarne, utan båda två hafva endast exercerat till fots. Vårt kavalleri är mycket fåtaligt och den mark, der det kommer att verka, vårt eget land, är af den beskaffenhet, att en känbar brist på kavalleri redan från första början af ett krig skulle göra sig gällande; vårt fåtaliga kavalleri skulle inom kort tid nötas ut genom ett långt spanande utåt, för att taga reda på fienden. Man har redan vid de fälttjenstöfningar, som försiggått i olika delar af landet, kommit underfund med att kavalleriet alltid blir mycket hårdt anlitadt; jag är säker om att de bland Herrarne, som sjelfva äro rusthållare, nog hafva hört detta bekräftas af sina husarer och dragoner, då de kommit tillbaka från dessa öfningar. Då en kavallerist blir under kriget otjenstbar, skulle icke någon finnas, som kunde ersätta honom, ty det finnes icke något för kavalleritjenst utbildadt manskap bland beväringen. Det nu föreliggande förslaget erbjuder deremot cirka 6,000 man fullt utbildadt manskap för specialvapnen. Den saken har ganska mycket fästat tänkande militärers uppmärksamhet; de hafva funderat ganska mycket huru specialvapnen i krig skulle kunna förstärkas. Äfven denna nu påpekade brist hos den nuvarande beväringsorganisationen synes mig således vara ett skäl, som icke oväsentligt talar för det nu framlagda förslaget.

Under förmiddagens lopp har Finlands nya värnpligtslag blifvit mycket omnämnd. Jag ber med anledning deraf i förbigående få erinra, att Finland genom denna lag redan från och med den första Januari 1881 iklädt sig allmän värnpligt och detta i fullt mått. Ett sådant beslut af finska folkets representanter är värdt den största högaktning; ty om Finland också gjort detta af politiska skäl och till följd af det förhållande, i hvilket det står till det stora czar-riket, så måste man väl också å andra sidan erkänna att landet frivilligt gått in derpå och det bör man väl i alla händelser respektera. Jag tror icke att den finska värnpligtslagen skulle vara just så behaglig för denna Kammare. Den talar nemligen om lottning, om en treårig tjenstgöring i den aktiva armén, om 90 dagars öfningar för alla, som

icke tillhöra denna aktiva armé samt slutligen om en 15-årig värnpligt. Den talar på samma gång äfven om bibehållandet af vakansafgifterna för rust- och rotehållare ända till dess staten lemnat nya penningebidrag till organisationen. Men sådana bidrag hafva icke ännu blifvit gifna, och då man påminner sig att Finland fortfarande har qvar fyra riksstånd, likasom vi förut haft, så går det kanske icke heller så lätt för rust- och rotehållarne att få denna eftergift. Finland har emellertid i detta hänseende gifvit oss ett exempel uti offervillighet och fosterlandskärlek, som icke är så att förakta som man här velat påskina.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Jag har mig visserligen bekant att mot nu framlagda förslag eger inom landet en agitation rum; men för min del är jag fullt och fast öfvertygad, att denna agitation snart skulle tystna eller åtminstone mycket aftaga, om de som tala emot lagen verkligen kände till dess innehåll, ty att döma af bref från landsorten, som kommit mig tillhanda, tviflar jag verkligen på att folket i allmänhet eger någon kännedom om honom, utan döma endast efter hörsagor.

Då jag sålunda icke kan anse denna agitation berättigad; då jag icke heller kan inse att genom lagens antagande ökade tungor skulle påläggas landet under fredstid; då kriget är en så allvarsam sak, en sådan hvälfning i nationernas öden, att jag icke kan föreställa mig, att Kongl. Maj:t skulle börja ett sådant, utan att samtidigt sammankalla Riksdagen för att med sig dela ansvaret derför; samt i sådan händelse de i lagen omnämnde 20 åldersklasserna i alla hänseenden *måste* med Riksdagens begifvande uppbådas för att försvara och värna fosterlandet — och detta försvar har mig veterligt ingen här förnekat sig vilja bidraga till — och då slutligen det nu framlagda förslaget verkligen medför de fördelar i militäriskt hänseende, hvilka jag nu tagit mig friheten påpeka, vill jag för min del tillstyrka bifall till den nu föredragna punkten af Lag-Utskottets förslag.

Herr Key: Det var allvarliga, ja, det var stundom hårda ord, som från ministerbänken af regeringens främste man kommo landtmannapartiet eller Andra Kammarens flertal till del i dag på förmiddagen. Detta är en ökad anledning att, då vi återigen stå inför ett nytt skede af vårt lands största fråga, då man om den ene säger att han icke vet hvad han vill och om den andre att han icke vill hvad han vet, då man om den ene säger att för honom är fosterlandet allt och om den andre att för honom intet fosterland finnes till, då, säger jag, är det all anledning, då har man allt skäl att kasta en allvarlig pröfningens blick på några af de vigtigaste momenten i denna frågas historia och söka sammanbinda dem med det förslag, som nu föreligger. Jag skall försöka att göra detta.

Mine Herrar! I torden erinra eder, att landtmannapartiets förslag till ny härordning, åtföljdt af förslag till värnpligtslag, till garantilag, till krigslagarnes ombildning och till grundskatternas afskrifning, vid 1878 års riksdag antogs i denna Kammare med 104 röster mot 82, men afslogs i Första Kammaren med 64 röster mot 56. Sammanräknar man dessa tal, så finner man att landtmannapartiets för-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

slag af Riksdagen i dess helhet antogs med 160 röster mot 146. Förslaget föll, såsom jag nämnde, i Första Kammaren på blott åtta röster. Häraf framgår att de regeringens ledamöter, hvilka tillika voro valde till ledamöter i Första Kammaren, icke hade behöft deltaga i frågans befrämjande såsom regeringsmedlemmar, icke lägga regeringsmaktens hela tyngd i vågskålen såsom nu, utan blott och bart uppträda röstande i Första Kammaren, hvilket väl dessutom varit deras skyldighet såsom folkombud. Dessa landtmannapartiets förslag hade då blifvit antagne och följaktligen nu måhända varit lag, hvarigenom all den strid, all den oro, all den kamp, som för närvarande eger rum, varit obehöflig.

Man har visserligen föregifvit att dessa förslag föllo på olika grunder, att det var olika punkter, som i de båda Kamrarna voro föremål för behandling, men af öfverläggningarne i Kamrarne framgår alldeles otvetydigt för hvar och en, som vill och kan läsa svenska, att det var grundsatsen i dess helhet, sjelfva saken, som öfverläggningen då rörde sig om och som hela striden gällde.

Det har derföre verkligen varit öfverraskande att blott två år efteråt och icke fullt ett halft år efter skatteregleringskomiténs tillsättande, innan denna hunnit framlägga någon utredning af det bestående, några förslag för det kommande, finna samma regering föreslå en värnpligtslag helt lösryckt, och, om än i åtskilligt *olika*, i mycket alldeles *densamma* som landtmannapartiets af sagde regering tillbakavisade förslag. Hvad har kunnat vara orsaken till likgiltigheten 1878, till ifvern och brådskan 1880?

Var orsaken till regeringens afslag 1878 — ty vi skola alltjemt fasthålla att det var regeringen, icke Riksdagen, som då afslog den erbjudna högst betydliga försvarsutvecklingen — var orsaken att det icke ansågs *gå an* att ett förslag antogs som icke utgått från Kongl. Maj:t, och fick *detta* skäl öfverhand, ehuru förhållandena utomlands voro långt mera krigiska än nu? Då var ju spänningen som störst emellan England och Ryssland, just de två länder, mot hvilka, om de komme i krig med hvarandra, det blefve allra svårast för Sverige att bibehålla sin neutralitet. Det oaktadt var det icke alls brådtom *då*, under det att *nu*, när inga krigiska tillbud i samma höga grad varsnas, när förhållandena i vår verldsdel tyckas dag för dag gestalta sig allt mera fredligt, *nu* står det igen för brinnande lifvet att få igenom detta regeringens förslag. Är det fråga om krig och krigsfara hvarje gång, då *regeringen* kommer med ett förslag, men deremot orubblig fred när förslaget kommer från representationen?

Men om, säger jag, orsaken till utgången af denna fråga år 1878 var den jag nu antydt, kommen icke då med stora ord för att med dem dölja de små tankarne, talen icke då om fosterlandets väl eller ve. Förskona oss från det så ofta och med städse minskad verkan missbrukade skådespelet i den högre politiska tragedien; ty det är blott som Holberg säger: "ett tal som är uppkokt".

Det är ingen som på nära håll tror eller kan tro på djupet och sanningen af de ord, som nu uttalas om det fosterländska eller det ofosterländska i att bifalla eller afslå. För öfrigt öfverensstämmer

det talet föga med Hans Excellens Herr Statsministerns lugna, nästan flegmatiska uppmaning i Första Kammaren i onsdags — referatet är hemtadt ur Stockholms Dagblad, om det är exakt vet jag icke, men antager på grund af tidningens ställning att så är — att genom förslagets antagande: "begagna en af regeringen lemnad utväg att med någorlunda heder kunna komma ifrån saken, och det på ett sätt som lemnar tillfälle till framtida bättre och fullständigare anordningar."

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Deremot om man söker en annan anledning till regeringens tillbakastötande af den utsträckta hand, som Andra Kammarens majoritet erbjöd henne år 1878 och om man söker en förklaring derpå, så skulle man möjligtvis kunna tänka, att meningen då var, liksom att meningen ännu är, att tum för tum, bit för bit söka genomföra en gifven plan och föra oss steg för steg framåt på okända vägar till okända mål?

Jag vågar emellertid påstå att en bland det föreliggande förslagets största brister är att det leder ut till detta okända; det kan lika väl leda till en början, hvars fortsättning är godtycklig såsom i förslaget 1877, till ett helt i enlighet med värnpligsförslaget 1875, till ett helt i likhet med förslagen 1871.

Månne man kan förneka att det nu ifrågavarande förslaget kan leda till ett rent preussiskt värnpligtsförslag med all dess militarism och dess kaserner, dess qväfvande af fredliga yrken och af frisinnad utveckling?

Jag finner en viss bekräftelse på denna farhåga i de uttalanden, som såväl Hans Excellens Statsministern som Chefen för Landtförsvarsdepartementet i dag haft, hvilka anföranden, ehuru i dunkla ordalag, kunna tyda på en framtida utveckling af landets försvar enligt alla 1875 års värnpligts grunder.

Men förslaget är som sagdt mångtydigt. Man kan äfven tänka sig, att meningen är, att det skall leda till grundskatternas och indelningsverkets bibehållande; man kan tänka sig att det nu först vore fråga om att antaga värnpligtslagen, sedermera att öka beväringens vapenöfningar vid lämpligt tillfälle, utveckla indelningsverket genom korporalskolor, underbefälskolor, volontärskolor och garnisoneringar och sålunda, mot litet eller intet vederlag, af det indelta manskapet så småningom skapa ett underbefäl till den armé af värnpligtige, hvars upprättande man förberedt genom detta förslag, om det antoges. Åtminstone för mig är det fullkomligt oklart, hvad regeringen *nu* menar.

Första Kammaren har i onsdags och i dag, Andra Kammaren har i dag och kommer sannolikt äfven om måndag att afhandla detta värnpligtsförslag. Häraf måste man sluta till att striden gäller en *stor fråga*. Nej! svarar ministèren, det är en *liten fråga*. Nåväl invänder man: är det en liten fråga hvarför då *nu*, nu när ingen har begärt och inga tidsförhållanden nödvändiggjort detta förslag, hvarför då sätta alla krafter i rörelse och oroa landet? Jo! svarar ministèren då: det är en *stor fråga*. Vid remissen gjorde Herr Statsministern högtidligt på förhand *regeringens förslag* till en *kabinettsfråga* och de reaktionära tidningarne prisade detta allvar, denna manliga beslut-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

samhet. Nu vid debatten och redan i förväg vid dess början förklarade Herr Statsministern sig antaga *Lag-Utskottets militäriskt försvagade och försämrade* förslag såsom *regeringens* och har gjort äfven *det* till *kabinettsfråga.*

Jag ber nu att något få uppehålla mig vid hvad regeringens främste man sagt i dessa frågor. Hans ord ega och böra ega så stor vigt, att man vid dem måste fästa en särskild uppmärksamhet.

Hans Excellens Statsministern yttrade i denna Kammare vid 1877 års riksdag, då det var fråga om antagande eller förkastande af regeringens då framlagda förslag, följande: "Deremot kan jag för min del icke anse annat än, att, om Riksdagen äfven denna gång afslår hvad Kongl. Maj:t föreslagit men icke kan förena sig om uttalandet af någon egen åsigt, derföre att båda Kamrarna stanna i olika beslut, indelningsverket då är för en längre obestämd tid fastläst. Hvad skall nemligen regeringen då göra? Och hvad regeringen än må göra, blir följden dock sannolikt den, att indelningsverket tills vidare kommer att qvarstå oförändradt och utan lindringar."

Om man jemför detta med Hans Excellens' af mig nyss anförda yttrande i Onsdags i Första Kammaren, att detta förslag vore en af regeringen lemnad utväg åt representationen att "med någorlunda heder kunna komma ifrån saken", skulle detta ju tyda på, det meningen vore att jemte förslaget fortfarande bibehålla indelningsverket. Men deremot strider åter igen, såväl hvad Hans Excellens i förbigående i dag anförde, som ock hvad af honom härom dagen yttrades i Första Kammaren i fråga om knektekontraktens rättsliga förhållande till frågan. Hans Excellens åberopade då 73 § Regeringsformen, som lyder så: "Inga nya pålagor, utskrifningar af manskap eller af penningar och varor må hädanefter utan Riksdagens fria vilja och samtycke i den ordning, förut nämndt är, påbjudas, uppbäras eller fordras." Af detta stadgande, att inga nya utskrifningar utan Riksdagens fria vilja och samtycke kunna påbjudas, uppbäras eller fordras, ville Hans Excellens draga den slutsatsen, att knektekontrakten i sjelfva verket derigenom blifvit upphäfda, ty, om Riksdagen samtycker dertill, skulle nya utskrifningar kunna verkställas. Mine Herrar, detta är ett sätt att tolka historien, som jag för min del icke kan ingå på; ty denna 73 § härleder sig ifrån år 1809, och meningen med den har varit icke att upphäfva utan tvärtom att omgärda knektekontrakten. Låtom oss ihågkomma att det var Gustaf IV Adolfs envåldsmakt, som ej respekterade dessa kontrakter, och att det var denne konung, som af egen maktfullkomlighet utskref landtvärnet. Det var den bittra erfarenheten af att dessa kontrakter icke voro tillräckligt skyddande för rust- och rotehållarne, som gjorde att 1809 års män i Regeringsformen insatte denna 73 § för att gifva kontrakterna äfven grundlags helgd. Det var sålunda just motsatsen till hvad man velat bevisa, som med denna paragraf afsågs; det var för att värna dessa knektekontrakter, som paragrafen tillkom, ehuru detta numera tycks vara bortglömdt och man nu söker gifva paragrafen en motsatt betydelse.

Att den tolkning, som jag nu gifvit åt 73 § Regeringsformen är den

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

rätta, framgår äfven deraf att det i 80 § Regeringsformen heter på följande sätt: "Krigsmakten till häst och fot såväl som båtsmanshållet af rotering och indelning förblifver vid de med landet och städerna upprättade kontrakter och indelningsverk, hvilka till deras hufvudgrunder skola orubbade vara, intill dess Konungen och Riksdagen finna nödigt någon ändring deruti samfäldt att göra; kunnande ingen ny eller tillökad rotering, utan genom Konungs och Riksdags sammanstämmande beslut tillkomma". Detta grundlagsstagande visar att man år 1809 fann nödigt att i grundlagen införa ännu ytterligare en paragraf för att för framtiden motverka upprepandet af ett missbruk, af hvars bedröfliga följder 1809 års män hade en så liflig hågkomst.

Hans Excellens Statsministern yttrade vidare år 1873 i Första Kammaren angående den så kallade kompromissen: "Jag tror således att den förutsättning om indelningsverkets afskaffande, hvarifrån Stats-Utskottet i detta betänkande utgått, är rigtig; och såvida den är rigtig, såvida indelningsverket skall afskaffas, finnes väl icke någon annan grund att lägga för försvarsväsendet än den allmänna värnpligten — dock så att den icke göres mera betungande än nödvändigheten kräfver och att man söker förmildra den, så vidt ske kan, genom att framkalla frivilligheten förmedelst skälig godtgörelse från statens sida åt den del af armén, som skulle blifva för mycket betungad, derest den skulle tvingas in i armén endast på grund af värnpligten."

Jag ber att få erinra om dessa ord, emedan den princip, som i dem är uttalad, ligger till grund för landtmannapartiets år 1878 framlagda förslag.

Hans Excellens yttrade vidare: "Åtskilliga aktade reservanter ifrån denna Kammare, äfvensom den siste talaren, hafva klandrat att frågorna om indelningsverket och grundskatterna blifvit sammanbundna, hvilket skulle vara otjenligt och obehöfligt. Deri vill jag gifva dem rätt så tillvida, att frågorna kunna åtskiljas; och för så vidt man vore af den meningen, att det ena eller andra — vare sig indelningsverket eller grundskatterna — borde för framtiden bibehållas, anser jag också, att icke något oöfverstigligt hinder finnes för att företaga den ena frågan ensamt för sig; men är man af den åsigten att båda delarna böra afskaffas, så måste det vara en fördel att taga dem tillsammans."

År 1878 yttrade Hans Excellens i Första Kammaren: "Jag tror, att man icke känner landtmannapartiets skaplynne rigtigt, om man antager, att det i sådana frågor skulle böja sig för en ministèrs förklaring, att den skulle afgå, derest den icke vann bifall. Jag tror tvärtom, att det partiet går sin egen väg, utan afseende på de personer, som sitta i Konungens konselj".

Det hade varit väl, om dessa ord nu icke varit glömda. Ty hvilken är denna landtmannapartiets väg, och behöfves det väl någon särskild "uppfinningsförmåga" för att finna densamma? Nej, åren 1869, 1871 två gånger, 1873, 1875, 1877 och 1878, således tillsammans sju gånger, den ena gången tydligare än den andra och sista gången tydligast

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

genom ett eget detaljeradt förslag, har Andra Kammarens majoritet sagt ifrån, hvilken väg den vill gå till försvarsfrågans lösning.

Det återstår nu att öfvergå till granskning af Kongl. Maj:ts föreliggande förslag. Jag erkänner då, att jag i första rummet fäst min uppmärksamhet vid en sak, som står i det närmaste sammanhang med frågan om en ny härorganisation och äfven af en talare, Herr Carl Ifvarsson, på förmiddagen framhölls, nemligen våra krigslagars ombildning. Kongl. Maj:t har till denna Riksdag afgifvit en proposition härom, daterad den 20 Februari 1880. Uti ingressen till denna proposition heter det: "Strafflagen för krigsmakten torde obestridligen efter allmänna konstitutionella grunder falla inom det lagstiftningsområde, som tillhör Regeringen och representationen gemensamt."

Här är ett alldeles otvetydigt erkännande gifvet. Det heter vidare: "Enligt 1809 års Regeringsform är dock åt representationen icke tillerkänd rätt att deltaga i stiftandet af sådan strafflag, utan tillkommer denna lagstiftning Konungen ensam. Den sålunda åt Konungen inrymda makt erhåller emellertid en mera omfattande betydelse, än den vid grundlagens antagande egde, i samma mån som hela landets manliga befolkning för kortare eller längre tid underkastas värnpligt och ställes under krigslag."

Nu har Herr Carl Ifvarsson under förmiddagen påvisat, att äfven om detta grundlagsförslag skulle blifva af denna Riksdag antaget, så måste det i alla fall grundlagsenligt hvila till första riksdag under nästa tre-års period, alltså till år 1882. Antages nu värnpligtslagen i år, så är det, om icke troligt, åtminstone möjligt att detta grundlagsförslag, som i år antages och följaktligen blifver hvilande till 1882 års riksdag, då blifver ogilladt; och hvar stå vi då? Jo, vi hafva fått en ny mångtydig värnpligtslag, under det omarbetningen af krigslagarne hvilar i fjerran. Men om man också vill gå in på att allt i denna väg är väl beställdt, så får jag likväl säga, att det förvånar mig, att Kongl. Maj:ts regering icke kommit att tänka på den saken förr än just nu. Regeringen finner det vara med en utsträckning af den allmänna värnpligten till landets hela manliga befolkning emellan 21 och 40 år oförenligt, att icke Kongl. Maj:t och Riksdag gemensamt stifta krigslag, men detta fann Kongl. Maj:t icke vid framläggandet af 1875 års rena värnpligtsförslag, icke heller 1877. Regeringen har vidare sett landtmannapartiets förslag 1878 till ombildande af krigslagarne, men oaktadt allt detta faller det ändå icke Kongl. Maj:ts regering in att åtminstone *samtidigt* med denna värnpligtslag framlägga förslag till nya krigslagar. Detta senare förslag förekom till afgörande i regeringen först den 20 sistlidne Februari, under det att värnpligtslagen föredrogs redan den 31 December nästlidet år.

Jag skall nu öfvergå till några enskildheter i Kongl. Maj:ts proposition om värnpligtslagen. Krigsministern yttrar på pag. 16 i Kongl. Maj:ts proposition, att detta förslag "hvilar på de grunder, som af Riksdagens båda Kamrar blifvit vid föregående tillfällen godkända och öfverensstämmer i alla väsentligare delar med det förslag till värnpligtslag, som med anledning af Eders Kongl. Maj:ts nådiga proposition af särskildt Utskott vid 1877 års Riksdag framlades och äfven

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

med få afvikelser år 1878 af Särskilda Utskottet underställdes Riksdagen. Ehuru således detta förslag förut undergått mångsidig pröfning, har dock, vid förnyad granskning deraf, några förändringar ansetts lämpliga för att bringa dess särskilda delar i full öfverensstämmelse etc".

Det vill säga, att regeringen påstår, att ehuru förslaget redan förut undergått en mångsidig pröfning, så hafva dock vid ny granskning åtskilliga förändringar ansets nödiga. Man måste således ega rätt att antaga, det detta förslag är produkten af en mångsidig och mångfaldig, tid efter annan upprepad sofring och att det i sitt nu framstälda skick är det mest genomtänkta och mogna af alla förslag, som afgifvits i denna fråga? Jag anhåller emellertid att få läsa upp först den 24 §. Den lyder sålunda. "Värnpligtig är, sedan han blifvit utskrifven, skyldig att för sin utbildning under fredstid tjenstgöra den tid, som nu är eller genom lag framdeles varder bestämd".

I lagen för flottan heter det deremot på följande sätt: "öfrige flottan tillhörige värnpligtige skola under fredstid för sin utbildning tjenstgöra under 30 dagar utan afbrott det år de utskrifvas."

Man skulle vara frestad att tro, att det vore någon mening med denna olika redaktion, särdeles när man läser Hans Excellens Herr Statsministerns yttrande vid remissen af den Kongl. propositionen. Då sade Hans Excellens: "Nu gällande beväringslag innehåller nemligen ingen annan begränsning i afseende på öfningen i fredstid, än att Konungen icke eger till dessa öfningar sammandraga flera än de två första åldersklasserna; men om Konungen eger dertill tillgängliga penningar, hvilka utan någon lagförändring kunna erhållas, t. ex. genom en gemensam votering af Riksdagen, genom uppkomna besparingar eller på annat sätt, så är det Konungen obetaget att hålla dessa två åldersklasser till vapenöfning under två hela år eller under så stor del deraf, som Han behagar."

Må man härmed jemföra Herr Krigsministens anförande till statsrådsprotokollet den 31 December 1879, pag. 17, der det, om nu ifrågavarande värnpligtslag, heter: "då, oaktadt den allmänt erkända otillräckligheten af de öfningar beväringsmanskapet under fredstid undergår, någon utsträckning deraf icke vid detta tillfälle torde böra ifrågasättas och lagbestämmelser i sådant hänseende framläggas, har i 24 § af lagförslaget intagits, att värnpligtig är skyldig att för sin utbildning under fredstid tjenstgöra den tid, som nu är eller genom lag framdeles varder bestämd."

Om man nu tänker sig, att öfningstiden är *bestämd* för *fåtalet*, nemligen för flottans manskap, men tills vidare *obestämd* för *flertalet* eller för landtbeväringen, månne det kunde sägas innebära för mycken misstänksamhet att deri se en gifven tanke? Jag *vill* likväl icke förmoda något dylikt, utan tvärtom snarare tro — jag ber om ursäkt, om det kanske låter litet ohöfligt — att häri *icke ligger någon tanke alls.*

Men är det så, hvart tager då den mogna pröfningen vägen, och då framstår åter det besynnerliga, att båda dessa värnpligtslagar föredrogos inför Kongl. Maj:t den 31 December. Då Krigsministerns förslag

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

till lag för landtbeväringen hos Kongl. Maj:t förevar, fans bland öfriga statsråd äfven Sjöministern närvarande, och då denne samma dag föredrog lagen för flottan, var äfven Krigsministern närvarande. Det hade verkligen varit önskligt, att dessa båda förslag blifvit bättre kollationerade af de båda ministrarne så att de båda lagarne kommit att öfverensstämma med hvarandra och icke gifvit anledning till misstydning; åtminstone hade man kunnat fordra, att de tvenne ärendenas föredragning blifvit bättre beredd i Statsrådet än som skett.

Jag vill nu öfvergå till 25 §. Dess första moment lyder sålunda: "Då rikets försvar, förberedelser dertill, bevarandet af rikets neutralitet, eller upprätthållandet af inre ordning det kräfver, må beväringens första uppbåd eller ock de större eller mindre delar deraf, som Konungen kan finna behöfligt, inkallas till tjenstgöring." Uttrycket "upprätthållandet af inre ordning" har af Utskottet strukits. Krigsministern nämnde i dag på förmiddagen, att samma uttryck förekom i landtmannapartiets motion 1878, angående ny härordning, men ströks af Särskilda Utskottet. Detta är dock icke förhållandet, utan den 25 paragrafen i landtmannapartiets motion lyder sålunda: "Då rikets försvar, förberedelser dertill, eller bevarandet af rikets neutralitet det kräfver, må beväringens första uppbåd eller ock större eller mindre del deraf, som Konungen finner behöflig, inkallas i tjenstgöring." Här förekommer således icke uttrycket "upprätthållandet af inre ordning". Det är verkligen nedslående att erfara, att denna motion icke ens under en tid af mer än tvenne år lyckats tillvinna sig mer uppmärksamhet af Herr Krigsministern än att ett sådant misstag kunnat af honom begås. Jag skulle dock icke så mycket fäst mig vid detta uttryck af militärisk nonchalans, om icke Herr Krigsministern omedelbart derefter vid bemötandet af ett motargument af Herr Carl Ifvarsson eller Herr Hedlund — jag minnes ej rätt hvilkendera af dem — sjelf hördes fordra att, "när man framställer påståenden, man bör vara säker på sin sak."

Jag skulle, mine Herrar, kunna gå igenom 1877, 1878 och 1880 års värnpligtslagar, paragraf efter paragraf och genom att anställa paraleller dem emellan visa, att hvad landtmannapartiet år 1878 strök af 1877 års förslag i ännu skarpare form införts i 1880 års förslag. Men ändå påstår man från statsrådsbänken, att nu föreliggande förslag är detsamma som det 1878 af landtmannapartiet framstälda och af Riksdagens majoritet antagna. Då man besinnar detta, kan man verkligen instämma i följande ord, som Herr Statsministern yttrade i denna Kammare vid 1877 års riksdag: "Om verkligen inom Riksdagen nu gjort sig en enig mening gällande huru vårt försvar definitivt bör ordnas, då har regeringen tvifvelsutan gjort sig skyldig till ett misstag vid framläggandet af ifrågavarande förslag, hvilket misstag då varit beroende på bristande kännedom om det allmänna tänkesättet inom landet."

Jag kommer nu till den i dessa dagar mycket omtalade och mycket omtvistade frågan om det allmänna tänkesättet i landet. Om jag då i första rummet nämner emigrationen, så ber jag Herrarne vara öfvertygade derom, att jag dervid på intet vis vill öfverskatta dess betydelse i fråga

om den allmänna värnpligten. Jag vet mycket väl att emigrantagenter, som erhålla 10 kronor för hvarje utvandrare de kunna anskaffa, med värnpligtslagen i hand på många ställen utbredt en konstlad förskräckelse för nu föreliggande förslag och öfverdrifvit dess vigt och betydelse; detta medger jag. Men faktum är dock, mine Herrar, att enligt uppgifter från flere håll emigrationen från Sverige i år skall komma att omfatta minst 40,000 personer, enligt senare uppgifter till och med 50,000. Nu vill jag fråga om icke 40,000 menniskor, som utvandra från ett ouppodladt, folkfattigt land med endast 4½ millioner invånare, hafva något att betyda. Men icke nog härmed. Somliga medföra visserligen icke stort mera än respenningarne, under det att andra åter medhafva vida mer; jag tror derföre att jag icke gör mig skyldig till någon öfverdrift, om jag beräknar medelbeloppet af hvad hvar och en medför till 500 kronor. Den förmögenhet som i år utföres ur landet utgör sålunda det betydliga beloppet af 20,000,000 kronor; och det är minsann icke heller någon obetydlighet för ett så kapitalfattigt land som Sverige. Jag vill nu icke säga, att den stora emigrationen i år är en följd af värnpligtslagens framläggande för Riksdagen; ty gjorde jag det, då skulle jag tala emot bättre vetande, emot min öfvertygelse. Men säkert är dock, och derför finnas många och ovedersägliga bevis, att, om värnpligtslagen på *detta* sätt går igenom, så skola tusentals hemmansegare i Sverige, som i sådant fall ansåge sig kränkta i sin rätt och att en våldshandling blifvit mot dem begången, skicka sina söner till Amerika. Då skola visserligen icke, såsom Herr Krigsministern sade i förmiddags, rust- och rotehållarne sjelfve begifva sig af, nej, deras söner skola utvandra i stället. Jag ber dessutom att få påpeka en annan omständighet som kanske är af ändå större vigt, men som jag sett mycket litet eller intet uppmärksammas. I stället för dessa tusentals menniskor som utvandra, hitkomma årligen, och i städse ökadt antal mångtusende bref till alla landsändar, till hemmavarande slägtingar och vänner, i hvilka bref i målande ordalag framhålles, huru man der på andra sidan om verldshafvet får köpa bördig jord för snart sagdt intet och huru jordbruket der icke är ålagdt några olika och särskilda skatter mer än andra yrken. Dessa bref tala vidare — och de komma i multipliceradt antal ju flere utvandrarne blifva, ju mer folkvandringen ökas — de tala till ett folk, som haft 66-årig fred, om ett land, ett underland på andra sidan Atlanten, der snart sagdt inga arméer finnas, och der man har flere skollärare och lärarinnor än soldater. De tala slutligen om religiös frihet, om politiska rättigheter för arbetaren och om kroppsarbetets ära. Tro Herrarne väl att allt detta tal, alla dessa åsigter spårlöst försvinna? Nej, de lemna djupa intryck, allt starkare, allt mäktigare. Det går icke an att tänka, att man nu kan vara sorglös i fråga om emigrationen, och att de gynnade klasserna kunna vara lika hänsynslösa mot folkets stora flertal som de kunde vara på den tid, då verldshafvet ansågs såsom en nära nog oöfverstiglig skranka. Nu hittar folket lätt vägen till Amerika, om det känner sig tryckt här hemma, och frigör sig derföre från trycket, när det behagar.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Under sådana förhållanden skulle det verkligen vara ändamålslöst att föreställa sig, att våra reformstrider i Sverige äro af samma lilla karakter som riksdagsstriderna i Danmark, der inga gemensamma voteringar finnas, och der Folketinget fördenskull ofta nog blifvit upplöst emedan det i statsregleringsfrågor varit af olika mening med regeringen och vägrat begärda anslag. Här är icke förhållandet på långt när detsamma; här är icke någon strid emellan personliga ärelystnader, icke någon split emellan politiska kotteriers tycken, utan här är den stora frågan: strid om fortsättning och fullbordan af det reformarbete, som *tog sin början* med representationsförändringen. Och jag är för min del så öfvertygad om makten af detta arbete, att, om man tänkte sig en kammarupplösning, ty grundlagen har tänkt sig denna sista utväg, och vid ett nytt val jag eller du eller han eller vi alla fölle igenom — det är ju möjligt, ehuru föga troligt — jag är öfvertygad, säger jag, att nya män skola komma i stället, hvilka lika litet som vi och ännu mindre än vi skola böja sig för ensidiga fordringar, utan tvärtom med ännu större skärpa drifva reformarbetet framåt. Man skall allt mindre tro på eller låta sig åtnöjas med *löften* och *ord*, hvilka icke stå i öfverensstämmelse med *handlingar*. Inga kammarupplösningar, inga regeringsombyten skola kunna förhindra representationsreformens fullbordan. Intet menskligt får stanna; individerna liksom staterna gå vidare alltjemt, ty omvexlingens eviga lag är ju i stort sedt, i högre mening, äfven föryngringens och utvecklingens eviga lag.

När en gång den stora reformen blifvit genomförd, när vårt *försvarsväsen*, jag säger försvarsväsen, icke vår krigsmakt, blifvit ordnadt, när vårt undervisningsväsen blifvit reformeradt i folklig och tidsenlig rigtning, när politiskt berättigande blifvit mera allmängjordt och när skattebördorna blifvit mera rättvist fördelade än de nu äro, då skall vårt land genom fredliga yrken, genom ärligt uppfyllande af ingångna förbindelser känna sig lyckligt och fritt under gemensamma samhällsband, laglydigt och troget den gemensamma friheten, och det skall känna sig som ett vida större land, än om storheten nu som förr skulle sökas på eröfringens och krigets väg. Det förra sättet är ett varaktigare och bättre sätt att göra Sverige i nationernas råd mer och mer verkligen aktadt och skall skänka oss mer sympati och erkännande, än om man lyckades att nu genomföra en pappersorganisation, om hvilken vi icke kunna göra oss sjelfve några illusioner och genom hvilken vi icke heller skola göra intryck på utländingarne; ty de äro dertill alltför väl underrättade om våra förhållanden och kunna dessutom mycket lätt sätta sig in i dem, t. ex. genom korrespondensartiklar till utländska tidningar, genom diplomaterna och på mångahanda andra sätt.

Mine Herrar, sann frihet och sann jemlikhet, ordnad sjelfstyrelse och skatterättvisa skola göra oss till ett folk, som stannar hemma, och till ett folk, som älskar att försvara hvad det eger. Ett uppodladt land med tillvaratagna tillgångar skall då gifva Sverige, hvad fordna tiders anfallskrig ej förmått — helt naturligt och *derför* helt varak-

tigt — den maktställning, som vårt lands geografiska storhet och läge, vårt storslagna folklynne, våra slumrande rikedomar angifva.

Jag anhåller om afslag såväl på Kongl. Maj:ts proposition som Lag-Utskottets betänkande.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr *A. Andersson* i Intagan instämde med Herr Key.

Chefen för Kongl. Sjöförsvarsdepartementet Herr Statsrådet Friherre von Otter: Ehuru jag af den förda diskussionen redan kommit till den uppfattning, att ringa utsigt förefinnes för att föreliggande lagförslag skall varda af denna Kammare antaget, vill jag likväl, då jag af pligt och öfvertygelse tillstyrkt Kongl. Maj:t att för Riksdagen framlägga detta förslag, äfven söka att, i hvad på mig beror, bidraga till att förslaget varder betraktadt från den synpunkt, ur hvilken det bör betraktas.

När Riksdagen af Riksens Ständer tog emot den lagstiftande makten, så tog han äfven emot ett arf, som dessa Ständer efter sig lemnat, det arfvet nemligen att förbättra och ordna vårt försvarsväsen. Det dröjde icke heller länge, innan Riksdagen hos Kongl. Maj:t gjorde påminnelse derom, då 1867 års Riksdag i skrifvelse till Kongl. Maj:t yttrade, att nationen aldrig kan med tillräcklig säkerhet och erforderligt lugn öfverlemna sig åt den inre fredliga utvecklingen, förrän frågan om ett för landet betryggande försvar vunnit en tillfredsställande lösning. Kongl. Maj:ts regering dröjde icke att taga frågan om hand, utan framlade redan för 1869 års Riksdag ett förslag till landtförsvarets ordnande. Förslaget afslogs af Riksdagen. Kongl. Maj:t framlade ånyo år 1871 såväl för den ordinarie som för den urtima Riksdagen särskilda förslag till försvarets ordnande, det senare, med hänsyn till angelägenheten under då rådande politiska förvecklingar af ökad försvarskraft, iklädt en för rust- och rotehållare fördelaktigare skrud. Men äfven dessa förslag afslogos af Riksdagen. Frågan hvilade derefter någon tid till dess 1873 års Riksdag aflät en ny skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri Riksdagen, om än i mindre tydliga ordalag, uttalade de grunder, på hvilka, enligt Riksdagens åsigt, försvaret borde ordnas. Vid 1875 års Riksdag framlade Kongl. Maj:t ett nytt förslag, som, enligt Kongl. Maj:ts åsigt, var bygdt på dessa grunder. Förslaget afslogs. Vid 1877 års riksdag framlade Kongl. Maj:t ånyo ett förslag, hvilket, med bibehållande af de grunder, som innehöllos i 1873 års skrifvelse, likväl icke ginge längre, än att alla fraktioner inom Riksdagen antogos kunna derom enas. Äfven detta förslag afslogs. Vid sådant förhållande, och då de ord, som af 1867 års Riksdag uttalades, måste för dem, som sitta i Konungens Råd, ännu qvarstå lika bjudande, som då de först afgåfvos, var det också gifvet, att frågan om försvarets ordnande icke finge lemnas aldeles orörd, medan andra stora frågor, som dermed blifvit sammanbundna, ännu väntade sin lösning; och så framlades det förslag till värnpligtslag, som här föreligger, och hvilket, på några få och mindre väsentliga afvikelser när, är affattadt i fullkomlig öfverensstämmelse ej mindre med det förslag, som af 1878 års motionärer i denna Kammare af-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

gafs, än ock med det som år 1877 godkändes af Medkammaren, hvarför väl skälig anledning borde kunna förefinnas att detsamma skulle vinna Riksdagens bifall.

Hvad innehåller då detta förslag, att det icke bör antagas? Man säger, att de fördelar, detsamma skulle bereda, icke anses vara af någon väsentlig vigt. En talare här bakom mig har dock i afton visat, att i militäriskt hänseende förslaget bereder många och stora fördelar. Jag vill fästa mig vid endast några få.

Den första fördelen är en utsträckning af allmänna värnpligten hvarigenom i behofvets stund — men icke förr — en större styrka blefve att tillgå för landets försvar än som för närvarande är fallet. Man tycker, att denna fördel är obetydlig derför, att det icke skulle finnas tillräckligt befäl för att sammanhålla och leda allt det folk, som lagen åt försvaret bereder. Det må vara, att icke *all* grund för en sådan anmärkning saknas. Men vi må dock besinna, att, om förslaget vunne Riksdagens bifall, skulle det komma att dröja 7 år, innan krigsmakten ökades med en enda man, 14 år innan hela den beväring, förslaget åsyftar, funnes, och 22 år, innan förslaget i dess helhet vore genomfördt. Och kan man då tro, att, om den tanken, som 1867 års Riksdag uttalade, är lefvande och upprigtig, icke inom 22 år skulle vara genomförd en arméorganisation, hvarigenom ett fullt tillräckligt befäl skulle finnas för att leda denna beväring. För mig är det tydligt, att så måste blifva förhållandet.

En annan fördel hos förslaget, som jag vill framhålla, är den, att genom detsamma ordnas beväringsområdena. Ty detta är icke för närvarande fallet. Låtom oss endast påminna oss, huru förhållandet är med sjöbeväringen. Till sjöförsvaret är för närvarande anslagen större delen af beväringen från socknarne vid kusterna; de beväringsskyldiges antal från dessa socknar uppgår till omkring 39,000 man. Men dessa kunna icke alla användas vid flottan. Det måste således ligga en väsentlig fördel i, att dessa områden blifva ordnade på annat sätt, på det att de beväringsskyldige derstädes må kunna veta redan i fredstid, hvartill de äro ämnade i krigstid, och icke såsom nu sväfva i ovisshet, om de skola komma ut på sjön, eller användas såsom infanterist eller artillerist o. s. v.

En tredje fördel är den, som beredes derigenom, att de, som förut hafva tjenat i stammen vid hären eller flottan, skulle vid beväringens inkallande ingå i första uppbådet. Genom denna åtgärd vinnes ju, på sätt den vid statsrådsprotokollet fogade promemorian utvisar, ett betydligt antal befäl till beväringen. Denna beväring skulle icke, såsom den andre talaren i afton uppgaf, komma att uppgå till 600,000 man. Ty om han äfven icke kan anses hafva vederlagt sig sjelf, då han sade, att, enligt statistiska uppgifter, de 7 åldersklasserna mellan 25 och 32 år skulle uppgå till öfver 400,000 man, under det att de 5 åldersklasserna nedanför skulle uppgå till endast omkring 195,000 man, så torde dock i allt fall de af honom uppgifna siffrorna icke kunna anses i och för sig tillförlitliga. De uppgifter, som finnas i den omnämnda promemorian, äro kanske icke heller alldeles fullt exakta, men de lära dock komma sanna förhållandet temligen nära.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Utgår man från dessa siffror, tror jag att nu ifrågavarande befäl, som enligt 29 § i lagförslaget skulle beredas, jemte det, som för krigsbehof förut finnes i armén och som år för år ytterligare ökas genom det obligatoriska afskedet, böra räcka ett godt stycke såsom befäl åt den beväring, som verkligen komme att finnas.

Den största fördelen och som, enligt mitt förmenande, i och för sig bör göra, att icke de Herrar, som här representera det gamla bondeståndet, borde säga nej till förslaget, är den omständighet, jag nu vill omnämna. Alla medgifva vi väl här, att, skulle en fiende landstiga på våra kuster, så ville vi alla uppbjuda våra krafter, för att fördrifva honom härifrån. Jag tviflar åtminstone för min del icke på, att så blefve förhållandet, ty historien visar, att så hittills skett. Försäkringar härom hafva ock, enligt hvad riksdagsförhandlingarne visa, blifvit gång efter annan upprepade i det gamla bondeståndet, och dessa försäkringar hafva heller icke svikits. Men är så förhållandet, då bör man ju ock se till, att man har den internationella rättens skydd öfver sig. När man går ut för att värna sitt fosterland, vill man icke blifva nedskjuten som en bandit, men detta blefve säkerligen ofta fallet om, under nuvarande förhållanden, flere eller färre oordnade hopar af Sveriges folk slöte sig tillsammans för att uppträda mot en fiendtlig krigsstyrka. Förslaget deremot ställer hvarje svensk man, som blifvit utskrifven såsom värnpligtig, under den internationella rättens skydd, på det han må blifva behandlad såsom krigsman.

Det har flera gånger blifvit sagdt, och man kan icke nog ofta upprepa det, att detta förslag kan icke vara någonting annat än en grund, hvarpå man vill bygga. Vore man i ovisshet om, att icke denna grund skulle lämpa sig för den byggnad, man vill uppföra, skulle med rätta kunna sägas, att förslaget icke borde hafva blifvit framlagdt och icke borde antagas; men detta kan icke gerna vara förhållandet. Vi behöfva icke mer än erinra oss, att 1875 års härordningsförslag, som var bygdt på en utsträckt allmän värnpligt, hvilade på ett lika beskaffadt förslag; att 1877 års förslag, som tillsvidare bibehöll indelningsverket, hvilade på en värnpligtslag nästan enahanda som denna, samt att äfven 1878 års härordningsförslag, som framlades i Andra Kammaren och som var grundadt på frivillighet, hvilade på samma värnpligtslag, och jag tror derföre icke, att det kan ifrågasättas, att icke den byggnad, som derpå kan komma att uppföras, skall passa till grunden. Ty någon annan byggnad än i rigtningen af en af dessa tre, lär väl icke kunna komma i fråga.

Jag hade bort på tal om de fördelar, som förslaget beredde, erinra om, huru det går med stora menniskomassor, som oorganiserade och utan ordentlig beväpning komma tillsammans för att strida mot en ordnad krigsmakt. Jag vill i detta fall påminna om, huru Hannibal, då han gått öfver Alperna, med en liten, men krigsvan armé, nedergjorde hela det mångfaldigt numeriskt öfverlägsna, illa hopkomna, romerska krigsfolket, huru han tillbragte sexton år under Roms murar, och huru han höll sig qvar i Italien, till dess italienarne genom den krigstukt och ordning, som fans i hans armé, blifvit

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

undervisade om, huru de skulle affärda honom. Jag vill för eder upprepa en historisk berättelse, huru drottning Elisabeth i England vid en stor mönstring i London, der en ofantlig armé sammandragits, stälde till en från kontinenten hemkallad general den frågan, hvad han tyckte om den der armén. Generalen svarade: "det är en tapper armé"; men drottningen trodde sig märka af det sätt, på hvilket han svarade, att det låg någonting bakom svaret. Hon sade derföre till honom, "tala ut!" Han svarade: "jag är icke känd för feghet, men framför denna tappra armé måste jag erkänna, att jag är den fegaste, ty under det här hvarje man längtar efter det ögonblick, då han skall kunna kasta en påträngande fiende tillbaka i hafvet, kan jag icke, med den erfarenhet jag vunnit på kontinenten, om beskaffenheten af de trupper, mot hvilka de längta att få strida, tänka på en sådan strid annat än med förtviflan." Hvad han yttrade skulle troligen äfven kunna yttras i vårt land, derest den olyckan skulle inträffa, att våra kuster under nu varande förhållanden hemsöktes af krig, och det är derför jag också anser, att det icke kan läggas nog stor vigt på att i tid få tillräckliga och organiserade stridskrafter och att hvar och en som bör kämpa för sitt fosterland, om, det Gud förbjude, det anfölles, han äfven är ställd under den internationella rättens skydd.

Jag är icke den rätte personen att på detta rum tala om knektekontrakten och deras giltighet gent emot sådan utskrifning som den, hvarom här är fråga, men med den uppfattning jag har, och af hvad jag kunnat inhemta af äldre riksdagshandlingar tror jag, att hvad som här åberopas i sådant syfte, har, om jag så får säga, genom det myckna talet derom fått natur af trosartikel, men en tro som icke är grundad på någon rätt. Jag åtminstone har icke kunnat finna af 1809, 1810 och 1812 årens riksdagshandlingar, för så vidt jag af dem kunnat taga del, att, vid något af de tillfällen, då införandet af allmän värnpligt var under öfverläggning, der åberopas knektekontrakten såsom skäl emot eller hinder för utskrifning till den allmänna beväringen. Jag skall endast bedja att få uppläsa ett par yttranden i detta afseende, som borde vara betecknande.

Såsom Herrarne erinra sig framlades kort efter 1809 års revolution af Kongl. Maj:t för Riksdagen ett förslag till allmän nationalbeväring. Ur detta förslag, som dock icke ledde till någon vidare åtgärd på den grund, att det på Bondeståndets derom gjorda framställning af Kongl. Maj:t återtogs, och hvars innehåll jag icke anser mig behöfva genomgå, vill jag endast uppläsa, hvad den Bondeståndets deputation, som hade företräde hos Konungen och som begärde, att förslaget icke skulle sättas i verket, vid tillfället yttrade: "och bönfaller Ståndet underdånigst det Eders Kongl. Maj:t, i anseende till allmogens betryckta omständigheter, nu i nåder värdes förskona allmogen från vidare utskrifningar eller rustningar utöfver den vanliga roteteringen, enligt Regeringsformens föreskrift, helst sådant skulle öfverstiga allmogens krafter och förmåga." Sedan förslaget blifvit af Kongl. Maj:t återtaget, inlemnades kort derefter en skrifvelse till Rikets Ständer, deri Kongl. Maj:t till Rikets Ständers medborgerliga och enigа bedömande öfverlemnade "huru riket skulle försvaras och om den närvarande krigs-

makten dertill anses tillräcklig". Denna skrifvelse, som af Rikets Ständer öfverlemnades till allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets handläggning, föranledde dertill, att Utskottet framkom med ett förslag, enligt hvilket för det första all jord, som då ännu var oroterad, skulle undergå extra rotering och — några smärre förslag att förbigå — för det andra, att "när rikets gränser af fiendtligt anfall hotas eller oroas", Kongl. Maj:t skulle hafva rätt att inkalla högst 50,000 man förstärkningsmanskap, hvilket, såvida icke hela detta antal kunde fås på frivillighetens väg, skulle genom lottning uttagas. I detta Utskottets förslag instämde Ridderskapet och Adeln till alla delar. Borgare- och Prestestånden godkände förslaget under vissa vilkor, hvarifrån de dock sedermera afstodo. Genom tre stånds sammanstämmande beslut blef sålunda Utskottets förslag Riksdagens beslut. Bondeståndet ansåg sig icke kunna instämma i förslaget, men yttrade: "Det har endast varit i fråga om sättet för det allmänna försvarets tillvägabringande, som, efter bekymmersamma öfverläggningar, uppkomna och fortsatta under ett sorgligt minne af förra landtvärnets missöde, Bondeståndet funnit sig föranlåtet att med skiljaktighet från de öfriga ståndens beslut, såsom svar på Kongl. Maj:ts nådiga framställning, i underdånighet föreslå: att i händelse den ökade krigsstyrka, som blifver att tillgå, då den nu oroterade jorden uppsätter det manskap, som deraf lämpligen kan påräknas, samt städer, bruk och andra näringar i mån af folkmängd och förmögenhet jemväl bidraga till landets försvar efter de grunder, som Utskottet uppgifvit, skulle af Kongl. Maj:t finnas vara för ändamålet otillräcklig, bör fyllnaden anskaffas icke genom utskrifning eller lottning, utan medelst en allmän vargering eller så kallad sex- fem- eller tremänningar, fördelad till utgörande af hemman och rotar, i jemförligt förhållande till nuvarande indelningsverk, då flera eller färre rotar, kunde sammanslås för att anskaffa den erforderliga styrkan med bibehållande af en lika allmän roteringsskyldighet, så länge kriget påstår; anseende Bondeståndet för öfrigt sig med full förtröstan till Kongl. Maj:ts vishet och omsorg tryggt böra öfverlemna vården om rikets försvar och sjelfständighet, öfvertygadt att i nödens stund, om riket af främmande härar anfalles, ingen redlig svensk undersåte finnes, som ej vill våga lif och blod för Fosterlandets uppehållande."

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Som Kammaren behagade finna är här icke ett ord yttradt om knektekontrakten, och det var dock i stället för detta förstärkningsmanskap, som äfven Bondeståndet 1812 biföll inrättandet af den allmänna beväringen.

En värd talare här bakom mig, Herr Key, beklagade sig öfver att det föreliggande förslaget icke vore väl tillhopakommet, att det icke hade undergått den sofring, som han ansåg vara erforderlig, för att det skulle tillvinna sig representationens gillande. Behöfver jag väl annat än påminna Kammaren om att förslaget är nästan ordagrant detsamma, som de 103 eller 104 ledamöter af denna Kammare till Riksdagens godkännande framlade år 1878? Hvad särskildt angår den 24 §:n, beträffande hvilken han ansåg det icke finnes öfverensstämmelse mellan Chefens för Landtförsvarsdepartementet och Chefens för Sjöför-

Angående förslag till lag om allmänna vär npligten. (Forts.)

svarsdepartementet förslag i fråga om öfningstiden, får jag för min del bekänna, att jag icke kan finna hvari någon skiljaktighet skulle ligga. Ty om i det ena förslaget, — nemligen det på Landtförsvarsdepartementets föredragning — står att öfningstiden skall tills vidare förblifva vid hvad nu är bestämdt, och det nu, om icke genom formlig föreskrift, så dock i tillämpningen är så tillståldt, att öfningarne skola räcka i 30 dagar, om, säger jag, detta är hvad som nu anses vara bestämdt för landtförsvaret, och samtidigt genom en särskild lag stadgades, att öfningstiden för sjöförsvarets värnpligtige skall vara 30 dagar så kan jag icke finna, hvari skiljaktigheten mellan dessa tvenne förslag skulle ligga.

Riksdagens Stats-Utskott har, om tidningarne talat sant, storsinnadt beslutat tillstyrka Riksdagen att, såsom en gärd af svenska folkets erkännande af den bragd, som blifvit utförd på ett annat område, nemligen på vetenskapens och forskningens område, tilldela dem, som utfört denna bragd, en nationalbelöning. Jag hoppas att detta äfven måtte blifva Riksdagens beslut; derigenom skulle Riksdagen hafva visat, att Riksdagen skattar högt vigten af att se Sveriges anseende höjdt i främmande land. Må det nu föreliggande lagförslagets behandling icke verka i en annan rigtning! Man må säga hvad man vill om hvad andra nationer tänka om Sverige; men man bör dock vara mån om att deras tankar icke gå i den rigtning, att de anse nationen icke vara värd den aktning och det anseende, som de så gerna vilja skänka ett folk, hvarifrån sådana män utgått, som de hvilka utfört denna bragd. Må, säger jag, Riksdagens beslut i denna fråga icke leda dertill att beslutet allt utom befäster det höga anseende, hvari de så nyligen visat att de hålla den svenska nationen!

Herr Ödman: Då så många talare af olika meningar i denna fråga uppträdt, och då alla hafva stödt sina påståenden både för bifall och för afslag å förslaget på sin fosterlandskärlek, tror jag för min del, att det verkligen kan finnas anledning att antaga, att man i båda dessa fall kan hysa samma fosterlandskärlek.

Det är möjligen en god sak att hafva en stor armé på papperet, hvilket vi få, om vi antaga föreliggande förslag, men det är en annan, i min tanke långt vigtigare sak, att hafva en armé så öfvad och så rustad att den vid behof kan skydda landet mot utländskt förtryck. Det är, efter min uppfattning af denna sak, härom man tvistar, ty att alla äro beredda att försvara ett älskadt fosterland, derom är jag lifligt öfvertygad; det är endast här fråga om sättet hvarpå vårt framtida försvar skall grundas.

I ett land som vårt med små tillgångar är det omöjligt att få ett tillräckligt starkt försvar, om en del af nationen skall ensam bära försvaret på sina skuldror, medan den andra delen sluppe undan med att endast låta inskrifva sina namn i rullorna. Nej, mine Herrar, låtom oss vara upprigtiga, och tillstå att om vi önska ett starkt försvar, så behöfva vi nog att alla gemensamt tillsläppa vår skärf efter hvars och ens förmåga. Det blir oss ändå omöjligt att täfla med de stora militärstaterna i styrka, och detta blir i samma mån mindre,

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

om några samhällsklasser undandraga sig att gemensamt med öfriga medborgare draga bördan. Beträffande knektekontrakten så skall jag för min del ej bjuda till att resonnera bort deras giltighet. De hafva varit respekterade, och de hafva haft skäl att vara det; ty de äro ett kontrakt emellan konungen och folket; en sådan förbindelse bör man icke försöka att resonnera bort och i synnerhet borde man ej ifrån regeringens sida söka att bryta dem, ty ett sådant prejudikat skulle kunna inverka mycket menligt genom hela samhällslagret. Att dessa knektekontrakt varit respekterade jemväl i senare tider, visar oss 1812 års Riksdag, ty trots alla påståenden, att man då ej talade om knektekontrakten — enär man troligen ej ansåg sig behöfva tvista derom — så visas det tydligt att de då respekterades — ty vi böra endast ihågkomma, att på samma gång svenska Bondeståndet då ingick på beväringslagen, fingo de det vederlag, som då ansågs fullt tillräckligt, nemligen att slippa vargeringen. Detta bevisar väl i min tanka att knektekontrakten då höllos i helgd.

Det torde väl vara skäl att något närmare undersöka den föreliggande lagen, hvilken i sitt af regeringen framlagda skick var i militäriskt hänseende mycket bättre, än nu, då den kommit ifrån Lag-Utskottet. Det var naturligtvis ett litet misstag, att Riksdagen remitterade förslaget till Lag-Utskottet; ty nämnda Utskott är tillsatt, icke för att reda härordnings- och värnpligtsförslag, utan för att reda lagfrågor.

Hvad nu sjelfva förslaget vidkommer, så finner jag den i § 24 bestämda öfningstiden vara alldeles för ringa; ty skola vi hafva någon verklig nytta af dessa uppbåd, så måste vi hafva dem öfvade. Icke skulle jag för min del vilja ställa vare sig min son eller broder eller mig sjelf emot fienden med endast trettio dagars öfning; ty då skulle det säkert endast blifva kanonmat af oss. Längre och bättre öfning skulle man väl hafva.

Vid remissdebatten uppgafs det, att hela förslaget skulle inskränka sig till att endast afse att bringa ordning i ett kaos. Det förundrar mig då, att man vill skrifva ut 12 årsklasser, för att ordna 5. Bättre hade varit, om regeringen hade nöjt sig med de fem årsklasser som redan finnas, i hvilka tillsammans med den stående armén landet, efter mitt förmenande, har tillräckligt manskap för försvaret. Man har tvistat om, huruvida förslaget vore stort eller litet. Det är stort åtminstone så tillvida, som det ställer svenska folket i dess bästa ålder under krigslagarne, och detta har gjort förslaget vidrigt i landet. En hvar torde påminna sig det olyckliga året 1808, då svenska ynglingar voro utkallade i det så kallade landtvärnet. Den, som hört någon af de gamle, som då voro ute, berätta, huru han i sin ungdom lidit i kaserner och blifvit förderfvad af köld, hunger och svält, skall icke önska framgång åt föreliggande förslag. Det är derför naturligt, att förslaget väckt oro i landet. Och de ynglingar, som hört sina fäder berätta, hvad de som unga lidit, söka derför i tid ett fosterland på andra sidan hafvet, der de äro mera säkra, att bestående kontrakt emellan regering och folk ej blifva brutna i en handvändning.

Herr Sjöministern säger i sitt anförande, såsom bevis på, huru olycklig en oordnad massa är mot en ordnad, bland annat: att när

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Hannibal efter öfvergången af Alperna föll in i Italien, han der med sina väl ordnade krigare slog de oordnade romerska massorna. Emot detta påstående vågar jag vara af en olika mening, ty när Hannibal ändtligen efter den besvärliga Alpöfvergången kom ned i Italien, var hans här så upprifven och förminskad af de öfvermenskliga ansträngningarna, att de skulle säkert varit ett lätt byte för de väl öfvade och strängt disciplinerade romerska legionerna, om de då blifvit anfallna. Visst lyckades det Hannibal att efter en längre hvila och genom nya värfningar bringa sin här i någorlunda slagfärdigt skick, men att de icke i sammanhållning och öfning kunde mäta sig med de väl ordnade och disciplinerade romerska legionerna visar sig deraf, att Hannibal icke vågade att möta romarne i öppet slag, utan genom väl uttänkta och anlagda bakhåll, genom list och ovanlig fältherretalang vann han sina första segrar öfver romarne. Först vid det verldsbekanta slaget vid Cannæ tvangs han att riskera en slagtning på öppet fält, och den seger, som han der tillkämpade sig, berodde icke på romarnes oordnade massor och bristfälliga stridsduglighet, utan fast mer på Hannibals öfverlägsna fältherreöga, att rycka fram med flyglarna i det passande ögonblicket, innan romerska falangen hade genombrutit hans center. Att Hannibal sjelf ansåg romerska slagordningen öfverlägsen sin, visar sig tillfullo derutaf, att han måste utföra det vågstycke, som ingen fältherre före eller efter honom vågat, nemligen att midt inuti fiendeland, och framför dess härar, förändra sin slagordning, och inöfva sina trupper efter romerskt mönster. Häraf framgår ju tydligt, att det var Hannibal som fick lära utaf romarne och icke tvärtom. Det exempel, Herr Sjöministern framstälde, håller således ej streck. Det var Hannibals personliga skicklighet och fältherretalang, som hufvudsakligast afgjorde hans segrar i Italien, hvaraf vi kunna och böra hemta den lärdomen att lägga särdeles vigt vid att skaffa oss dugtigt befäl, ty såväl det anförda exemplet om Hannibal, som de senare krigshändelserna visa hur ofantligt mycket ett krigs utgång beror på befälets mer eller mindre skicklighet och fältherreförmåga.

Men för att återkomma till föreliggande fråga, så är det min mening, att endast när vi gemensamt bidraga att värna fosterlandet icke blott i känslor och ord, utan äfven i handling, när vi alla offra våra krafter på fäderneslandets altare, först då kunna vi tänka på att värna vårt land och genom Regerings och Riksdags förenade bemödanden få ett ordnadt försvar. Skandinavien, med sina naturliga gränser, kan anses såsom en fästning med vallgrafvar omkring och har deri en stor fördel framför kontinentens länder. Dess försvar är derför ingen omöjlighet, äfven efter vår ringa förmåga i finansielt afseende, men först då alla blifva ense om att gemensamt draga bördan, kan en lösning af försvarsfrågan ega rum, och då skola vi blifva starka i vår nya försvarsorganisation. Då nu emellertid i föreliggande förslag, ingen sådan mening gjort sig gällande, så nödgas jag på grund häraf yrka afslag såväl å Kongl. propositionen som Lag-Utskottets förslag,

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr Toll: Nu förevarande fråga kan i anseende till sin yttre kostnad icke gerna anses såsom någon stor fråga, snarare tvärtom. Men detta lärer ej hindra, att frågor af den beskaffenheten kunna visa sig innebära svar på ganska djupgående och allvarliga spörsmål. För min del tror jag så äfven är fallet med föreliggande fråga. Hvad den innebär står åtminstone för *mig* klart: — skall det svenska folket göra något, äfven det minsta möjliga för sitt försvar och för rättigheten att räknas till antalet af sjelfständiga nationer?

En erkänd sanning är att namnet gör så mycket här i verlden. Hade regeringen bibehållit det gamla, kända namnet och låtit det framlagda förslaget gå och gälla såsom ny beväringslag i stället för att använda det väl pompösa namnet "värnpligtslag", hade kankända mycken oro och obenägenhet mot förslaget varit undanröjd. Mig synes den nya benämningen föga stämma öfverens med förslagets egenskap af att hufvudsakligen endast vara en *ordningsstadga* för tillämpningen af det hittills bestående. Jag tror äfven, att förslaget hade kunnat framkomma i så god tid, att opinionen kunnat vara på förhand derpå beredd. Så skedde, när representationsförändringen genomfördes, och jag föreställer mig, att det kunnat så ske äfven nu. Värnpligtsbegreppet är ännu så litet uppfattadt af den stora allmänheten, som deraf ännu knappast förmår hemta någon annan föreställning än den om ofantligt utsträckta öfningar och om flerårig vistelse inom kaserner med mera, att det sannerligen behöfs tid att göra landet dermed rätt förtroget. Exempel på ett sådant föreställningssätt skulle kunna framställas i mängd.

Det nu föreliggande förslaget hafva motståndarne emellertid sökt blåsa upp till en betydelse och en omfattning, som detsamma enligt mitt förmenande ingalunda kan anses ega. Det skall, säga de, framdeles vid ett blifvande ordnande af försvaret inslå det hela på en väg, som folket icke vill gå, som blir ruinerande för landet, och rycker folk från näringarne samt åstadkommer ett förhatligt kasernsystem; det skall, säga de, framtvinga ökad emigration och föranleda många andra olyckor, förespeglingar, åt hvilka man vid lugnare eftertanke sannerligen måste le, ifall man ej snarare borde djupt beklaga villfarelserna. Men hvad vill då förslaget? Låtom oss ett ögonblick tänka lugnt derpå och låta skräckbilderna fara.

Förslaget förutsätter under *fredstid* icke den ringaste förändring i det bestående, märken det, mine Herrar, icke den ringaste med undantag af den redovisning och kontroll, som blifvit ifrågasatt. Till frågan om kontrollen, hvars behöflighet enligt hvad som står att läsa på sidan 42 i betänkandet, äfven reservanterna medgifvit, ber jag att få längre fram med några ord återkomma.

Men hvad vinnes med detta företag? Jo, dermed vinnes, att derest den olyckan träffar oss, att krig utbryter, och fienden infaller i landet, vi hafva haft tillfälle att på förhand bereda och ordna de former, hvari nationens stridskrafter kunna upptagas, så att ett framgångsrikt motstånd må kunna göras. Det går då icke an, att löpa hit och dit, utan hvar man måste på förhand veta hvar han skall hafva sin plats. Förslaget möjliggör äfven att åstadkomma en

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

mobiliseringsplan, grundad på kännedom om, huru mycket folk man har att förfoga öfver, bereder genom det ökade antalet klasser ersättningsmanskap för dem som afgått, en omständighet, hvaråt knappast nog omtanke kan rigtas. Vidare sörjer det för att tillgång på befäl icke saknas och att ett ortförsvar genom landstormen åstadkommes, som, då folket, såsom det fordomdags hette, måste gå "man ur huse" för att jaga fienden ur landet, må kunna i ordnade massor uträtta något för detta höga ändamål. Att i tid göra sig beredd på det värsta, är ju hvad hvarje klok man bör göra, och jag kan icke finna, att regeringen bör klandras derför, att hon framkommit med ett förslag sådant som detta. Att det skett under en för det svenska folket så lugn tid, som den närvarande, har särskildt gjorts till föremål för anmärkningar. Men månne det hade varit bättre, att förslaget framkommit i stormiga och hotfulla tider?

Hvad förslagets militära värde angår, så har detta erkänts till och med af dem, som nu äro förslagets motståndare. Sålunda uttalar härom, om jag ej misstager mig, i sistlidne Januari, en tidning, hvilken går och gäller såsom organ för majoritetens i denna Kammare åsigter, följande omdöme: "de föreslagna åtgärdernas militära nytta samt behöflighet för en mobilisering under hvad förhållanden som helst, torde icke kunna bestridas."

Så låter det dock, som vi veta, ingalunda nu. Men tiderna förändras och konseqvensen får, såsom ofta är fallet, vika för dagsopinionens vindkast. Detta gifver mig emellertid anledning att tro, att den opinion, som åberopas mot förslaget, är konstlad. Men en sådan opinion borde det väl hafva legat enhvar, som vet bättre, om hjertat att söka, i den mån han det kunnat, skingra eller föra på rätt väg.

Må vi nu för ett ögonklick se till, hvad förslaget *icke* vill! För mig framstår då, att detsamma icke bör stöta någon för hufvudet beträffande det slutliga ordnandet af försvaret i dess helhet. Det innebär icke någon omorganisation af våra nuvarande stridskrafter, icke någon förlängning af öfningstiden, som det fortfarande bibehåller vid 30 dagar, icke någon uppoffring af penningar för de skattdragande eller af tid för den arbetande befolkningen. Det innebär heller icke, såsom man velat påstå, ett fastläsande af indelningsverket, det bör sålunda icke väcka anstöt hvarken hos dem, som med påyrkande af indelningsverkets upphäfvande vilja fota försvaret uteslutande på den allmänna värnpligtens grund eller hos dem, som, jemte grundskatternas afskrifning, önska indelningsverket qvar såsom grund för ett blifvande försvar. Att efter antagande af detta förslag misstro möjligheten att ernå den efterlängtade skatteregleringen, vore verkligen att göra mera väsen af förslaget, än det förtjenar. Det är nemligen otänkbart, att det skulle i fråga om detta önskningsmål så förlama Riksdagens tunga, att den ej framdeles såsom hittills förmådde göra sin röst hörd.

Den fruktan man så ifrigt framhållit, att förslaget skulle leda till en ren värnpligtsarmé, måste jag anse öfverdrifven. Jag, som för min del håller på den gamla svenska grunden af *bofast stamtrupp och beväring*, hyser lika litet fruktan för förslaget i det förra fallet, som

jag anser det hinderligt i det andra. Sådant förslaget här föreligger låter det enligt mitt förmenande inpassa sig i hvilken arméorganisation som helst. Att det, såsom här förut blifvit påpekadt, i det närmaste lika som det här föreligger, vid 1871, 1877 och senast vid 1878 års riksdag gillats af denna Kammare, bör vara ett bevis för att detta mitt påstående är rigtigt. Men hvarföre skall det då nu förkastas? Jag söker förgäfves efter svaret på denna fråga. I afseende på förslagets lämplighet för alla försvarsorganisationer går jag så långt, att jag tror det till och med skulle kunna försvara sin plats i Herr Hedlunds milissystem, och detta är ju en icke ringa förtjenst hos detsamma.

Nu har man äfven klandrat det föreslagna antalet åldersklasser, hvilket man anmärkt såsom öfverflödigt stort. Men för att uppnå den militäriska styrka, som fordras för uppnåendet af de ändamål jag ofvan antydt, kan jag för min del icke anse dessa åldersklasser vara för många. Deras antal är i alla fall mindre än i något annat lands armé. Jag vill exempelvis endast nämna Schweiz, eftersom man här så ofta hört detta lilla land åberopas såsom en mönsterstat i militäriskt hänseende. Der börjar värnpligten vid 20 års ålder och varar ända till fylda 44 år, tillhörande de värnpligtige under de tolf första åren linien och under de återstående landtvärnet. Detta land är likväl ett neutralt område, hvars gränser andra nationers arméer icke fördragsenligt få öfverskrida.

Der är det, såsom den ärade talaren på göteborgsbänken yttrade, *folkbeväpning och frihet; här* deremot är det *värnpligt och träldom.* Så der olika kan uppfattningen af samma sak stundom vara. Samme talare och andra med honom hafva äfven förnekat, att det erfordras en kontroll öfver beväringsskyldighetens ordentliga fullgörande och haft åtskilligt att invända mot de siffror, som till bevis derpå blifvit åberopade. Jag vill icke inlåta mig på ett närmare bedömande deraf, men då herrar reservanter, som lika med Utskottets majoritet varit i tillfälle att i första hand granska dessa siffror, tydligt sagt, att det erfordras införandet af bättre kontroll i detta hänseende, så skulle jag icke tro, att detta vitsord måste tillmätas något värde. Men går det icke i allt till som det lagligen borde göra beträffande beväringsskyldighetens fullgörande, så utöfvas ju derigenom ett orättfärdigt tryck på de redliga och pligttrogna ynglingar, som uppfylla sin värnpligt. Jag vet icke, hvarföre de skulle vara skylige att fullgöra sin pligt mera än andra och derigenom ställas i ett förhållande som ingen skall kunna kalla *likhet inför lagen.* Att både viljan och förmågan att undandraga sig sin pligt i detta fall äro stora nog på somliga håll, derpå hafva förslagets motståndare icke skytt att i dessa dagar frambära talande bevis. För min del vill jag hoppas och tro, att, äfven om nu föreliggande lagförslag icke går igenom, Regeringen är betänkt på att å administrativ väg vidtaga de åtgärder, som kunna föra till ett bättre kontrollsystem. Man har emellertid sagt, att ett tvång skulle påläggas ynglingarne genom ett kontrollsystem, att detta skulle leda till spioneri, obehörigt tryck, emigration m. m. Jag får säga, att jag icke skulle vilja uttala en så skymflig tanke om våra unge män, att de skulle fly sitt fosterland,

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

derföre att åtgärder vidtogos för ett ordentligt uppfyllande af den första medborgerliga pligten eller den att försvara sitt land, ty det är en skyldighet för alla och icke för en del. Nej, mine Herrar, emigrationens orsak ligger förvisso icke häruti. För öfrigt kunna orsakerna vara flere. Det har här förut omnämnts den lockande utsigten att erhålla billig jord i Amerika, hvilket dock torde vara tvifvelaktigt nog; en qvarlefva af den gamla äfventyrareandan hos vårt folk; skattefrihet, ehuru detta långt ifrån är förhållandet; ingen armé, hvilket ju kan förklaras deraf, att Förenta Staterna nästan utgöra en kontinent för sig. Det lyckliga tillståndet der har man för oss målat med de lifligaste färger. Skada blott att den vackra taflan skuggas af minnena från 1864 års inbördes krig! För min del tror jag, att ett godt medel mot emigrationen, den vi hafva stora skäl att beklaga, vore att genom en förståndig lagstiftning skaffa jemn och varaktig arbetsförtjenst åt de tusentals armar, som nu sakna sådan; folket skulle då stanna hemma, och emigrationen minskas eller upphöra.

Jag ber att härefter få med några ord upptaga, hvad reservanterna anfört. De hafva vidlyftigt yttrat sig om knektekontrakten och deras betydelse i förevarande hänseende. Då emellertid detta förslag icke berör stamtruppen och icke ett jota rubbar förhållandena under fredstid, så vågar jag påstå, att frågan om knektekontrakten icke alls hör hit. Bryter fienden in i landet, så tror jag, att icke någon skulle af knektekontrakten finna sig förhindrad att göra, hvad han kan för att mota fienden ur landet.

Reservanterna framhålla vidare det olämpliga uti att gifva Konungen rättighet att uppbåda icke mindre än tolf åldersklasser af "föga öfvadt folk". Dervid hafva de förbisett betydelsen af 25 § 2 momentet i lagförslaget, som uttryckligen säger, att Konungen må förordna om inkallande af beväringens *andra* uppbåd eller någon del deraf först sedan "Han Statsrådet hört och, såvida ej Riksdagen är samlad eller inom trettio dagar sammanträda skall, låtit Riksdagskallelsen utfärda". Hvad åter det föga öfvade folket angår, så beror det ju på Riksdagen sjelf att taga bort denna olägenhet. Då reservanterna påstå, att dessa begge uppbåds numerär uppgår till 350,000 man, föreställer jag mig, att de ganska betydligt missräknat sig. I de beräkningar, som gjordes i och för framläggandet af 1875 års härordningsförslag, kom man i detta fall icke till högre siffra än 179,566 man, oaktadt det för då ifrågavarande härordning icke i beväringsåldern medtagits hvarken värfvade eller indelta soldater, hvilkas antal nu deremot bör dragas derifrån. Kontrollen förutsattes då att vara lika sträng som i förevarande förslag. Jag finner det ganska naturligt, att vid en sådan öfver höfvan uppjagad numerär man tycker det vara betänkligt att kunna åstadkomma för styrkan erforderligt befäl, vapen och utredning. Men jag tror, att Herrarne kunna vara lugna i detta fall i fråga om den *verkliga* styrkan. Det nu föreliggande förslaget har, hvad befälet beträffar, sörjt derför just genom de många åldersklasserna; men jag får dessutom påminna derom, att underbefälsskolorna och volontärsskolorna år efter år lemna en mängd dugligt befäl, och enligt nu gällande pensionsstat för armén åligger det de afskedade att intill viss ålder vara disponibla för tjenstgöring inom landet, när krig utbryter.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

En talare från Småland, nemligen Herr Wigardt, tycktes, såvida jag uppfattade hans mening rätt, hafva fått den missuppfattning, att det vore rust- och rotehållare, som ensamme uppehölle försvaret. Jag vill då erinra honom derom, att rust- och rotehållares kostnader uppgå "till omkring 4 millioner årligen, men vår krigsbudget deremot till nära 20 millioner, för hvars erhållande vi måste alla dela bördorna och dessutom hafva vi ju alla värnpligt.

Efter att i femton år hafva diskuterat försvarsfrågan, utan att komma ur fläcken med densamma, ehuru densammas lösande var en af de främsta förhoppningar, som man fäste vid det nya statsskickets införande, tror jag det icke vore för tidigt att taga ett så litet steg framåt, som nu är föreslaget. Jag tror, att ett förhalande dermed icke är godt eller nyttigt för landet, icke ens för den afslående majoriteten. Hvarje organisation, större eller mindre, fordrar lång tid för sitt genomförande. Detta lagförslag skulle icke komma att fullt tillämpas förrän 1894, eller, om landstormen toges med, icke förrän 1902. Jag tror derföre, att det icke är skäl att hafva frågan vidare sväfvande.

Hvad som under den långa väntningstiden, innan ett organisationsförslag blifvit genomfördt, sedan en lång afskrifningstid för grundskatter och indelningsverk föregått kan inträffa, känner ingen af oss. Likaväl som jag, är enhvar af eder, mine Herrar, i tillfälle, att bedöma, huruvida den politiska synkretsen är så klar, att icke möjligen någon fläck der finnes, som kan innebära ett hot äfven mot vårt land. Man har här varnat för att komma fram med skrämskott, med talet om "brända byar, härjade åkerfält" och mera sådant, och jag skall visserligen akta mig för att komma fram med så nedslående förespeglingar, ifall det tilläfventyrs skulle vara något samvete, hvars ro deraf skulle oangenämt störas, men det må åtminstone tillåtas mig att för egen räkning förklara, att jag icke är så alldeles utan farhåga att den oro, som nu genombäfvar verldsdelen, på ett eller annat sätt kan komma att hemsöka vårt nu i fredslugnet, som det tyckes, djupt inslumrade land, och är det, under intrycket af denna farhåga, som jag nu yrkar bifall till Utskottets förslag.

Chefen för Kongl. Finansdepartementet Herr Statsrådet Forssell: Herr Grefve, mine Herrar! Det är icke min afsigt att söka ådagalägga den Kongl. propositionens militäriska fördelar eller att, gentemot de klandrande eller beklagande, visa hvarför den bort till Riksdagen framställas, icke heller att i fosterlandskärlekens namn besvärja eder att enas i stora tankar och beslut; det åliggandet är fyldt af andra dertill mera värdige. Mig tillkommer den mera underordnade uppgiften att beröra det sannerligen underliga förhållandet, att denna lag, äfven den, eger eller anses ega samband med — skatteregleringsfrågorna. Jag erinras derom af de yttranden, som fälts i dag, och de påståenden som annorstädes hörts, att efter antagandet af denna lag skulle det väl vara förbi med utsigten att få bort grundskatter och indelningsverk. Det vädjande, som sålunda rigtats till Chefen för Finansdepartementet, vill jag besvara. Om jag inskränkte mig till den förkla-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

ringen, att denna lags antagande skulle, i hvad på mig beror, icke minska utan öka intresset för en reglering, hvilken jag länge ansett politiskt nödvändig, så skulle man möta mig med det höfligt ironiska svaret: ja, i hvad på Eder beror! Men hvad betyder det? Jag är derför nödgad att gifva mera allmängiltigt skäl för min åsigt, att antagandet af den Kongl. propositionen skulle endast främja skattereglerings arbete.

Må man nu icke missförstå mig så, att jag skulle anses hafva härmed sagt: antag denna lag, på det att ändtligen statsverket må komma från grundskatterna och Chefen för Finansdepartementet från grundskattefrågan. Sådant vore å min sida ett hyckleri och ingenting annat. Jag har redan för tre år sedan varit angelägen att för Riksdagen framhålla, att dessa säkra, alltid pålitliga och jemt inflytande skatter visserligen äro för statsverket ganska beqvämliga; målsmannen för statsverkets intressen, Chefen för Finansdepartementet skall *såsom sådan* aldrig se dessa skatter med ovilja; ingen af Eder, icke ens den med grundskatter och indelningsverk mest missnöjde, skulle, om han försattes på min plats, om dem hafva någon annan mening. Frågan måste ses ur en annan synpunkt än den finansiella, för att dessa skatters borttagande skall kunna anses som en mindre olägenhet än deras bibehållande; man skall då taga hänsyn till deras betydelse som ett orosfrö i samhället, som grunden till ett varaktigt missnöje hos en betydande samhällsklass. Med denna synpunkt har jag också gjort mig förtrogen och vidhåller ännu hvad jag derom offentligen uttalat långt innan jag kallades till Konungens rådsbord. Men omöjligen kan man begära, att någon statsverkets målsman skall arbeta för att *truga* på de missnöjde en eftergift af i öfrigt beqvämliga skatter, om dessa missnöjde sjelfva icke äro nog enige och starke att ens inom representationen, än mindre inom folket, förfoga öfver ett bifall till erbjudna eftergifter; jag har sjelf varit vittne till en sådan vanmakt, då vid 1877 års riksdag både Första och Andra Kammaren afslogo Kongl. Maj:ts anbud om en ej ringa eftergift af grundskatter, hvilken utan tvifvel skulle för mängden af de missnöjde hafva varit ganska välkommen. Saken var ju helt enkel och är det ännu, det vet hvar ledamot af denna Kammare, och det har Riksdagen nu i en lång följd af år visat sig veta, att missnöjet med jordfastighets-bördorna är på det sättet geografiskt fördeladt inom vårt land, att det ensamt för sig *icke* kan organiseras till en politisk kraft, nog stark för att rubba och krossa det bestående skattesystemets fasta klippmur. För att få en gnista till att tända sprängsatsen mot densamma — behöfves jemte detta edert missnöjes flinta ett *stål,* och det hafven I uti *viljan* att ordna och stärka vårt försvarsväsen på ny grund. Den viljan kan en gång varda nog stark för ändamålet, emedan hon stödjes af en liknande vilja hos så många andra i landet, och emedan det är naturligt nog, att hon ock skall finnas hos landets regering, äfven oberoende af skattefrågorna. Det gifves visserligen äfven en allvarlig och högst aktningsvärd vilja att stärka försvarsverket på den gamla grunden, men hittills åtminstone har hon icke visat sig vara af nog härdadt stål för att ge den eld som behöfs. Låt nu emellertid viljan att ordna

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

och stärka försvaret försvinna, tappa bort stålet — och det återstår ingenting annat än att mala edert missnöjes flinta mot klippan, hvilket är ett långsamt, mödosamt och — lönlöst arbete, helst som hon har en viss benägenhet att spjelka sig och — gå sönder. Men kom då ej och skjut skulden på motstånd blott af ens vilja eller af tios vilja, ty hindret ligger lika mycket, eller mera, i omöjligheten att, utan försvarsfrågans kraft, förena de skilda önskningarna, de motsatta intressena till en vilja, rigtad åt ett gemensamt mål.

De klarsynte män, som förstått detta förhållande, hafva också gjort ett och annat för att på öfvertygelsens och lagstiftningens väg utveckla och befästa försvarsfrågans betydelse, och steg hafva redan tagits i *deras* rigtning. Indelta befälets frigörande från boställena har åt denna del af armén gifvit en ny social ställning och dermed väl äfven ett militäriskt skaplynne som bättre egnar sig för en ny arméorganisation. Legans och friköpningens upphäfvande skulle ju ock tjena att i sin mån förbereda och utveckla det allmänna tänke- och föreställningssätt hos nationen, utan hvilket de större reformerna icke äro utförbara. Den föreliggande lagen är, efter hvad jag kan se, skuren ur samma stycke och *kan* väl icke annat än hafva samma verkan. I hafven sjelfva erkänt det genom att uppgöra ett nästan ord för ord lika förslag till grundval för den stora organisationen af 1878. Då man nu dock säger och tror, att lagens antagande måhända skulle invagga oss i en säkerhetens sömn, ur hvilken det icke gifves något uppvaknande, då utgår man ju från den origtiga föreställningen, att densamma för något parti, under något förhållande och för någon regering skulle kunna bilda en slutpunkt, hvarvid man kan stanna mer än några få ögonblick. Den är dock icke en slutpunkt för dem, som vilja stärka både beväringen och den indelta stammen, icke för dem som vilja förstärka beväringen och en värfvad stam, icke för dem som önska en starkare armé af endast värnpligtige. Den är en slutpunkt — om den ej redan är för mycket — blott för dem som *ej* vilja förstärka hvarken stam eller beväring; och hvar finnas de? I denna Kammare sitta de ju icke. Genom antagandet af denna lag skulle dock alla förena sig om att tillkännagifva *viljan* att stärka försvaret — den är nästan det enda, hvarom de skilda partierna ännu kunna enas. Problemet börjar först i det ögonblick, då denna visshet är gifven. — Skulle det råda någon ovisshet om denna viljas tillvaro, så gäller densamma också de ifrågavarande skattereformernas utsigter. Jag har tänkt mig att *den* ovissheten skulle vara för Eder till och med mera obehaglig än för Chefen för Finansdepartementet, hvilken åtminstone har den finansiella trösten, att grundskatterna tills vidare äro i behåll.

Ett afslag åter på denna Kongl. proposition — ja, man försäkrar oss, att det skall göra tjenst som ett stenhårdt bevis derpå, huru omöjligt det är att vinna ett erkännande af värnpligten utan i och genom skattereformen. Det anstår mig ej att härom tvista med grånade politici, som känna stats- och samhällslifvets alla faktorer vida bättre än jag, men nog förefaller det, som om de just nu handskades något djerft med dessa sina beräkningar, ty den som lyssnat till allt

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

hvad i dag förebragts för att omöjliggöra denna lags antagande kunde väl vara frestad att deraf snarast sluta: ligger det något så motbjudande i denna värnpligtslag, som icke kräfver *någon* uppoffring — en lag som endast afser krigsfara eller krigstillstånd och derför ordnar en pligt, hvilken, noga besedd, endast är hvad hvarje fri man fordrar som sin *rätt*, rätten att försvara sitt land, hvilken ju endast varit forntidens slafvar förnekad; — är denna lag för folket så afskräckande, då lär väl en värnpligt, som tager i anspråk t. ex. tre månaders tjenstetid, vara — rent af omöjlig. Det fordras åtminstone en slutkonst, som är mera divinatorisk än logisk, för att från motståndet i dag komma till visshet eller godt hopp om framgången, i morgon eller en annan dag, af långt större fordringar, och hur benägen jag än är att tro på kraften af den statskonst, som, för att krossa de små betänkligheternas hinder, djerft uppställer storartade syften, så skulle jag vara vida lugnare för dylika profetiors fullbordan, om jag ej visste, huru många vidt skilda och rent motsatta beräkningar sitta med i dagens rådslag till denna lags förkastande. I ställen här upp emot lagen en afvisare för att tillika utpeka vår försvars- och skattepolitiks enda rätta stråt, men den afvisaren har minst tvenne armar, och jag skulle mycket misstaga mig, om icke bland den mängd, som nu vänder sina ögon från en föreliggande verklighet mot förhoppningarnas ovissa mål, finnas lika många benägna för den ena vägen som för den andra. Hur veten I, som åsyften värnpligtens förverkligande framdeles genom värnpligtslagens förkastande i dag, om ej dagens händelse förstärker för lång tid icke edra leder, utan deras, som vilja göra all värnpligt, all systemvexling och all skattereform för åratal, kanske för alltid omöjlig. Vanskliga beräkningar!

Och dock lika vanskliga på den andra sidan! De bland Eder, hvilka med den mest betydande mannen i denna Kammare anse "största faran ligga deri, att de stora frågornas lösning kunde komma för fort", hafva då de så lätt att beräkna, om icke just i dag afgöres, att knuten skall lösas icke så långsamt som de önska, icke på det sätt som de önska, utan mera efter andras hufvud?

Här är för eder som för mig allt fullt af oberäknelighet och ovisshet, af gissningar och lösa förhoppningar, och denna onaturliga förbindelse af vidt skilda meningar och sinnen till ett votum, i hvilket icke finnes något spår af en samfäld mening om syftemål eller medel i samhällets stora frågor, icke en antydan om framtidens skickelser och kraf; detta i fosterlandets namn begärda "rena afslag" på en lag, som dock är majoritetens egen skapelse, som folket behöfver och som derför måste komma igen: detta "rena" *intet* således, som efter vanliga lagar skapar *intet*, — är det nu måhända någon bättre borgen för reformernas genomförande, än en försäkran om den ärliga afsigten att med friska krafter fullfölja ett redan begynt och endast af omständigheterna undanskjutet värf, afgifven af regeringens främste ledamot, en man, för hvilken denna Kammare hittills ofta betygat sitt förtroende, och som länge egt nationens förtroende och aktning så väl som sin konungs?

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr Danielson: Sedan Kammaren nu afhört ett så storslaget föredrag, vågar jag knappt vänta, att någon uppmärksamhet kommer att fästas vid hvad jag ämnar säga. Jag anser mig emellertid nödsakad att taga till ordet, emedan här har i dag uttalats åtskilligt, som jag icke anser böra lemnas obesvaradt.

Den talare, som först på förmiddagen yttrade sig, nemligen Herr Statsministern, nämnde, att landtmannapartiet skulle hafva gått *hänsynslöst* till väga, ja, han upprepade detta ordet hänsynslöst till och med flera gånger. Jag beklagar, att ett sådant ord kunnat yttras af en sådan man och från den plats, som han för närvarande innehar, ty detta ord antyder icke något godt. Svenska folket är vandt att högakta sin regering och sin konung, men det vill icke från detta håll höra sådana uttalanden till folkets representanter, emedan det alstrar allt annat än kärlek och förtroende. Jag erinrar mig, att en framstående man en gång yttrat att svenska folket är "godt i sin innersta rot, går man det till mötes, så kommer det emot". Nu frågar jag: vill man verkligen gå detta folk till mötes? Har regeringen, oaktadt alla sina storslagna ord, visat sig villig att tillmötesgå folkets önskningar? Har man sett denna regering sökt bringa till lösning några frågor af vigt, som kunde komma att befordra folkets väl? Nej, men i stället hafva vi sett, hurusom statsutgifterna stigit till dubbelt emot hvad de voro under ståndsriksdagarnes tid. Vi hafva sett ett oafbrutet bemödande att bereda statstjenarne öfverdrifvet höga löner. Folket tryckes af sådana skattebördor, att dess krafter måste duka under och det finner sig nödsakadt att sälja sin torfva och utvandra till en främmande verldsdel. Missnöjet med såväl landets ständigt ökade skuldsättning som med en mängd andra missförhållanden har föranledt dertill, att folket måste se sina bästa söner och sina närmaste anförvandter vända fosterlandet ryggen.

Den ärade talaren nämnde, att föreliggande förslag vore byggdt på 1873 års skrifvelse. Äfven jag har läst denna skrifvelse och har till och med varit med om dess åstadkommande, men om den ligger till grund för detta förslag, då, jag måste säga det, förstår jag ingenting. I denna skrifvelse talas dock om mycket annat, som skulle förekomma *i sammanhang* med ett förslag till ny härordning, och mot densamma strider helt och hållet framläggandet af ett så naket förslag som detta.

Det har sagts, att, om vi icke antoge förslaget, skulle vi blifva slafvar, att bortom detta förslags öde allt låge inom ovisshetens och gissningarnes område. Ja, hvad som är visst, det är att, om detta förslag blefve lag, vi vore inne på ett annat område, nemligen militarismens. Man betänker sig, innan man underkastar sig en lag, som tvingar hvarje svensk man att från sitt 20:de till sitt 40:de år gå under militärens hand. Jag tror icke, mine Herrar, att svenska folket låter förmå sig att med ens gå in på en så stor utsträckning af värnpligtsåldern, som man här föreslagit, sökte man än till dess öfvertalande begagna huru storslagna ord som helst. Folket vill se handling och allvar, det vill se ett tillmötesgående af dess önskningar. Men hvad har väl gjorts i detta afseende? Herr Statsministern er-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

inrade om, att vi fått förändrade lagbestämmelser rörande grunderna för deltagande i byggandet af kyrka och skolhus. Något annat kunde han icke hitta på. *Skjutsen*, hör jag någon påminna om. Ja, det är nog sant, att vi fått en reform i fråga om skjutsväsendet, men kort derefter kom det bekanta Kongl. cirkuläret, angående jordbruksbeskattningen, och så fingo vi förhöjda jordbruksskatter, så att dermed var icke mycket vunnet.

Man har här sökt framhålla, att 1877 års värnpligtslag erbjöd så stora lindringar, och att denna Kammare alltid skall hafva på sitt samvete att den förkastat densamma. Hvilka lindringar för rust- och rotehållarne erbjöd då denna lag? Enligt min tanke skulle den ännu mer betunga rust- och rotehållarne, derigenom att de nödgades värfva och aflöna dessa soldater, som sedermera skulle utbildas till underbefäl för att kanske i ledet stå såsom förmän för sina egna husbönder. För öfrigt var afsigten med denna lag att lägga de *bestämda* utgifterna på staten, men de *ovissa* på rust- och rotehållarne. Så ville man *utjemna* det.

Jag vill nu taga fasta på ett annat yttrande af Herr Statsministern. "Akten eder, mine Herrar," så ungefär föllo hans ord, "ty om några år blir det kanske städerna som komma till makten och då får ni nog vidkännas tyngre bördor." Jag kan icke annat än beklaga, att ett sådant yttrande blifvit fäldt, och jag tror icke, att städernas nuvarande representanter känna sig mycket smickrade deraf, ty om så vore, skulle de icke vara sjelfständiga män. Hade en sådan tanke legat bakom förslaget till ombildning af det gamla representationsskicket, att representanterna för de allt mer tillväxande städerna skulle blifva ett villigt redskap i regeringens hand — då beklagar jag, att detta förslag framkommit, och jag tror att den, som hyst denna tanke, har — förstört sin egen historia.

En militär, som nu icke är närvarande, och äfven Herr Toll hafva sagt, att förslaget skulle vara förträffligt i militäriskt afseende, till och med Sjöministern berömde äfven förslaget, men tillade, att det värsta, som kunde hända, vore att hafva en massa oöfvadt folk. Ja, det är just detta, som åstadkommes genom ifrågavarande förslag. Herr Nordenskjöld nämnde, att, om det blefve krig, hvarje soldat skulle genom denna lag veta hvar han hade sitt befäl. Jag tror, att i så fall soldaten skulle få leta efter sitt befäl, ty det är just det som i förslaget fattas. För öfrigt, hvarifrån skall man för närvarande skaffa befäl? Jag anser, att detta förslag innebär ett ofantligt missgrepp i militäriskt hänseende. Det är icke nog med att antaga detta förslag; bakom detsamma ligger naturligtvis ett annat. Man måste sedermera begära anslag till gevär, kläder och mycket annat. Det är tydligt, att regeringen på detta sätt vill vinna sitt syfte med försvaret, och ändå talar man med stora ord och vackra fraser om grundskatterna samt rust- och rotehållarnes besvär. Herr Finansministerns yttrande kunde åtminstone icke uppfattas på annat sätt, men hur länge han kommer att innehafva sin plats vet jag icke.

En annan ledamot af Konungens råd, Herr Utrikesministern, har i Första Kammaren beskylt hvar och en, som icke obetingadt antager

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

det Kongl. förslaget, för brist på fosterlandskärlek. Sjelf har han deremot storligen berömt sig af att ega sådan. Det vill jag gerna tro; äfven jag har anspråk derpå. Men Herr Utrikesministern befinner sig i en sådan ställning, att han icke behöfver hafva någon synnerlig känning af de bördor, som detta förslag skulle medföra för oss andra. Det är derför lätt för honom att i detta fall säga, att han är mera fosterlandsvän än förslagets motståndare, ty han som qvitterar sin stora lön, 24,000 kronor, och har dessutom 30,000 kronor till hemliga utgifter — kanske har han också något mer att göra — möjligen ser saken på annat sätt.

Herr Statsministern har i dag yttrat, att man icke borde se denna fråga blott nedifrån utan äfven uppifrån, ty då finge den sin rätta belysning. Jag beklagar verkligen, att desse Herrar icke vilja se frågan nedifrån; kanske hafva de aldrig skådat nedåt på de samhällsklasser, som detta förslag närmast skulle beröra, och gjort sig förtrogna med den fattigdom och det elände, som der äro de ständiga följeslagarne. Om dessa höge herrar, ända ifrån den högst uppsatte i landet, ville göra en färd till de orter, som icke höra till de bäst gynnade, tror jag, att de skulle ändra åsigt. Det är märkvärdigt, att man så litet känner svenska folkets oförmåga att ikläda sig ett sådant militärvälde. Och om man vädjade till sjelfva folket, är jag öfvertygad om, att det icke skulle gå in på att på en gång taga ett sådant steg, som här är föreslaget.

Nu har det sagts, att detta förslag afser att bringa reda i beväringsförhållandena. Jag har i min hand nu gällande beväringslag; och jag är fullt öfvertygad om, att hvar och en af Herrarne känner dess innehåll. Om man strängt tillämpade denna lag, och hvarje myndighet, som har med den att skaffa, fullgjorde sin pligt, så skulle man nog med tillhjelp af lagens bestämmelser kunna förhindra det sjelfsvåld i afseende å beväringsskyldighetens fullgörande, som nu eger rum. Ty här finnas verkligen stadganden af den beskaffenhet, att, om regeringen ville hålla hand öfver deras behöriga tillämpning af de underordnade myndigheterna, någon vidare lagstiftning i detta hänseende skulle blifva alldeles öfverflödig.

Här har sagts, att denna Kammare redan antagit en sådan lag som den nu föreslagna och att man derföre icke bör motsätta sig detta förslag. Javäl, det har Kammaren redan gjort, men det skedde under andra förhållanden. Då förelåg ett fullständigt ordnadt förslag om grundskatternas afskrifning, rustnings- och roteringsbördans afjemnande och krigslagarnes omarbetning. Detta var något helt annat än att komma och begära, att vi skola antaga detta förslag och sedan lefva på ovissa förhoppningar. Detta är hvad man från motsatta hållet vill att vi skola göra. Men på samma gång som vi icke vilja gå in härpå, tillbakavisa vi på det bestämdaste hvarje beskyllning, att vi ingenting vilja göra för landets försvar. Kom igen med frågan i enlighet med 1873 års skrifvelse och 1878 års förslag, så tror jag, att denna Kammare skall taga saken i allvarligt öfvervägande.

Jag skulle också vilja tala litet med Lag-Utskottet, men det lärer icke tjena mycket till; ty då man hör Lag-Utskottets yttrande rörande

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

de knektekontrakt, på hvilka rust- och rotehållarne stödja sig, så måste man antaga, att Utskottet härvid följt mera sin känsla än sitt förstånd. Det är väl ändå säkert, att dessa kontrakt icke lagligen kunna reduceras så, som Utskottet behagat göra det. Jag vill emellertid icke tvista med Lag-Utskottet, ty det tjenar till intet. Och icke heller tjenar det till något att länge diskutera frågan, ty en hvar af oss vet derförutan, hvad han vill. Men jag har funnit mig nödsakad att säga detta icke endast såsom min enskilda åsigt utan såsom ett uttalande, hvilket den största delen af vårt folk har förhoppning att få höra från sina ombud. Jag beklagar, om det skulle lyckas regeringen att drifva igenom detta förslag, så naket som det nu föreligger. Och jag tror icke, att det vore nyttigt för landet. Vi veta icke hvilka följder ett sådant steg kan komma att medföra och man bör icke låta känslan härvid få taga så öfverhanden, att det sunda omdömet får stå tillbaka. Sätter man det sunda förnuftet framför känslan, så tror jag, att man handlar rigtigast och klokast. Jag skulle i viss mån hafva önskat, att man kunnat uttala den åsigten, att man aldrig mer vill se den rena värnpligten tillämpad i ett förslag till försvarsorganisation, ty jag är öfvertygad om, att för närvarande är det omöjligt att med endast ett första steg uppnå målet. För min del vill jag gå småningom till väga. Om tio år skulle man kunna taga ett nästa steg. Och då, såsom jag antager, de representanter, som komma efter oss, äro klokt folk, så må de i sin ordning tillse, om det kan vara skäl att gå än vidare. Jag skulle önska, att man kunde säga till regeringen: "kom aldrig igen med den rena värnpligten, så utsträckt som i detta förslag, utan gå småningom till väga, på det man sålunda må kunna borttaga den udd, som de motsatta parterna nu rigta mot hvarandra". Jag skulle som sagdt gerna sett, att ett sådant uttalande skett. Men då jag icke har förhoppning om, att något dermed skulle i det stora hela vinnas, återstår mig för närvarande icke annat än att yrka afslag å Kongl. Maj:ts och Utskottets förslag.

Herr Gasslander: Då jag genomläste detta Utskotts betänkande och jemförde det med de förslag i samma syfte, som under de senare riksdagarne varit föremål för handläggning, så trodde jag, att förslaget nu icke skulle komma under någon synnerlig meningsskiljaktighet i fråga om dess särskilda stadganden, utan förestälde mig, att öfverläggningen skulle hufvudsakligen hvälfva sig omkring förslagets samband med frågan om grundskatterna och indelningsverket, hvilka genom 1873 års skrifvelse blifvit dermed sammanförda. Jag finner, för min del, genom hvad förut i ärendet förekommit, vara ådagalagdt, att denna lag är både nyttig och nödvändig. Och jag skall icke i denna del upptaga Kammarens tid. Men jag skall deremot söka bemöta några inkast, som mot lagens antagande äro gjorda dels i reservationen och dels förut här under öfverläggningen, i den mån de icke redan blifvit besvarade. Och så vill jag jemväl uttala min åsigt angående de s. k. knektekontrakten.

Reservanten yttrar bland annat: »Oafsedt betydelsen af knektekontrakten torde det icke anses hvarken billigt eller klokt att längre

bibehålla stadganden om skyldighet för någon viss samhällsklass att mera än andra vara underkastade uppoffringar för ett älskadt fosterlands försvar mot vare sig yttre eller inre fiender". Förgäfves söker jag att utreda, hvilken samhällsklass det är, som reservanten i detta fall menar; ty någon särskild samhällsklass är icke i afseende på försvaret mer än de andra betungad. All Sveriges jord är underkastad rustning och rotering med undantag af några mindre boställen, och detta gäller både privilegierad och oprivilegierad, såväl landsbygdens, som städernas jord. Skilnaden i afseende på roteringen är den, att den gamla, eller så kallade ordinarie roteringen, åligger skatte- och frälsehemman, men den särskilda eller så kallade extra roteringen den öfriga privilegierade jorden eller den jord, som blef undantagen, när kontrakten uppgjordes. Denna rotering, som senare upprättades, utgöres dock endast under krigstid. All den privilegierade jorden har samma skyldighet, som öfrig jord sig ålagd, att sätta upp soldater och bekosta de förmåner, som genom knektekontrakten blifvit bestämda. Sedermera har, genom 1812 års beväringslag och förut enligt 1811 års kungörelse, statsverket åtagit sig att rekrytera för de nummer, som under krigstid blifva lediga. All städernas jord, äfven den privilegierade stadsjorden, är underkastad denna extra rotering, hvarförutom, såsom bekant är, på städerna hvilar ett *särskildt* rotehåll. Nu kan man visserligen säga, att detta städernas särskilda rotehåll är af en, i jemförelse med förhållandet å landet, ringa betydenhet. Det är det också *numera*, men då det pålades, skedde det lika strängt som roteringen på landsbygden, och efter samma beräkning: att kunna uttaga så mycket folk, som städerna möjligtvis kunde bära.

Reservanten yttrar vidare på ett annat ställe, sedan han beräknat, att de ifrågasatta tolf åldersklasserna torde kunna beräknas till omkring 350,000 man, följande: "För mig vore en gåta, huruledes det skulle vara möjligt att i krig använda dessa massor af folk, utan nödigt befäl, vapen, utredning och framförallt tillräcklig öfning" o. s. v. Nu synes väl antagligt, att icke större massor skola uppfordras, än att till desamma kan finnas tillräckligt befäl. I den delen skall jag icke fälla något yttrande vidare; men, hvad angår den uttalade farhågan angående utredningen, så ber jag få nämna, att, enligt min åsigt, de, som hafva med den saken att göra, alldeles icke skulle stå handfallna, om fråga derom uppstode. Jag har mig bekant, att i flottans förråd finnas öfver 13,000 fullt dugliga gevär, och att statsverket således icke är för en bemanning af flottan, utan tillgång på vapen. Likaså har flottan betydliga förråd af beklädnadspersedlar. Beklädnadsförrådet vid flottans båda stationer kan väl skattas till ett värde öfver 700,000 kronor. Således tror jag icke, att de, som hafva att göra med kommissariatet, skulle stå handfallna, om en dylik uppfordring skulle ega rum. Vigtigast är att anskaffa folk och att kunna hålla reda på detsamma.

Hvad nu särskildt knektekontrakten beträffar, torde man ihågkomma, att för närvarande gäller det stadgandet, att hvarje man mellan 20—25 år är skyldig att underkasta sig utskrifning till hären eller flottan. Klart är, att vidare utskrifning icke kan komma i fråga,

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

då den icke är i lag bestämd; men utöfver detta gälla de gamla knektekontrakten, som innehålla det uttryckliga stadgandet, att rust- och rotehållarne och deras folk inom viss begränsning icke äro underkastade utskrifning. Nu är det naturligtvis märkligt att dessa kontrakt bestämma något, som *icke får* ske; ty gifvet är, att då i kontraktet eller författningen bestämmes, hvad som *får* ske, intet annat än det, som deri är tillåtet, får ega rum. Man torde kunna deraf draga den slutsatsen, att denna bestämmelse dock haft någon särskild betydelse; och om man än icke kan bestämdt uttala såsom säkert, att dermed skulle grundläggas någon uttrycklig rättighet, — ty det vore ju mycket egendomligt, om någon person skulle få rättighet att under alla förhållanden icke behöfva försvara sitt land — synes det dock, som om, vid en förändring af grunderna för vårt försvarsväsen, afseende bör fästas vid ifrågavarande bestämmelse; och jag för min del har ingenting emot att biträda ett förslag, som afser att bereda en lindring åt rust- och rotehållarne i sammanhang med bifall till förslaget att utsträcka utskrifningen från 5 till 12 år i *beväringen* — jag talar nemligen icke om *landstormen*. Men då Riksdagens beslut uti 1873 års skrifvelse i detta afseende lägger hinder i vägen, enär man der har sammanbundit frågan om indelningsverkets upphäfvande med frågan angående grundskatternas afskrifning, samt för grundskatternas afskrifning inga bestämmelser finnas i knektekontrakten, hvilka med den saken hafva ingenting att skaffa, så kan en framställning om en lindring nu lämpligen icke göras. Men att, i afvaktan på ordnandet af dessa finansiella frågor, vara med om att låta vårt försvarsväsende ligga nere, det vågar jag icke taga på mitt ansvar. För öfrigt bör man icke tro, att föreliggande lagförslag innebär ökad tunga för endast rust- och rotehållarne; ty det är alldeles gifvet, att alla medborgare, som skulle utskrifvas för hären eller flottan genom beväringens tillökning med 7 årsklasser, hvarom här är fråga, äfven blifva underkastade en ökad tunga; och för att visa detta påtagligt, vill jag särskildt fästa afseende vid, hvad lagen stadgar i afseende på sjöfolk. Enligt nu gällande beväringslag, är den vid flottan inskrifne beväring af sjöfolket skyldig att qvarstå i beväringen från sitt 20:de till sitt 35:te år eller under 15 år, mot åtnjutande af frihet från skyldighet att deltaga i öfningar under fredstid; men med denna beväringens pligt, som sålunda är utsträckt till 15 år, är för den förenad rättighet att erhålla aflöning i likhet med flottans öfriga trupper, eller också, om den hellre så vill, den hyra, hvilken vid tiden för utskrifningen är gällande. Föreliggande förslag innehåller icke något dylikt stadgande. Beväringsfolket vid flottan blir här likställdt med den öfriga beväringen och får ej någon förmån utöfver hvad som tillkommer den öfriga beväringen.

Innan jag slutar, ber jag få göra en rättelse till hvad talaren på göteborgsbänken, som på förmiddagen hade ordet, yttrade. Han nämnde, att, när 1812 års beväringslag antogs, hade bondeståndet uttalat den önskan, att Kongl. Maj:t skulle låta omarbeta 1798 års krigsartiklar, så att straffen måtte blifva mera tidsenliga och mera lämpliga för en sådan värnpligtsarmé, hvarom då var fråga. Han

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

tillade att, så vidt han hade sig bekant, Kongl. Maj:t icke iakttagit detta förrän år 1868, då nu gällande krigsartiklar utkommo; viljande talaren med det yttrandet antyda, hvad Riksdagen nu kunde hafva att förvänta i afseende på en lika framställning, angående krigslagarnes förändring. Jag skall be att i det fallet få meddela den upplysning, att författningen angående den allmänna värnpligten utkom i Oktober 1812, och att redan i November samma år utfärdades en särskild disciplinstadga för beväringen vid armén och flottan, i hvilken stadga straffbestämmelserna i 1798 års krigslag i betydlig grad nedsattes.

Herr Talman! Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herr J. Anderson i Tenhult: Ordet mitt och ditt har i alla tider haft en stor betydelse; de frågor, som dit kunna höra, hafva blifvit olika bedömda mången gång efter den ställning, man har till desamma. Den fråga, som nu föreligger, berör olika sätt och blir derföre på olika sätt bedömd. Från min synpunkt sedt finner jag förslaget vara af den beskaffenhet, att det hvarken bör eller kan af Riksdagen antagas.

Går jag tillbaka till de på 1680:talet upprättade aftal, särskildt dem som upprättades den 27 Oktober 1682 emellan Kongl. Maj:t och kronan, å ena sidan, och jordegarne, å den andra, finner jag tydliga stadganden, så lydande: "allt förty gifves dem derimot, uppå Kongl. Maj:ts vägnar, härmed den fullkomliga försäkring, att så länge på deras sida intet fel förspörjes, det som utlofvadt är att efterkomma, de, deras barn och folk, hvilka till gårdarnes cultur (odling) och bruk, samt till ersättande af manskapets afgång nödvändigt kunde behöfvas för utskrifningar, och alla dervid hängande besvär hvad namn de helst hafva kunna samt för dubblingar och våldsamma verfningar nu och i tillkommande tider vara alldeles qvitt befriade". Dessa ej på Riksdag beslutade bestämmelser, utan frivilligt skriftligen affattade å kronans vägnar af dertill bemyndigade personer och å jordegarnes sida af särskilde, för ändamålet valde och sockne- och byavis befullmäktige ombud, frivillige öfverenskommelser hafva blifvit af konung Carl XI den 5 December samma år stadfästade under försäkran, så lydande: "alltså hafva Vi, besinnandes, hvad som således med ofvanbemälte Provins afhandlat och stadgat är, lända till Vår tjenst och Vårt Rikes samt trogne undersåtares välfärd, trygg- och säkerhet, nådeligen velat confirmera och stadfästa eftersom Vi och härmed, i förmågo af detta vårt öppna bref, detsamma uti alla sina clausuler (punkter) confirmere och stadfäste, samt på det kraftigaste i Nåde försäkre Våre trogne undersåtare, menige allmogen uti ofvan bemälte Provinser, att de dervid, nu och uti tillkommande tider, i allo måtto skole obrottsligen handhafde och beskyddade blifva, och ingen, som i kraft af merbemälte afhandling derunder förstås bör, skall vara tillåtet detta vissa knektehåll, till de andras Gravation och förfång, sig att undanbedja eller draga. — Stockholm den 5 December 1682.

CAROLUS.

l. s.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Detta är kungsord, mine Herrar! Då sålunda ett frivilligt aftal blifvit ingånget och derjemte fått icke domstols utan Kongl. fastställelse, hemställer jag till Herrarne, om icke en sådan handling är af den beskaffenhet, att den icke kan emot endera kontrahentens bestridande rubbas. Regering och Riksdag äro här icke kontrahenter, utan kontrahenterna äro med all säkerhet regeringen å ena och den roterade jordens egare å andra sidan.

Ser jag på 16 § Regeringsformen, finner jag, att Konungen skall allas rätt skydda. Deraf blifver jag än mera styrkt i den öfvertygelsen, att Kongl. Maj:t och Riksdagen icke ega rätt att försvåra den andre kontrahentens, det vill här säga den roteringsskyldiges, på lagligt sätt bestämda skyldigheter på annat sätt än genom ransakning och dom samt genom att styrka, att aftalet å de roteringsskyldiges sida blifvit så förverkadt och brutet, att det i följd deraf skall upphöra att vara gällande.

Att Lag-Utskottet haft en afgjord ovilja mot den oprivilegierade jordens egare, tror jag mig finna deri, att då lapparne för sin befrielse ej kunna hafva annan grund än Kongl. plakatet den 27 September 1673, hvilket i ingen mån är kraftigare än den Kongl. försäkran till jordegarne jag här ofvan tagit mig friheten uppläsa, lapparne dock hafva af Lag-Utskottet ansetts för närvarande ej kunna åläggas värnpligtsskyldighet. Jag kan ej tänka mig någon annan orsak från Lag-Utskottets sida än ett ömmande för lapparne såsom landets urinvånare och för det de ej satt sig till motvärn, då våra förfäder inträngde i landet och drefvo lapparne till den ödemark, der de nu vistas. Jag medger villigt, att Regering och Riksdag ega rätt att lindra och förmildra motkontrahenternas frivilligt åtagna skyldighet, men jag förnekar deras rätt att göra vilkoren svårare. Alla på lagligt sätt tillkomna muntliga eller skriftliga aftal, vare sig emellan enskilde eller offentlig myndighet, äro, som vi alla veta, af lag skyddade. Hvarför vill man då vid detta tillfälle utan de roteringsskyldiges särskilda hörande omkullkasta en bestående handling, utan att uppgifva, än mindre visa, att de roteringsskyldige förverkat något af sin rätt? De ursprungliga roteringsskyldigheterna voro en obetydlighet mot de nuvarande. De förre bestodo nemligen endast af ett litet jordområde och 35 daler kopparmynt. Detta är den lagliga lönen, och detta är den skyldighet, som de roteringsskyldige hafva, och sådan skyldighet vill jag skall fortfara mot den befrielse, som är till motvigt garanterad. Skulle de emellan staten och de roteringsskyldige på 1680:talet upprättade skriftliga aftalen vara så värdelösa, att de saklöst utan de senares hörande kunna omintetgöras eller försvåras, så frågas med hvad rätt Konungens Befallningshafvande hittills kunnat ålägga och uttaga böter af de rotar, som icke kunnat, inom den tid Konungens Befallningshafvande utsatt, städsla rekryt. Såsom ett bevis på myndigheternas tankar rörande giltigheten af de emellan staten och jordegarne upprättade aftalen, får jag ur en tidning af den 20 November 1878, som jag har här i min hand, uppläsa följande: "*Verkande vite.* Ett rusthåll inom Marks härad i Elfsborgs län har för underlåtenhet att uppställa soldat blifvit vid tre särskilda rekryteringsmöten

innevarande år ådömdt böter till ett belopp af tillsammans 1,450 kronor". Detta torde bevisa hvad värde ett skriftligt aftal kan hafva.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Då ordföranden i den offentliga myndighet, som stadgat dessa böter, är ledamot af denna Kammare, nemligen Herr Landshöfdingen Grefve Sparre, gör jag mig förvissad om, att åtminstone han biträder min åsigt att aftalet emellan staten och jordegarne angående dessas befrielse från utskrifning icke är att hänföra till det värdelösa aftalet af den 17 Juli 1684 emellan staten och jordegarne inom Elfsborgs län angående Elfsborgs regemente, hvilket aftal är underskrifvet af ej mindre än 208 särskilda jordegare utom ombud för de vid uppgörelsen frånvarande. Följaktligen måste bemälde landshöfding nu antingen erkänna, att det skriftliga aftalet har fullt gällande kraft, eller ock att han gjort orätt, då han kunnat ådöma böter, äfven om bötesbeloppet vore mindre än nu omnämnda 1,450 kronor.

Då den af mig upplästa delen af de upprättade aftalen tydligen innehåller, att jordegarne och alla deras för jordbruket behöflige arbetare skola för all framtid vara från all utskrifning frie, af hvad namn det vara må, så tyckes mig som såväl Regeringen som Lag-Utskottet bort gifva en Kongl. stadfästelse den helgd, en sådan bör tillkomma, så att de, om mera krigsfolk vore behöfligt, föreslagit att endast de samhällsklasser, som icke äro hänförlige till dem, som inbegripas under de skriftliga aftalen, skola blifva underkastade den nya värnpligtslagen, och att jordegarne och deras till jordbruket behöflige arbetare först böra komma i tur, sedan de öfrige icke friköpte blifvit i krig så förminskade, att de qvarvarande ej äro tillräckliga. Då, ja då först, borde det blifva jordegarnes tur.

Från min synpunkt sedt skulle ingen orättvisa ligga deri, att andra samhällsmedlemmar än jordegarne deltoge i landets försvar. Jemför man den nuvarande folkmängden i landet med den på 1680-talet samt hemmansegarnes antal nu och då, finner man, att folktillökningen hufvudsakligen egt rum inom sådana klasser, som icke äro jordegare. Jemför man vidare städernas antal och storlek då, emot hvad de nu äro, och derjemte besinnar, att städerna ej hafva någon nämnvärd knekthållning, finner man, hvilken ofantlig massa menniskor det är i vårt land, som icke uppoffrar vidare för landets försvar, än att den endast deltager i beväringsskyldigheten, och då man från beväringens antal frårdrager den kontingent, som jordegarne och deras arbetare tillskjuta, blifver ej stort antal qvar.

Jag vågar påstå att all så kallad allmän värnpligt, äfven om indelningsverket upphäfves, är och blifver orättvis och i följd deraf äfven förhatlig samt alstrar lätt nihilistiska tänkesätt, emedan uppoffringarna derför icke komma att drabba efter förmögenhet utan efter person, hvarjemte mången tvingas in på en bana, hvartill han ej af naturen är danad. Derjemte bör ej lemnas oanmärkt att det blifver den mindre bemedlade, hvilken såsom värnpligtig får utan ersättning uppoffra sin tid samt våga lif och blod för fäderneslandets försvar, då deremot de bättre lottade på statens bekostnad i våra läroverk uppfostras till statens tjenare, hvilka i krigets stund få stanna hemma för skötandet af de sysslor de fått mot åtnjutande af full lön, under

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

det att den värnpligtige, som ej har någon tjenstebefattning, får dela krigets faror och besvärligheter utan ersättning. — Vid tanken på dylika förhållanden är det för mig lätt förklarligt, hvarför flertalet af det sällskap, som kallar sig värnpligtens vänner, äro tjenstemän eller ock fäder till sådane ynglingar, som antingen redan äro anstälda eller ock tänka få anställning i statens tjenst. — Jag har i en särskild motion till Riksdagen yrkat, att indelt rote skulle få återgå till de aftal, som vid roteringens början blefvo bestämda, och att staten skulle fylla bristen i den lön, som soldaten och hans vederlikar till följd af tidsförhållandena nu behöfva, så att ej vidare skyldigheter ifrågasattes från den indelta roten än som från början bestämdes.

Då antagligt är att flere af de talare, som efter mig komma att uppträda, i likhet med mig yrka afslag å den föreliggande värnpligtsfrågan, vill jag dock, medan jag har ordet, i korthet nämna följande. Regeringen har, såsom vi veta, gång efter annan framkommit med olika förslag rörande landets försvar, men alla hafva af Riksdagen afslagits. Ingen lärer neka till, att en reform af försvarsväsendet är behöflig. Huru skall den då uppställas? Ja, se detta är en fråga, som ej är så lätt att besvara. Skulle Regeringen till en följande Riksdag komma med ett förslag i liknande syfte, som det flertalet af denna Kammare år 1878 ville hafva genomfördt, är jag fullt och fast öfvertygad om, att ganska många af dem, som då röstade för antagandet af ett sådant förslag, nu äro af andra åsigter, och det är således icke sannolikt, att ett sådant förslag hädanefter blifver antaget. Jag frågar derför, hvad skall Regeringen nu göra? Jag önskade, att afslaget på den nu föreliggande frågan åtföljdes af ett bestämdt uttalande från Kammarens sida om, huru beskaffadt värnpligtsförslag den vill hafva. Det är ej Kammaren värdigt att gång efter annan säga nej, den bör äfven säga, hvad den vill och hvad den anser, att landet i ifrågavarande hänseende kan.

Jag vill ej gå händelserna i förväg och innan min motion här i Kammaren förekommit yttra mig om densamma, men jag skulle önska, att Kammaren såsom sin åsigt ville antaga det förslag, jag i min motion framstält, möjligen med de smärre förändringar deri, som mera än jag i ämnet erfarne och sakkunnige kunna göra. I min motion har jag föreslagit:

att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t till nästa riksdag täcktes låta utarbeta förslag till ny härordning, fotad på följande grunder:

a) En allmän roteindelning öfver hela riket med $1^1/_2$ mantal till hvarje rote af så väl säterier som boställen och alla andra hemman, då af landets omkring 67,500 mantal erhålles en stamtrupp af cirka 45,000 man, dock så att hemman eller hemmansdelar, som i betydligt värde, efter hemmanstal beräknadt, öfverstiga medelvärdet inom det län de tillhöra, få bidraga till de mindre och sämre hemmanen, som i värde stå lägst under medelvärdet.

b) Att för städernas jord, beräknad efter taxering, jemförd med medelvärdet af taxeringen i det län de tillhöra, efter beräkning bestämmes det antal rotar och krigsmän som för hvarje stad

bör tillsättas, hvars blifvande antal krigsmän ökar den här ofvan omnämnda stamtrupp.

c) Att hvarje rote, så i stad som på land, utan ersättning tillsläpper så mycket jord som i konung Carl XI:s knektekontrakter för Jönköpings regemente är bestämd, nemligen $^1/_2$ tunnland öppen jord, en kåltäppa och äng till två sommarlass hö, samt, der knektetorp nu finnas, nyss nämnde jord af torpens nu varande område är uttagen, de å torpen varande husen upplåtas och der nya rotar och torp bildas, boningshus å dessa uppföras, allt utan ersättning.

d) Att soldatens och hans vederlikars öfrige löneförmåner godtgöras af statens medel.

e) Att rotarne, sedan de afstått nu beskrifna jord och hus, äro befriade från rekrytering, underhåll af hus, stängsel, torpets brukning och vedbrand.

f) Att, om nu beräknadt manskap icke anses tillräckligt till landets försvar, tillsammans med beväringen, de senares öfnings- och tjenstetid i mån af behof något ökas.

g) Att denna förändring må ske med eller utan sammanhang af grundskattefrågan och

h) Att ett anslag af 25,000 kronor ställes till Kongl. Maj:ts förfogande, att användas vid utredningen af denna fråga.

Skulle äfven detta förslag af Kammaren och Riksdagen ogillas, så må med skäl citeras de ord vi vid Riksdagens början fingo höra, att uppfinningsförmågan kan vara slut; jag kan åtminstone ej tänka mig, hvilket nytt förslag som med utsigt till någon framgång skulle kunna framläggas, derest ej så lyckliga tider inträdde, att ett förslag om att alla krig med blodig klädnad skulle upphöra bifölles.

Emellertid yrkar jag afslag på såväl Kongl. Maj:ts proposition, som Utskottets förslag.

Herr Aug. Peterson: I en fråga af den vigt och betydelse som den här föreliggande rörande landets försvar, är det alldeles icke besynnerligt, om, såsom här synes blifva händelsen, diskussionen antager form af öppen votering. Det är nemligen tydligt, att i en sådan fråga vill hvarje ledamot uttala sin åsigt och ställning till densamma. Detta är också anledningen, hvarför jag skall tillåta mig att nu yttra några ord.

Jag börjar då med att tillkännagifva, att jag icke kan rösta för vare sig Kongl. Maj:ts proposition eller Utskottets förslag. Skälet för denna min åsigt är, att, oaktadt det blifvit bestridt såväl från statsrådsbänken som af flere andre talare, att en ytterligare utskrifning af värnpligtige, på sätt här föreslagits, skulle vara någon ytterligare tunga för rust- och rotehållare, jag dock anser, att så ovilkorligen är fallet. Visserligen skulle icke för närvarande öfningarne utsträckas, men skyldigheten för sju åldersklasser att inställa sig vid mönstringar är ju redan en utsträckning i värnpligten, en ytterligare utskrifning. På samma gång denna lag bifölles skulle således rust- och rotehållare hafva förlorat det skydd, knektekontrakten medgifva dem,

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten (Forts.)

att vara fria från utskrifning för sig, barn och tjenare, så länge indelningsverket upprätthölles. Detta är något, som man noga bör hålla på. Som likväl detta förslag nu blifvit framlagdt, utan att någon lindring för rust- och rotehållare derjemte blifvit ifrågasatt, och än vidare förslaget dessutom framkommit under sådana förhållanden, att en komité nyss blifvit nedsatt för att reglera skatteförhållandena, så hade det varit god tid att framkomma med detta förslag, sedan dessa förhållanden väl blifvit ordnade, men man hade icke bort framkomma med förslaget i det nakna skick det här föreligger.

Den nu föreslagna lagen skulle icke blott blifva en börda för rust- och rotehållare utan för alla ynglingar i riket. Hvarje gång nemligen dessa skola byta om vistelseort, skola de anmäla sig för det kanske flera mil aflägset boende kompanibefälet icke blott i den ort, dit de inflytta, utan äfven uti den, hvarifrån de utflyttat. Försummelser härutinnan kunna lätteligen uppstå, böter ådömas, och om den bötfälde, såsom vanligen tillhörande de fattigare klasserna, icke erlägger dessa böter, så blir följden den, att böterna förvandlas och skola aftjenas. Den bötfälde måste då transporteras till den stad, der sådan aftjening kan ske, och allt detta kommer att medföra kostnader för staten och göra lagen förhatlig för de värnpligtige. Ehuru åtskilligt vore här att tillägga, skall jag dock icke upptaga tiden längre, utan önskar blott, att de, som efter mig få ordet, skola tillkännagifva sin åsigt i frågan på samma korta sätt, som jag det gjort.

Till följd af hvad jag nu anfört, kan jag hvarken gifva mitt bifall till Kongl. Maj:ts eller Utskottets förslag, utan yrkar afslag.

Herr Jöns Rundbäck: Om jag endast toge hänsyn till min ringa förmåga och bristande insigt i detta stora ämne, skulle jag icke nu besvära Kammaren med något anförande, men i egenskap af en utaf svenska folkets representanter och dertill manad af en inre önskan anhåller jag att få i största korthet yttra några ord i frågan. Jag vill icke besvära Kammaren med någon historisk redogörelse för försvarsfrågans ställning under de senaste riksdagarne, särskildt efter representationsförändringen, emedan jag är förvissad, att ingen ledamot af Kammaren är okunnig derom. Icke heller skall jag såsom ett skäl till afslag å denna värnpligtslag anföra emigrationen, då jag tror att den har med förevarande sak föga att skaffa. Lika litet skall jag anföra knektekontrakten eller söka utreda deras privaträttsliga- eller grundlagsenliga natur, ty vi stå här icke inför en vanlig domstol utan för hela landets och efterverldens domstol, och vi, som utgöra en del af den lagstiftande församlingen i landet, hafva utan tvifvel rätt att, om i knektekontrakten eller grundlagarne låge ett hinder, i förening med Konungen och Första Kammaren förändra hvad som kan anses nödigt och nyttigt, och jag tror derför icke, att man här i denna fråga bör söka föra en process i ordets egentliga mening. Men man må hysa hvilken mening om dessa knektekontrakt som helst, så får jag dock såsom min på den, om jag så får uttrycka mig, allmänna och eviga rättvisan grundade mening uttala, att

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

intet försvar kan väl grundas om icke på allas lika rätt eller ordnas på annat sätt än att landets försvar tynger lika på alla.

Enligt mitt förmenande sönderfaller försvarsfrågan i två stora hufvuddelar, nemligen dels den del deraf som afser de *personliga uppoffringarne*, och *dels* den del, som afser de *pekuniära kostnaderna* för förslagets genomförande. Hvad angår de personliga uppoffringarne måste enligt sakens natur alla dela lika, alla hafva samma skyldighet, grefvens son lika väl som bondens. Den rike kan dervidlag icke gifva mer än den fattige. Båda hafva att sida vid sida offra lif och blod för fosterlandet.

Hvad åter försvarsfrågans andra del angår, så, ehuru detta förslag icke uppställer stora anspråk på pekuniära kostnader, står dock bredvid eller bakom denna fråga en annan, och det är frågan om indelningsverket. Sverige är icke någon militärgräns i samma mening som militärgränsen i Österrike; Sverige har aldrig varit eröfradt af främmande folk, utan vi hafva städse sjelfve under frihetens hägn odlat vår torfva. Från urgamla tider hafva våra fäder försvarat detta land, och vi hafva af dem mottagit förpligtelsen att vårda om dess frihet och sjelfständighet. Det är då alldeles påtagligt, att de, som under framfarna tider offrat sig för fosterlandets försvar och dertill bidragit, hafva gjort landet stora och ovärderliga tjenster, för hvilka vi alla äro dem tack skyldige, men icke böra väl just desse, derföre att de sålunda gjort landet de största tjenster, fortfarande betungas i och för landets försvar mera än andra samhällsmedlemmar. Det kan omöjligt bestridas, att deras bördor äro högst ojemnt fördelade i vårt land, och intet svenskt hjerta bör vara tillslutet för orättvisan uti, att det fortfarande förblifver på det sättet. Penningen spelar i ett fall som detta en betydande rol; och att den ene kanske får gifva den sista skärfven för upprätthållande af landets försvar, under det den andra nästan intet dertill bidrager, det är ett förhållande, som först af allt måste rättas och hjelpas, och jag får derföre för min del säga, att jag hvarken vill eller kan ingå på ett förslag till värnpligtslag, utan att på samma gång åtgärder vidtagas för rättande af dessa missförhållanden.

Ehuru jag sålunda måste förklara, att jag icke med min röst kan bidraga till förslagets framgång, ber jag regeringen icke derföre tro, att det icke finnes en sann fosterlandskärlek äfven hos mig. Jag för min del vill likväl icke såsom mången klandra regeringen derför, att den framlagt detta förslag. Regeringen måste tänka på framtiden, och hvad den anser nyttigt och gagneligt för landet, har den både rätt och pligt att för Riksdagen framlägga, och vi å vår sida måste söka bjuda skäl för oss, om vi icke anse oss kunna antaga regeringens framlagda förslag. Icke heller tilltror jag mig kunna påstå, att regeringen nu bort framkomma med ett förslag i annan rigtning. Sådana påståenden öfverlåter jag till dem, som hafva större politiska insigter än jag. I det fallet är jag alltför obetydlig och ringa att kunna tänka mig utöfva något inflytande på regeringens handlingar och beslut.

Med hvad jag här förut yttrat har jag heller icke velat förneka,

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

att ju icke regeringens förslag har åtskilliga förtjenster, som icke böra förbises. Den redovisning af och ordning bland de värnpligtige, som här är ifrågasatt, anser jag visst icke onödig, ehuru jag icke vill påstå, att regeringen i min tanke lyckats lösa denna fråga på det lämpligaste sättet, enär detta sätt synes mig medföra allt för mycket besvär, och jag tror, att en sådan kontroll kunde lättare genomföras, än på det sätt här är föreslaget. Regeringen har i sitt förslag äfven skiljt på landt- och sjöbeväring och föreslagit, att hvardera bör exerceras vid det vapen den tillhör. En sådan anordning anser jag äfven för god, men trots dessa förslagets förtjenster kan jag dock icke bifalla förslaget i sin helhet, emedan jag anser att åldersklasserna i den effektiva beväringen böra göras beroende af en blifvande försvarsorganisation i sin helhet, om hvilken ännu ingenting är kändt eller bestämdt, och det har i dag från regeringen sjelf uttalats, att det ligger i fjerran, hurudant ett framtida kan komma att se ut.

Det är dessutom en obestridlig sanning, att den allmänna meningen icke önskar att vårt framtida försvar uteslutande bör byggas på den allmänna värnpligtens grund, hvilket mången förut hållit före vara den enda möjliga grunden för en blifvande försvarsorganisation. Föreningen "Värnpligtens vänner" har ifrigt verkat i detta syfte, men har kanske blott gjort frågan mera skada än gagn. Men att för försvarets stärkande beväringsinstitutionen måste utbildas och det successive är likväl alldeles påtagligt.

Vidare tror jag, att sedan lång tid tillbaka eller åtminstone sedan 1867 den grundtanken genomgått alla Riksdagens beslut i detta ämne, dels att den svenska armén borde bestå af stam och beväring, och att stammen borde öfvas desto mera, på det att beväringen måtte behöfva öfvas desto mindre, och dels, att bördorna för landets försvar skulle rättvisligen fördelas alla samhällsklasser emellan.

Hvad jag här påpekat är i största korthet i min tanke de brister, som vidlåda detta förslag, och som förorsaka, att jag för min del icke kan antaga detsamma.

Då det emellertid ifrån statsrådsbänken, törhända med skäl, yttrats, att denna Kammare, som förut så mycket ordat om, huru den ville hafva försvaret ordnadt, gjorde orätt uti att nu utan vidare afslå detta förslag, utan att antyda huru den ville hafva ett försvarsförslag, som af Kammaren kunde godkännas, utarbetadt, så vill jag, ehuru med föga utsigt till framgång, härmed framlägga ett motiveradt afslag, hvilket jag förmenar skall uttala flertalets mening; och är detta förslag af följande lydelse:

Som Herrarne behagade finna, har jag hemtat stöd för detta förslag icke *utanför*, utan *uti* sjelfva den Kongl. propositionen. Skulle det förundra någon att grundskatterna deri ej vidröras, så får jag säga att, om, såsom här är sagdt, kostnaden för landets försvarsväsende blifver lika fördeladt, då är äfven skattefrågan af sig sjelf löst, såvidt den berör försvarsväsendet.

Herr Hammarskjöld: Herr vice Talman! Mine Herrar! Då man vet sig vara den 22:dra antecknade till att få ordet och få detta

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

närmare midnatt, så bör en förståndig man begripa, att det skulle vara grymhet att plåga Kammaren med ett längre anförande. Jag skall derför icke sysselsätta mig med hvad 21 föregående talare behagat säga. Jag vill endast framhålla att enligt mitt omdöme Lag-Utskottet på intet sätt öfverskridit sin befogenhet vid behandlingen af föreliggande lagförslag.

Utskottet har föreslagit en ingress till lagen, upptagande de bestämmelser, som genom den nu förelagda lagens antagande skulle upphäfvas. Deremot har Utskottet ej föreslagit ett enda tillägg i det Kongl. förslaget. Utskottet har föreslagit en underdånig skrifvelse med afseende å lapparne — det är sant. Den paragraf, som nu närmast föreligger till behandling, säger att "hvarje svensk man är värnpligtig" etc. Nu höra lapparne också till svenske män och skulle alltså äfven vara värnpligtige från 21 till 40 års ålder. Under sådana förhållanden har Utskottet varit fullt befogadt att föreslå inskränkning i denna paragraf just med afseende på lappbefolkningen. Lag-Utskottets befogenhet att föreslå utsträckning af området för en viss lags tillämpning har aldrig blifvit bestridd, hvadan Utskottets befogenhet att föreslå inskränkningar i en lag, om dertill finnas skäl, icke heller bör bestridas.

Jag öfvergår till sjelfva hufvudfrågan. En framstående talare i Kammaren har på förmiddagen erinrat oss om de vilkor och förutsättningar, han och hans vänner uppställa för bifall till en ny arméorganisation. Hvar och en, som lyssnade till honom, bör begripa, att det ej kan gå så fort att få alla dessa förutsättningar och vilkor på det klara. Dertill kommer, att det ej är nog med, att dessa saker skola bringas till rätta — sjelfva den nya försvarsorganisationen skall uppbyggas, och alla skola vara eniga om, huru den skall vara beskaffad. Gud gifve Sverige fred — det önskar hvarje förståndig fosterlandsälskande man, men denna önskan gifver ej visshet, att vi skola hafva fred. De tilldragelser, hvilka nyss timat, gifva ej stöd för någon illusion, att den eviga fredens guldålder redan skulle hafva inträdt. När så är fatt, och den nya arméorganisationen påtagligen ännu icke så snart kan vinna statsmakternas endrägtiga bifall, så vill jag ej med mitt nej bidraga till ett afslag å ett förslag som, utan att medföra några nya nämnvärda kostnader och uppoffringar under fredstid, skulle öka den försvarskraft, landet i nödens stund kunde ega, och tillika skulle bringa ordning i beväringens förhållanden.

Det är af dessa skäl, som jag tillstyrkt och tillstyrker förslaget. Om så olyckligt skulle vara, att kriget skulle inbryta öfver våra bygder, vill jag för min del frimodigt kunna se i ögonen hvar och en, som kommer att bryta stafven öfver svenska representationen för det, att den ej kunnat enas uti att det allra ringaste stärka landets försvarskrafter.

Herr A. Hansson: Då så många skäl redan blifvit anförda både för och emot förslaget, anser jag min förmåga allt för ringa för att kunna tillföra diskussionen några vidare nya skäl. Jag vill således endast för Kammaren tillkännagifva och få till protokollet antecknadt,

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

att jag kommer att rösta för afslag å såväl Kongl. Maj:ts som Lag-Utskottets förslag i denna fråga.

Herr J. Andersson i Häckenäs: Jag skall icke tillåta mig att länge uppehålla Herrarne i denna sena timma på qvällen, men jag vill be att få yttra några ord.

Det har ifrån statsrådsbänken blifvit sagdt, att man icke bör bygga sina framtida planer på maktens, utan på rättvisans grund. I denna grundsats instämmer jag till fullo; jag tror också, att vårt försvarsverk bör byggas icke på maktens, utan på rättvisans grund. Det är just denna rättvisa, som man gerna vill förutsätta skall vara åtminstone planlagd och tillräckligt antydd, innan man vill ingå på någon bestämd försvarsplan. Och det kan väl icke sägas, att så är förhållandet, så länge rust- och rotehållarebördan eller det så kallade indelningsverket hvilar på en enda samhällsklass och på en enda näring, då, säger jag, kan man ej påstå, att de bördor äro rättvist fördelade, i hvilka det låge allra närmast till hands, att en och hvar toge del efter förmåga; ty något, som är mera egnadt att allmänt deltaga uti, än försvarsverket, kan väl icke gerna förefinnas. Jag håller också före, att, då dessa förutsättningar om förslagets fotande på en rättvis grund icke äro nog tydligt planlagda eller antydda, utan tvärtom intet i detta afseende är på förhand undangjordt, så hade man icke nu bort framkomma med något förslag om utvidgande af vårt försvarsverk; och deruti har regeringen, efter mitt förmenande, begått ett misstag, att den just nu framlagt förslaget. Jag är öfvertygad, att, om de af mig antydda förutsättningarna voro undangjorda, så skulle ett förslag, äfven om det afsåge en fullständig organisation efter tidens fordringar, bygdt på en rättvis grund och deri bördorna vore rättvist fördelade, icke väcka sådan allmän förskräckelse i landet, som redan detta lilla förslag nu åstadkommit. Det är också icke underligt, om man i landsorten blifvit förvånad och till och med förskräckt öfver det framlagda förslaget, då det med rätta kan sägas, att man icke ens har tillräcklig kännedom om, hvad det egentligen innebär. Jag frågar, om icke litet hvar kan blifva otålig, då man betänker förslagets verkningar i det afseendet, att beväringsklassernas antal skulle ökas från fem till tolf, och tiden från fem till tjugo år. På samma gång säger man, att detta icke skulle kosta nationen någonting alls; men detta förefaller mig något underligt. Man kan väl icke gerna antaga, att meningen med en stor armé skulle, utan beväpning och beklädnad samt öfriga tillbehör, blott vara afsedd att skyldra i rullorna. Antagligen är meningen med förslaget, att alla beväringsklasserna böra både beväpnas och beklädas, äfvensom att ökad öfningstid skall framdeles ifrågasättas, så vida något ändamål med förslaget skall kunna tänkas; men, mine Herrar, allt detta lärer väl fordra icke obetydliga kostnader.

Jag vill icke ingå i någon undersökning om kraften och betydelsen af knektekontrakten. Dock vill jag uttala min åsigt, att jag anser det stora målet, ett starkt och betryggande försvar, icke kunna

ernås utan enighet — hvilken åter icke är att vinna, utan att försvarets bördor blifva lika fördelade på alla samhällsklasser.

Under de förhållanden, som nu existera, och i det skick, förslaget framkommit, kan jag icke annat än yrka afslag derå.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Herr Fredenberg: Under känslan af det ansvar, som en ledamot af Riksdagen alltid måste erfara, då en för fosterlandet vigtig fråga skall afgöras, anhåller jag, Herr Talman! att få anföra några af de skäl, som bestämma mig för att yrka bifall till den nu föreliggande värnpligtslagen.

Med den kännedom och uppfattning jag har om försvarsfrågans behandling under de senare åren i denna Kammare, är det min fullkomliga öfvertygelse, att densamma icke kan vinna sin definitiva lösning utan i sammanhang med skatteregleringsfrågan. Men då det sannolikt kommer att dröja lång tid, innan denna invecklade fråga, som för närvarande behandlas af en komité, hinner att blifva fullständigt utredd, så anser jag det för min del betänkligt att längre uppskjuta med stärkandet af vårt försvar i den rigtning, hvarom de olika meningarne i försvarsfrågan hitintills kunnat ena sig, nemligen en längre utsträckt och mera effektiv beväringspligt. Jag beklagar visserligen på det lifligaste, att genom den nu föreslagna lagen de beväringsskyldige icke erhålla en enda dags längre vapenöfning än nu är förhållandet, hvilket dock vore i hög grad både önskvärdt och behöfligt, men denna lag har likväl den stora fördelen med sig, att vi, i händelse af krig, kunna påräkna tillräckligt antal manskap till rikets försvar samt att noggrannare kännedom än hitintills vinnes om hvar detta manskap är att påträffa, hvilket nu icke är förhållandet, då det visar sig af de officiella handlingarne, att en sjettedel till en fjerdedel af vår vapenföra ungdom pligtförgätet undandrager sig sin beväringsskyldighet.

Genom att indela landet i beväringskompaniområden och införa de beväringsskyldige till nummer, namn och hemvist i kompanirullor, vinnes för öfrigt ett väl behöfligt samband mellan manskap och befäl och erhåller hvar och en sin plats i ledet, hvilket är nödvändigt för att under fredstid kunna uppgöra en ordnad mobiliseringsplan, som ovilkorligen måste förefinnas, om man ej skall stå redlös vid inbrytande krig. Till stöd för denna åsigt kan jag åberopa en inflytelserik ledamot i denna Kammare från Skåne, som under 1877 års riksdag, sedan det af Kongl. Maj:t framlagda arméförslaget fallit, vid behandlingen af dåvarande värnpligtslag, hvilken i alla väsentliga delar öfverensstämde med den nu föreliggande, yttrade, »att då genom den nya värnpligtslagen den obestridliga fördel vinnes, att man bättre kunde hålla reda och ordning med de värnpligtige och en hvar af desse kunde få sin anvisade plats, så fann han ingen giltig betänklighet vid att antaga detta förslag, så vida det vilkor i lagen intogs, att de värnpligtiges öfningar i fredstid icke finge utsträckas öfver 30 dagar, in- och utryckningsdagarne oberäknade, som den för närvarande utgör, förrän Konung och Riksdag enats om ny lag angående värnpligtiges tjenstgöring under fredstid». Då denna nya lag just

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

innehåller alla dessa förutsättningar och bestämmelser, bör således ur den synpunkten icke gerna några anmärkningar kunna framställas mot densamma. Jag är fortfarande vän af stamsystemet och tror, för min del, att endast en härpå grundad arméorganisation har utsigt att vinna framgång i denna Kammare. Men då den nu föreslagna värnpligtslagen är lika behöflig och lika tillämplig på hvilken arméorganisation som helst, vare sig att den är bygd på stam och beväring eller på ren värnpligt, så kan jag icke finna något giltigt skäl att förkasta densamma, allra helst lagen, enligt min åsigt, innebär ett steg framåt i den rätta rigtningen, som Riksdagen, efter 15 års kif och strider i försvarsfrågan, ännu icke lyckats att uttaga.

Jag vill icke längre vid denna sena timme taga Kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk, utan anhåller derför, på de skäl jag nu har haft äran anföra, att få yrka bifall till den föredragna §:n.

Herr Wieselgren: Då så ofta både utom och inom Riksdagen yttrats, och äfven i dag i Kammaren upprepats, att den föreslagna värnpligtslagen skulle vara en orsak till den ökade emigrationen, har jag vändt mig till den man i Göteborg, som har att öfvervaka den del af emigrationen, som går genom denna stad, och anhållit att af honom erhålla upplysningar i detta hänseende. Jag har i dag fått svar på min hos honom gjorda förfrågan; och detta svar är af den beskaffenhet, att jag ansett mig böra meddela detsamma åt Kammaren — derigenom torde måhända kunna åstadkommas ett slut på de variationer å ett redan ofta användt tema, som alla försöka göra värnpligtslagen ansvarig för de nationella förluster i krafter och penningar, som emigrationen medför. Ofvan antydda embetsman upplyser, att redan mot slutet af föregående år hitsändes från Amerika ett stort antal biljetter för öfverfärd dit — ett förhållande, om hvilket jag i förbigående ber få nämna han hade kännedom på grund af vederbörande emigrantagenters uppgifter. Samtidigt hitkom ett stort antal af transatlantiska ångbåtsbolagens emigrantvärfvare och kringreste i landsbygden för att värfva utvandrare för att öfverresa till Amerika med hvar sitt bolags ångbåtar. Emigrantagenterna uppgåfvo *redan i slutet på föregående år och i början af detta,* innan ännu någon visste det minsta om den *sedermera framkomna* värnpligtslagen, att emigrationen under år 1880 »*skulle stiga till enorma proportioner*». De uppgåfvo till och med siffran på grund af det af dem kända antal biljetter och de listor, som de uppgjort under sina resor i orterna, och förklarade, att under året skulle öfver Göteborg passera närmare *30,000 emigranter.* Då dessa uppgifter kunnat lemnas redan *innan* någon i landet visste ett ord om att något förslag till värnpligtslag skulle framläggas för Riksdagen, måste det väl till fullo bevisa, att denna lag *icke* är orsaken till den ökade emigrationen. Vidare upplyser samme man, att år 1869, då antalet emigranter, som passerade öfver Göteborg, uppgick ända till 29,000, det icke var ovanligt, att dessa, såsom anledning till sin utvandring, uppgåfvo de stora skatterna här i landet och i all synnerhet religiöst förtryck. I år har *icke någon enda* uppgifvit såsom orsak till sin utvandring an-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

nat än vare sig utkomstskäl, eller att redan till Amerika utvandrade fränder och slägtingar i bref bedt dem öfverresa. Samma dag brefvet från mig ingick till min sagesman, hade han att öfvervaka utpasserandet af 2,000 emigranter. Han använde flera timmar för att under samtal med dessa göra sig underkunnig om skälen till deras utvandring. Då ingen uppgaf såsom orsak dertill denna värnpligtslag, började han sjelf att framdraga den. Men ingen befans hafva tänkt på den. Jo, en enda, som uppgaf, att han af riksdagsmannen i sin ort — en ledamot af denna Kammare, som väl också haft ordet i denna fråga och uttalat sig mot förslaget — fått höra, att regeringen fordrat i ett lagförslag, som inkommit till Riksdagen, att man skulle exercera hvarje år till 40 års ålder; och vore det så, ansåg denne emigrant, »att emigrationen skulle blifva större».

Detta är hela resultatet af ifrågavarande undersökning, hvars samvetsgrannhet jag, på grund af min personliga bekantskap med den undersökande, anser vara höjd öfver allt tvifvel.

I fråga om sjelfva lagförslaget skall jag icke vid denna tid på dygnet tillåta mig något uttalande. Snart slår tolfslaget, och sedan ingår söndagen; allas önskan är att snarast möjligt få — gå hem. Men ändå ber jag att få tillägga ett par ord; de skola innebära en protest mot det uttalande, som vi i afton fått höra rigtas mot regeringens främste man.

Ty, mine Herrar, de ord, som här fällas, skola icke glömmas. Efter många år, i en framtid, då vår samtids historia skrifves, skola häfdatecknarne gå till de protokoll, som här förts, och jag beklagar djupt, att de skola i redogörelsen för denna dag finna, att en man, tillhörande svenska allmogen, så kunnat glömma den skuld, i hvilken företrädesvis just denna allmoge står till förenämnde man, att han mot denne begagnat uttalanden, hvilka jag vågar påstå en hvar skall finna *ovärdiga*.

Jag slutar med att tillkännagifva, att jag ämnar rösta för Utskottets förslag, dock med bestämd reservation mot att detta må anses innebära någon förpligtelse för mig att rösta för ett omorganisationsförslag i den rigtning, som det vid 1875 års riksdag framlagda.

Med Herr *Wieselgren* instämde Herrar *Lundblad* och *Hammarberg*.

Herr C. I. Bengtsson: Äfven om jag dertill hade förmåga, skulle det icke falla mig in att hålla något längre föredrag om knektekontraktens betydelse, utan jag har begärt ordet blott för att tillkännagifva, att jag instämmer i den reservation, som Herr Anders Persson afgifvit, samt i öfrigt åberopar de skäl, hvilka af Herr Carl Ifvarsson blifvit på förmiddagen anförda.

Herr J. P. Nilsson: Alltsedan Riksdagens början, då jag i trontalet hörde uttalas, att en värnpligtslag skulle föreläggas Riksdagen, hvilken lag icke skulle kosta mera penningar eller taga i an-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

språk mera arbetskrafter än den nuvarande värnpligtslagen, får jag erkänna, att jag verkligen gjorde mig den frågan: »skola vi verkligen kunna få en värnpligtslag, som icke fordrar några uppoffringar?» Värnpligtslagen framlades sedermera för Riksdagen, och jag sökte att, så godt jag kunde, taga reda på dess innehåll och läste igenom den flera gånger, men jag fann icke hvad jag sökte i lagen, nemligen att man genom densammas antagande skulle vara fri från de gamla bördorna. Min oro har också varit mycket stor, hvarthän det skulle gå, om detta förslag blefve antaget: jag kan icke i detta förslag utfinna detta. Jag har också varit i min hemort och talat med mina komittenter, och jag vill försäkra Herrarne derom, att, ehuru lagen icke i och för sig innehåller så stora fordringar, den dock väckt så mycken oro för, hvarthän det skulle komma att gå till sist, antingen man komme att bygga förslaget på ren värnpligt eller på den nuvarande stammen och beväringen samt i sistnämnda fall öfva den indelta armén så, att den kunde användas såsom stam.

Från statsrådsbänken hafva vi i dag fått höra, att, om det förslag, som år 1878 framlades, blifvit af Riksdagen antaget, skulle bördorna för försvaret hafva blifvit mycket större än nu. Men jag kan försäkra, att åtminstone i min ort förhållandet icke blefve sådant, ty det säga alla, som sökt sätta sig in i frågan och sökt göra sig reda för, hvad som var fråga om. Nog hörde jag många, som sade, att visserligen blifva bördorna större enligt detta förslag, men de blifva också rättvisare, hvilket är mycket bättre. Folket erkänner detta och säger, att blir det så, att den privilegierade jorden och andra samhällsklasser vilja deltaga häri, såsom de andra, så låta vi oss nöja dermed. Med ett ord: de sade, att, hade det nu föreliggande förslaget lemnat någon upplysning på hvilken grund det framtida försvaret skall komma att byggas, att till exempel den oprivilegierade jorden icke skulle få så stora bördor, som den nu har, så hade den saken icke varit så svår att emotse.

Derjemte kommer till denna sak en annan fråga nemligen om krigslagarne. Vi hafva visserligen en Kongl. proposition vid denna riksdag, innehållande förslag om, att Riksdagen skulle deltaga i stiftande och förändring af dessa lagar, men vi hafva icke sett huru den saken kommer att gå inom Riksdagen. Jag har för min del ett så ledsamt exempel i afseende på tillämpningen af nu gällande krigslagar, från min beväringstid, att anföra, att jag icke släpper mina söner till krigtjenst, förrän jag vet, att de hafva något skydd mot sina öfverordnades förtryck.

Vid denna sena timme är det likväl icke på sin plats att hålla långa anföranden, utan får jag tillkännagifva, att jag instämmer med dem, som yrkat afslag å förevarande förslag.

Herr O. B. Olsson: Jag hade verkligen tänkt yttra mig något vidlyftigare och mera fullständigt i denna fråga, men till följd af den på natten så sena timmen och den långa diskussionen som under dagens lopp pågått, är jag sjelf uttröttad och förmodar att så är för-

hållandet med Kammarens ledamöter i allmänhet, hvarföre jag af dessa omständigheter nödgas att yttra mig i största korthet.

Så länge vi icke fått någon mildring i våra mer än tillbörligt stränga krigslagar hvad gemenskapen beträffar, ehuru en sådan önskan inom Riksdagen ofta blifvit uttalad, och så länge icke 13 § Regeringsformen blifvit upphäfd eller ändrad, enligt hvilken, efter dess nuvarande lydelse, Konungen eger rätt att emot hela Statsrådets afstyrkande börja krig och till följd deraf icke allenast uppkalla stamtruppen och efter den nu föreslagna lagen äfven första uppbådet af beväringen och detta icke allenast till landets försvar, utan äfven för att användas till ett emot hela nationens vilja beslutadt anfallskrig på ett främmande område. Af dessa och många andra skäl kan jag för min del under nuvarande förhållanden icke ingå på någon ytterligare utsträckning af beväringens skyldigheter och får med anledning deraf yrka afslag så väl af Kongl. Maj:ts som Lag-Utskottets förslag.

Herr von Rehausen: Om jag egde förmåga att uttrycka mig så, som jag skulle önska, vore visserligen mycket att säga i detta vigtiga ämne; men då jag icke har en sådan förmåga samt förslaget dessutom under den föregående diskussionen blifvit fullständigt belyst och tiden är långt liden, skall jag endast tillåta mig att i korthet säga några ord, för att tillkännagifva min åsigt i frågan.

Jag har förnämligast sökt göra klart för mig, hvilka relativa fördelar det föreliggande förslaget må innebära, och då dessa blifvit af flere föregående talare framlagda, skall jag icke trötta med ett vidlyftigt upprepande. Den första fördelen är då, att genom det större antalet årsklasser i beväringen en väl behöflig reserv komme att finnas, då, såsom antagligt är, landets försvar i händelse af krig ovilkorligen kan komma att kräfva större antal krigsfolk än de nuvarande fem klasserna lemna tillgång till, hvartill kommer att denna reserv, om förslaget antages, skulle blifva ordnad och i rullor antecknad så, att befälet hade reda på de beväringsskyldiges vistelseort. Det ligger i öppen dag, att en mobilisering, som under nuvarande förhållanden skulle vara förenad med de största svårigheter och känbar förlust af en dyrbar tid, härigenom skulle i betydlig mån underlättas. En ytterligare fördel af stort värde blefve ock den ganska betydliga reserv af fullt utbildadt manskap vid värfvade regementena som komme att utgöras af dem, som efter slutad kapitulation qvarstode inom beväringsåldern, af hvilka en stor del kunde användas som underbefäl, hvarförutom jag får fästa uppmärksamhet vid, att äfven vid indelta armén en värderik tillgång till underbefäl antagligen skulle uppstå bland volontärerne. För desse är tjenstetiden bestämd till 26:te åldersåret, så vida de icke dessförinnan blifvit befordrade. Denna föreskrift är visserligen så ny, att verkningarne deraf icke ännu hunnit visa sig; men då det torde blifva omöjligt att för alla bereda tillfälle till befordran vid regementerna, så är sannolikt att många komma att afgå vid denna ålder, och skulle således vara att påräkna som en duglig reserv, i händelse af behof, under den återstående tid som de qvarstode i beväringen; och då desse gjort flere

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

års möten och genomgått volantärsskolan på Karlsborg, borde de med fördel kunna användas som underbefäl, dels i beväringen, dels i landstormen.

Mycket kunde vara att i frågan tillägga, men jag skall icke längre upptaga tiden, utan slutar med vördsam anhållan om bifall till förslaget.

Herr Sam. Johnson: Man har här talat så mycket både för och emot lagen, att derom just icke torde vara mycket att tillägga. Jag vill derföre endast såsom min åsigt i frågan i korthet uttala, att jag icke kan biträda hvarken det nu föreliggande eller något annat dylikt förslag, så länge det icke är bygdt på mera rättvisa grunder. Första vilkoret för antagandet af en vidsträckt värnpligt är, att dessa hårdt tryckte rust- och rotehållare, som här omtalats så mycket, erhålla några väl behöfliga eftergifter och lindringar i roterings- och rustningsbesväret. En annan vigtig sak, som inverkar på frågans slutliga lösning, är äfven vidtagandet af ändringar uti våra krigslagar, ty så länge de bibehållas oförändrade, kunna vi ej gå in på införande af utsträckt värnpligt. Det är visserligen en sanning, att redan till Riksdagen inkommit ett Kongl. förslag i det syftet, och att Konstitutions-Utskottet i anledning deraf föreslagit nödiga förändringar i grundlagen, men detta förslag är framställdt i så sväfvande ordalag, att jag befarar, att det lätt skulle kunna uppstå en konflikt emellan de båda statsmakterna i afseende å grundlagens rätta tolkning; och att man icke rätt vet, hvartill detta förslag kan leda.

Här hafva många talare förut omnämnt det påtryck, de erhållit i sina hemorter från sina komittenter, och derför må det äfven tillåtas mig att omtala att, då jag under Påskhelgen var hemma, jag hörde många bekymmer uttalas öfver de ledsamheter, som skulle uppstå genom den nya lagens antagande. Jag försökte efter bästa förmåga att lugna dem. Jag talar nu icke om den stora massa folk, som var uppskrämd af alla de emigrantagenter, som funnos dernere, och som endast tänkte på sin egen nytta, utan om dem, som kommo till mig och bådo att få veta min åsigt i frågan, bland hvilka voro flera af våra största och mest framstående allmogebönder. Jag uttalade då ungefär samma ord, som här i afton yttrats, och detta tycktes lugna dem något, men de sade, att folket skulle blifva olyckligt, om en dylik lag ginge igenom.

En äldre man yttrade med tårar i ögonen: »Går detta igenom, måste jag skicka mina söner till Amerika, ty i det gamla fosterlandet kunna de under sådana vilkor naturligtvis icke stanna qvar. Det blir visserligen sorgligt och svårt att mista dem, men så snart jag kan, skall jag söka rangera mina affärer så, att jag snart kan sjelf följa efter dem. Jag svarade härpå: »hafven I verkligen satt eder så in i den föreslagna lagen, att I veten, hvad detta förslag verkligen innebär? Förslaget tycks ju icke innebära något annat än åstadkommande af reda och ordning bland beväringen»; hvartill han återigen genmälde: »detta är redan klart för oss; det veta vi. Men att döma af de kraftyttringar, som af Herr Statsministern uttalades vid den Kongl. pro-

positionens remitterande till Utskottet, måtte väl förslaget icke vara så enfaldigt, som från åtskilliga håll påståtts: vi hafva åtminstone svårt för att tro det». Jag kunde ingenting invända häremot; men jag lofvade dem att med min röst bidraga till förslagets förkastande. Då jag vidare framhöll, att det af 1878 års landtmannaparti, af hvilket jag var medlem, framlagda förslag var vidsträcktare och mera betungande än det af Kongl. Maj:t till denna Riksdag inlemnade, invändes vidare, att förhållandet med det förra förslaget var något helt annat, att det var bygdt på rättvisa grunder och antagligt, samt att i detsamma bördorna blifvit jemnt fördelade bland alla samhällets klasser; med ett ord sådant, att det icke gaf anledning till några klagomål öfver deri stadgade skyldighet att sjelf gå eller låta sina sina söner gå i fält för att mottaga fienden.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Ehuru jag antecknat ytterligare ett och annat för att upptagas till besvarande, vill jag icke nu dermed upptaga Kammarens tid. Jag slutar derför med att yrka afslag å det föreliggande förslaget.

Herr Sven Nilsson: Äfven med fara att af någon ledamot från regeringsbänken blifva, i likhet med hvad som inom Första Kammaren skett, ansedd att ställa rust- och rotehållare-intresset framför fosterlandets, om jag yrkar afslag på Kongl. Maj:ts proposition och Utskottets förslag, vågar jag likväl göra det; och jag gör det, såsom en annan talare redan, yttrat under känslan af det ansvar, som åligger mig i egenskap af representant i Riksdagens Andra Kammare, hufvudsakligen derför att förslagets framläggande vid denna riksdag, åtminstone i den form det framlagts, icke varit välbetänkt, i följd hvaraf också förslaget efter mitt förmenande mera skadat än hjelpt den sak, efter hvilken vi alla sträfva.

Åtskillige talare, deribland en representant på göteborgsbänken, hafva påstått, att emigrationen icke hade något att göra med denna fråga. Jag tror detsamma, om man ser värnpligtslagen endast i och för sig, sådan den nu föreligger. Men vi skola icke se den på det sättet, utan på ett helt annat sätt; vi skola se förslaget såsom högst oväntadt hafva blifvit framkastadt och såsom en hotande fara öfver Sveriges befolkning, om hvilket man icke vet, till hvilket mål man med dess framläggande syftat; och gör man det, såsom jag tror i allmänhet är fallet, skall man icke kunna bestrida rigtigheten af den förut uttalade åsigten, att emigrationen till någon del åtminstone framkallats af just detta förslag; det är obestämdheten i regeringens förslag, som vållat, att en stor del af svenska folket fruktar, hvad som skall komma efter detta förslag; det är, med ett ord, icke förslaget i och för sig sjelf, utan hvad man ser skymta bakom detsamma, man fruktar. Man ser nemligen i förslaget ett damoklesvärd, hängdt öfver landets inbyggare, som man icke kan beräkna när det slår till, eller huru hårdt det slår. Då emellertid regeringen icke velat göra mera i frågan, än den nu gjort, torde det icke hafva funnits tillräckliga skäl att framkalla sådana farhågor, som uppkommit af detta förslag, helst då detsamma innebär ett högst ringa, om ens något förstärkande af landets försvar.

Men Kongl. Maj:ts förslag har framkallat äfven en annan icke

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

mindre olägenhet, som ligger uti den omständigheten, att den meningen, att det är någonting helt annat som står högre än regeringens åsigter, hvilket, för att motverka landtmannapartiets mål, föranledt framläggandet af detta förslag, börjar blifva ganska allmän. Denna omständighet är efter mitt förmenande den vigtigaste och måhända äfven den farligaste för landet, och jag tror, att man bort vara mera försigtig i en tid, full af oro icke allenast inom vårt eget land utan äfven i andra länder, samt att jemväl, ur den synpunkten sedt, regeringen icke hade bort framlägga ett förslag, som är så otillfredsställande och dessutom stridande emot nationens önskningar. Sveriges regering har, mine Herrar, mer än en gång i farans stund fått stödja sig på Sveriges allmoge och de svenska arbetarnes klass. Jag tror icke, att man handlar hvarken rätt eller klokt, om man stöter dem ifrån sig. Den tid kan åter komma, då en regering kan känna sig nödsakad att söka värna landets försvar och landets ära med tillhjelp just af dessa samhällsklasser, och jag är säker på att de äfven då skola göra sin pligt. Hur man än ser saken, hade det således varit önskligt, att detta förslag icke framkommit, hvilket man kan hafva goda skäl att beklaga.

När denna stora fråga skall vinna sin lösning, måste detta ske på en gång och i sammanhang med skattereformen. De ständigt — nästan hvarje år — framlagda förslagen, som ej hafva haft stöd af dem, som hårdast komma att tryckas af den allmänna värnpligten, kunna icke vara egnade att föra frågan framåt. Det sätt, hvarpå regeringen alltsedan år 1869 intill närvarande tid gått till väga att framlägga ena gången ett förslag, andra gången ett annat, tredje gången ännu ett annat o. s. v., alla i högsta grad olika hvarandra, utan att af desamma kunnat spåras någon bestämd princip, tror jag icke kan vara nyttigt; ty landet fordrar, att den regering, som vill förstärka landets försvar, innan den framlägger något förslag, icke allenast bör vara enig om det mål, till hvilket man sträfvar, utan äfven i förslaget derom göra tydliga bestämmelser och icke, såsom hittills, likt ett vilse skepp sväfva omkring på ett stort haf utan att styra mot säkert land, ehuru man ej behöfver särdeles klara ögon för att se detta land. Första Kammaren har troget följt regeringen tätt i spåren i detta fall, och vid de nya förslagen, som för representationen blifvit framlagda, har regeringen sökt sitt stöd på Första Kammarens åsigter, hvilka i denna fråga endast äro ett eko af regeringens många meningar i densamma; men regeringen har *aldrig* framlagt något förslag, som grundat sig på den mening, som uttalats af pluraliteten i denna kammare, hvars beslut alltid varit sammanstämmande, och som för sig haft stöd i den allmänna meningen i landet, och deri ligger regeringens stora fel. Dess enda tanke har varit att ej gå landtmannapartiet till mötes.

Regeringen vill nu emellertid vältra ansvaret på majoriteten i Andra Kammaren, derför att ingenting blifvit i frågan gjordt. Jag ber att få i regeringens minne återkalla Första Kammarens beslut år 1878. Jag tror då, att man skall finna, att förnämsta orsaken till det då framlagda förslagets fall låg deri, att regeringen då icke hade någon bestämd åsigt i frågan. Om så varit fallet, hade väl de sju af

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

Konungens rådgifvare, som voro ledamöter i Första Kammaren, deltagit i omröstningen öfver denna fråga. Detta var anledningen till frågans fall år 1878, ty den föll uteslutande i brist på regeringens understöd, och jag yttrade då, att det skulle måhända blifva svårt nog för regeringen att åstadkomma ett annat förslag i stället för det, som då förkastades, om det icke var bygdt på samma grunder som detta. Nu har regeringen framlagt ett förslag, som står i uppenbar strid med Andra Kammarens många beslut och sist 1878, och man borde således på förhand varit viss om den utgång förslaget skall röna här. Det kan icke heller vara mer än en mening derom, emedan detta förslag efter min tanke fört försvarsfrågan tillbaka men icke framåt, och skulle, om det antoges, ännu mera fördröja frågans slutliga lösning.

Jag skulle kunna upptaga en hel mängd anmärkningar, som blifvit gjorda, till besvarande, men som tiden är långt framskriden, skall jag icke alltför mycket fresta Kammarens tålamod. Jag kan dock icke underlåta att bemöta åtminstone några yttranden, som blifvit fälda under diskussionen, bland hvilka ett af den siste talaren på göteborgsbänken, och med hvilket han ville visa att, enligt honom meddelade tillförlitliga uppgifter, emigrationen icke hade med denna fråga att skaffa. Den ärade talaren yttrade derjemte, att en af Riksdagens ledamöter skulle hafva bibringat en emigrant den föreställning, att, om det Kongl. förslaget antoges, skulle han, derest han qvarstannade i Sverige, blifva tvungen att exercera i 20 års tid. Är det väl någon, som kan tro, att en riksdagsman skulle hafva handlat på detta sätt? Kan någon på fullt allvar sätta tro till något sådant? I min tanke är nämnda uppgift sådan, att den sjelf bär vittnesbörd om sin egen osannolikhet. Samme talare vände sig emot en annan ledamot inom Kammaren och uttalade sitt ogillande af hans uppträdande. Jag vill visst icke taga denne ledamot i försvar, men jag vågar tro, att det icke var rätta mannen att gifva denna tillrättavisning, emedan riksdagshistorien nog skall lemna vitsord, som icke äro så särdeles fördelaktiga äfven för den ärade talaren sjelf i fråga om det sätt, på hvilket han bemött sina i politiskt afseende olika tänkande kamrater i Kammaren.

Man beskyller oss för att icke vara konseqventa, då vi icke vilja antaga detta förslag, som är likt det, hvilket af oss framlades år 1878. Jag vill, i likhet med hvad som redan blifvit sagdt, fästa uppmärksamheten på, att sistnämnda förslag framlades i sammanhang med åtskilliga andra förslag, och då dessa förslag icke åtfölja det nu föreliggande, torde det äfven af detta skäl vara lätt förklarligt, hvarför vi ej kunna antaga det som nu föreligger, och är således talet om inkonseqvens obefogadt. Det hade, enligt min tanke, varit nyttigt för landet, om 1878 års förslag blifvit antaget, ty frågan hade då varit fullständigt löst, och vi hade varit ifrån dessa ständigt återkommande strider. Men då regeringen försmådde detsamma, så bär hon också ansvaret för, att icke det nu föreliggande förslaget kan antagas.

Man har äfven försökt att skrämma oss dermed, att städernas folkmängd skulle växa så, att deras inflytande i Kammaren blefve större, än det för närvarande är, hvilket kan komma att få en menlig inverkan på den åsigten, som vill afskaffa grundskatterna och in-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

delningsverket, och man har uppmanat oss att vara försigtiga. Ingen vet, hvad i en framtid kan komma att inträffa, allraminst om det nu föreliggande förslaget antages. Men, mine Herrar, jag har den tillit till städernas ombud, både de nuvarande och de som komma att finnas, att de skola se frågan i stort och icke uteslutande efter städernas intresse, och jag ser således ingen fara för oss i detta fall. För öfrigt finnes det något i vår grundlag, som jag tror skall kunna lägga hinder i vägen för motverkandet af den fara, som Herr Statsministern på förmiddagen i berörda afseende antydde.

Vi hafva nyss varit i tillfälle att åhöra ett anförande af Herr Finansministern, som onekligen bar vittne om en varm fosterlandskärlek, och jag är för min del också öfvertygad att Herr Statsrådet verkligen var genomträngd af denna känsla. Men, mine Herrar, hvad var det för innehåll i detta hans anförande? Jo, det innehöll stora, i vackra fraser klädda ord, omhöljda af dunkla aningar om någonting som skall komma att inträffa, om värnpligtsförslaget faller, utan att han visste hvad, men ingenting vidare. Jag tror dock icke, att det är på detta sätt, man skall vinna Andra Kammaren, som så många gånger sagt sitt ord i frågan. Då man kläder sina tankar i vackra ord, böra de äfven åtföljas af beslut och af handling. Man bör säga rent ut, hvad man vill, och så länge detta icke sker, tror jag, att man gör bäst i att använda sådana ord, der de göra bättre effekt än här. Den aktade statsrådsledamoten antydde visserligen att han sagt hvad han ville i skattefrågan, men hvad var det egentligen han ville? Om man skulle företaga sig en uttydning af yttrandet, skulle man dock snarare komma till den meningen, att Herr Statsrådet icke vill någon skattereform, än motsatsen. Och i sådant fall har onekligen anförandet gifvit oss ett ytterligare stöd för vårt yrkande om afslag,

Jag har sagt, att regeringen icke med det föreliggande förslaget låtit oss veta, huru vårt försvarsväsende i en framtid skall ordnas. Man vet icke, i fall förslaget antages, om det är meningen att i en framtid landets söner skola uppfostras i kaserner eller vid sidan af soldater med indelningsverkets bibehållande. Deruti ligger just förslagets stora fel, som äfven bestämmer dess öde. Andra Kammaren har många gånger konseqvent samt sist och tydligast vid 1878 års riksdag sagt hvad den vill. Må regeringen en gång försöka sig på den vägen, som då anvisades af Riksdagens majoritet. Andra Kammaren, liksom den Första Kammaren, skola då säkert känna sig lyckliga att med stöd af den allmänna meningen i landet kunna enas om ett bättre ordnande af landets försvar, hvilket säkert ligger hvarje svensk man varmt om hjertat. Under förhoppningar härom är det som jag yrkar afslag å såväl Kongl. Maj:ts proposition som Utskottets förslag.

Friherre Leijonhufvud: Jag skall till en början bedja att få bemöta några yttranden af den föregående talaren, eftersom jag har dem i friskt minne.

Hvad först beträffar anmärkningen mot Herr Wieselgren, vill jag endast nämna, att Herr Wieselgren aldrig påstått, att den ifrågavarande riksdagsmannen sökt inbilla emigranten, det de värnpligtige

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (orts.)

skulle exercera alla de år, den utsträckta värnpligten omfattar, utan endast att emigranten på grund af den förres yttrande fått en sådan inbillning. Detta är något helt annat, än hvad den siste ärade talaren sade.

Han talade för öfrigt åtskilligt som jag ej kunde fatta, men hans anförande tycktes egentligen gå ut på att regeringen begått det stora felet att stödja sig på Första Kammaren och icke på landtmannapartiet. Men låtom oss se om det varit möjligt för regeringen att stödja sig på landtmannapartiet uti militärfrågorna, huru önskvärdt detta än må synas från talarens ståndpunkt. Det är ej i dag första gången jag gjort mig sjelf den frågan hvad som kan vara den egentliga grunden till landtmannapartiets ständiga afslag till hvarje förslag, som framlägges af regeringen till förbättring af vår armé, och deras motvilja att bevilja anslag till krigsväsendet, äfven då tillgångar ej saknas. Icke kan skälet vara endast deras önskan att till egen fördel vinna en ej väsentlig minskning uti sina utlagor genom borttagandet af grundskatter och indelningsverk! De äro ju svenske män, liksom jag, hvilkas förfäder aldrig tvekat att offra gods och lif för fädernes-landets försvar, och skola ej sönerna deruti följa fädernas fotspår!

I landsorten — äfven vi som ej äro landtmän hafva dock vänner och anhöriga nog i bygderna för att få säker kännedom om, hvad der sker — i landsorterna, säger jag, är det visst icke allmänna opinionen att grundskatter och indelningsverk äro så nedtyngande och förkrossande som man här vill låta förstå — fastän naturligtvis det vore angenämt att slippa dem liksom alla andra onera. För 1875 års härordning är man rädd, det medgifver jag, men derom är ej nu frågan. Om det i morgon ginge ut ett bud kring landet att grundskatter och indelningsverket voro afskrifne, skulle säkerligen den första känslan bland allmänheten vara en hög grad af *förvåning!* Man väntade sig ej något sådant! Och den andra en orolig fråga: hvad kommer då i stället? ty att något annat måste ersätta den, det förstår hvar man, och man fruktar att detta andra skall blifva vida tyngre att bära.

Jag kan derföre ej föreställa mig annat än att äfven andra skäl finnas, som förmå landtmannapartiet att vägra sitt bifall till hvarje arméförslag som af regeringen framlägges. Och detta skäl bör säkerligen sökas uti deras åsigt att just ingen fara hotar eller *kan* komma att hota oss och att vi derföre göra oklokt, då vi offra medel på vårt försvarsväsende. Hvarje gång som Fjerde hufvudtiteln behandlas här i Kammaren, hör man en framstående ledamot af Stats-Utskottet med en djup suck fråga: skall det då aldrig blifva slut med dessa anslag till krigsväsendet? Hafva vi inte nog beviljat ännu m. m.? Och en annan talare, som menade att det egentligen var städerna som behöfde försvar, ansåg att det ingen fara fans för landsbygden, äfven om fienden bröt in. "Jorden blir alltid qvar", menade han. Ja! nog stannade jorden qvar, men i hvad skick? och i hvems hand det blefve, det är frågan. Man menar ock att det ej skall behöfvas så mycket till ett försvarskrig, utan att behofven derför snart äro fylda. Men man glömmer hurudana krigen nu för tiden äro, huru de komma öfver den

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

oberedde som en lavin, och den som ej är färdig blir krossad i ett slag. Vi hafva nu haft fred snart i 70 år, och godt vore visst, om det kunde vara i än 70 år, men derpå är ej att hoppas. Så långt jag läst historien, och jag har läst mycket deraf, kan jag ej påminna mig något land som så lång tid fått sitta i fred. Men deremot har det alltid visat sig att folk som länge, om ock ej så länge som vi, fått ostörda njuta af freden, vanligen invaggat sig i samma bedrägliga villa som nu landtmannapartiet, men också att det första krig som derefter inträffat endast medfört nederlag och olyckor! Detta är nu hvad den ärade talaren på göteborgsbänken kallar "militarismens tal", men han kunde dock ej påstå att talet ej var sanning, ehuru hans anförande i öfrigt understödde landtmannapartiets uppfattning. Huru vill man nu att en klok och om landets säkerhet nitisk regering skall kunna stöda sig på ett parti med sådana åsigter?

"Militarism" är för resten ett ord och ett begrepp, som vi ej kännas vid i Sverige. De svenska militärerna äro i första hand medborgare och tala såsom sådana, och i andra ordningen militärer.

Hvad lagförslaget angår, skall jag ej tala derom. Jag röstar naturligtvis för det, ehuru, jag medgifver det, utan all entusiasm.

Deremot skall jag bedja att få vända mig direkte till Herr Statsrådet och Chefen för Landtförsvarsdepartementet med en hemställan, att han ville utverka hos Kongl. Maj:t, att ett par fullt kompetente män måtte få i uppdrag att utreda och granska de nu ständigt omordade knektekontrakten från *rätts-synpunkt*, allt ifrån deras första dag intill denna tid, och dervid betrakta dem ej endast från vår nuvarande lagstiftnings ståndpunkt, utan fastmera från den som gälde vid tiden för deras ingående. Vidare vill jag uttala den önskan och förhoppning att Kongl. Maj:t måtte begagna sin administrativa makt, så långt den räcker, att ordna vår beväringsinstitution. Jag tror att mycket kan på den vägen göras och kanske redan länge sedan hade bort göras.

Herr P. Persson i Törneryd: Jag skall tillåta mig att åberopa endast ett, men för mig fullt tillräckligt, skäl för afslag å den Kongl. propositionen och Utskottets förslag. Den, som varit med och sett, huru den beväringsskyldige får taga emot oqvädingsord och annan förnärmelse från sina förmän, drager sig gerna för att blifva med om en utsträckning af värnpligten i så vidsträckt mån som här är i fråga, innan först nödig förändring i vår krigslagstiftning egt rum. Ingen skall gerna kunna neka till, att våra militärer, om än kanske ännu mer förr än nu, hafva i sitt sätt att behandla den simple mannen i ledet gjort sig skyldige till befogade anmärkningar. Och det första man kunnat haft rätt att vänta sig, innan ett sådant förslag till värnpligtslag hade framlagts som det föreliggande, hade varit, att man först fått våra krigslagar omarbetade och skrifna i humanare anda, så att den värnpligtige måste i en ny lag kunna finna skydd mot sina förmän, då dessa möjligen hädanefter såsom hittills emellanåt söka begagna sig af ett mindre vackert sätt att gå tillväga vid tillrättavis-

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

ningar, som mången gång kanske behöfvas, men som böra ske på annat sätt än som hittills ofta egt rum.

Jag skall icke uppehålla Kammarens tid vidare, sedan tiden är så långt framskriden att midnatt är inne. Det anförda innefattar för mig tillräckligt skäl att yrka afslag å Kongl. Maj:ts proposition och Lag-Utskottets förslag.

Herr Aspelin: Jag är icke invigd i landtmannapartiets hemligheter och känner icke, hvad dess afsigt är med dess ständiga vägran till allt hvad Kongl. Maj:t föreslår i afseende på försvarets ordnande, om afsigten är att störta en ministèr eller att hålla försvarsväsendet på en sådan ståndpunkt, att landtmannapartiet vid ett lämpligt tillfälle skall ensamt och allena kunna diktera hvarje paragraf i det blifvande arméorganisationsförslaget, eller att ernå något annat mål. Men hvilket nu detta mål än må vara, icke befordrar detta tillvägagående landets bästa. Landtmannapartiet har nog många gånger genom sina bemödanden gjort sig förtjent om landets erkännande. Men det bör icke invagga sig i den tron, att alla dess åsigter delas af landet, eller att landet uteslutande på landtmannapartiet och dess åtgärder bygger sina förhoppningar. Ur en liten klick af Andra Kammarens ledamöter har det, genom ihärdighet och vaksamhet vid val, utvecklat sig till ett parti, starkt inom Kammaren och i de gemensamma voteringarne, men dock icke så uppburet och icke så högt stående inom landet, som det tyckes föreställa sig, åtminstone icke hos den del af landets befolkning, som med egna tankar pröfvar landets vigtigare frågor. Bevis på landtmannapartiets vägran till försvarets stärkande hade vi senast vid de gemensamma voteringarne. Vi hade det äfven då Fjerde hufvudtiteln förevar inom Kammaren, äfvensom vid den föreliggande frågans remitterande till Lag-Utskottet, vid hvilka tillfällen man stödde sig på den gamla satsen, att "ingen fäster ny klut på gammalt kläde". Denna sats vinner nog ofta tillämpning, om man nemligen har i beredskap kläde, deraf man i en hast kan bereda sig en ny drägt. Men om man det icke har, då är det bättre att sätta ny klut på det gamla klädet, så att, om man blifver uppfordrad till en lek, deri man ej kan deltaga oklädd, man har en hel, om ock lappad drägt att pådraga och ej nödgas gömma sig undan. Ingen i Kammaren kan hysa den öfvertygelsen, att det ligger utom möjlighetens område, att Sverge kan blifva inblandadt i ett krig. Derför är hvarje uppskof med förslagets stärkande farligt. Hade jag visshet om, att inom ett år eller så en ny arméorganisation vore antagen och hastigt blefve satt i verket, då skulle kanske äfven jag våga biträda den åsigten, att det gamla kunde till dess förblifva sådant det är. Men då jag icke har denna visshet, icke ens någon förhoppning derom, så anser jag det vara en pligt att så mycket som möjligt söka stärka och ordna det gamla försvaret, till dess en ny arméorganisation hunnit komma till stånd. Landet fordrar ett starkt försvar; och det ansvar, den skuld, landtmannapartiet skulle draga öfver sig, derest genom dess gensträfvighet landet vid ett krigsutbrott, stode redlöst, blefve så stor, att ingen af landtmannapartiet, icke ens partiet i sin helhet,

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

skall kunna uppbära densamma. Hvad önskar nu Kongl. Maj:t? I fredstid — ingen ny börda, endast skyldighet för den värnpligtige att vid flyttning från ort till annan derom göra en anmälan. I krigstid — en hvarje svensk vapenför man af 20 till 40 år genom lag ålagd skyldighet att värna sitt land, således icke något annat, än hvad Sveriges invånare från urminnes tider ansett sig skyldige och pligtige att göra.

Hvad Kongl. Maj:t åstundar, det är att införa ordning, att utbyta ett på den individuella frivilligheten beroende, osäkert, oordnadt, oberäkneligt försvar emot ett på ordning grundadt. Jag vågar icke kasta mig in på de rent militära frågorna, men jag vågar dock påstå, att det under nu varande förhållanden är alldeles omöjligt att mobilisera så, som sig bör. Härtill erfordras, att man på förhand känner, huru många man hvart regemente skall mottaga, att man känner beskaffenheten af dessa män så, att man vet, hvilka som lämpa sig för det ena eller det andra vapnet, hvilka som skola användas i linien och hvilka i trängen. För närvarande gå krigen hastigt och de fientliga anfallen komma plötsligt. Det är derföre af nöden, att vi kunna hastigt mobilisera våra försvarskrafter, ty hålla vi i månader på med mobiliseringen, så händer det, att landet blir erofradt, innan vi blifvit färdiga och att vi få finna oss i de fredsvillkor, segraren dikterar. Jag föreställer mig att, hvad beträffar den nya lag, som nu föreligger, dess starka sida är att söka just i den omständigheten, att den möjliggör en hastig mobilisering af våra trupper. Man har äfven talat om, att vi icke hafva tillräckligt med befäl för beväringens öfvande. Nå, det är väl icke bättre att hafva endast befäl och icke någon trupp! Men detta förslag afser ju att äfven skaffa oss en väsentlig tillökning af befäl. Det finnes nemligen ganska många militärer, som tjena endast 4 à 10 år vid gardena eller andra regementen och sedermera slå sig ner på sina egendomar eller egna sig åt andra yrken; och vi få ett stort antal underofficersvolontärer, som fullgjort sin kurs, men i brist på lediga underofficersplatser icke kunna vinna sådan anställning inom den tid, författning föreskifver. Alla dessa personer, genom föreliggande lagförslag ålagda deltaga i landets försvar, äro afsedda att användas såsom befäl.

Jag erinrar mig, att vid det tillfälle, då denna fråga remitterades till Lag-Utskottet, en talare, jag tror på göteborgsbänken, ansåg sig kunna antaga, att, om propositionen blefve lag, regeringen skulle så illa handhafva denna angelägenhet, att, om det blefve krig och regeringen uppfordade beväringen, den skulle samlas som fårskockar och antagligen gå samma öde till mötes som landtvärnet i forna dagar. Jag tror deremot, att, om den Kongl. propositionen *icke* blir lag och, i händelse af krig, beväringen enligt nu gällande lag utskrifves och den öfrige befolkningen, för att visa att det icke är tomma ord blott att man "vill gå man ur huse", när det gäller, träder upp för att värna sitt land, och i följd häraf en stridskraft af beväring och frivilliga uppträder — en till antal lika stor, om icke större, än den, som beväringen enligt den nya lagen skulle komma att utgöra, — icke vetande huru den skall samlas eller under hvilket befäl den skall

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

ställa sig, hvarvid regeringen, i saknad af kännedom om styrkans blifvande antal och samlingsplatser, icke är i tillfälle att förse den med föda, kläder, vapen och befäl, *då* tror jag, att ordet *fårskockar* med fog kan användas, och *då* befarar jag, att kärnan af Sveriges försvarskrafter skulle gå ett sorgligt öde till mötes, och detta utan att på något sätt hafva kunnat gagna sitt fosterland.

Man har emot förslaget framhållit vissa betänkligheter, hvilka jemväl påpekats af en del utaf tidningspressen, såsom att befolkningen af fruktan för värnpligtslagen i massor emigrerar, om lagen antages; att en hvar skulle i 20 års tid komma att stå under krigslagarne och, såsom en talare påstod, under lika lång tid bära gevär. Man har vidare framhållit, att befolkningen från skilda delar af landet samlats till möten och dervid tydligt gifvit sin motvilja mot lagförslaget tillkänna. Det är i sanning sorgligt, att en viss del af pressen, för att vinna sina syften, så missbrukar sin ställning, att den uppenbart förvränger en rättvis sak och söker medelst diktade och osanna uppgifter missleda befolkningen. Det är betecknande för denna och för många andra på dagordningen stående konstitutionella frågor, att det hederliga svenska folket låter af agitatorer locka sig till att biträda och underskrifva resolutioner och petitioner, stridande såväl emot dess sunda oförvillade förnuft som ock mot landets sanna intresse. Det är nedslående, att medlemmar af denna Kammare kunna finna lämpligt att å nu föreliggande förslag yrka afslag på så underhaltiga skäl, som dem jag nu citerat. Det är, vill jag påstå, icke fruktan för den nya beväringslagen, sådan den i verkligheten är, eller för tillämpningen deraf, som drifvit eller kommer att drifva någon till att emigrera. Om någon lemnar landet med anledning af denna lags framläggande för Riksdagen, så är detta af fruktan för de osanna och förvillande åsigter, som genom en del af tidningspressen och folkledare blifvit befolkningen bibragta. Till och med inom denna Kammare har cirkulerat ett urklipp ur en stockholmstidning, jag tror för sistlidne tisdag, innehållande en adress till en af Kammarens skånska representanter från hans valmän. Om den värde representanten verkligen emottagit en dylik adress och skulle känna sig skyldig att på grund af densamma arbeta emot förslaget, då beklagar jag honom.

Om ifrågavarande adress ord för ord är affattad så, som den blifvit i tidningen intagen, då må jag erkänna att det är den naivaste och sorgligaste sjelfbekännelse och sjelfanklagelse, jag någonsin hört, eller ett slående exempel på mötestillställares stora förmåga, och styrker, om möjligt, än mer min åsigt om nödvändigheten af att antaga det föreliggande förslaget. Enligt denna adress skulle nemligen den skånske mannen anse, att friheten bestode deruti, att ynglingen på grund af föregifven sjukdom undandroge sig beväringsexercisen och dymedelst äfven gjorde sig fri från den hufvudsakliga skyldighet, som åligger beväringsynglingen, den nemligen att värna sitt land; och den skånske mannen är *stolt* öfver att känna sig fri! Dylika adresser torde berättiga till den slutsatsen, att vid folkmöten betyder folket *intet*, besluten ännu *mindre* och tillställarne *allt*. Man har vidare såsom skäl emot det föreliggande förslagets antagande föreburit, att en stor

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

orättvisa derigenom skulle vederfaras rust- och rotehållarne. Jag afstår ifrån att söka uppdraga någon historik öfver tillkomsten och utvecklingen af knektekontrakten samt rust- och rotehållet, dess mera som jag icke behöfver detta för att bevisa, att genom lagförslagets antagande någon orättvisa icke skulle vederfaras rust- och rotehållarne, och att de *icke mer* än någon annan äro berättigade att fordra någon ersättning för den uppoffring de göra för landets försvar. Jorden är sedan gammalt roterad, och den börda, som således åligger densamma i och för roterings- och rustningsbesväret, kan derför ingalunda påstås åligga de nuvarande *innehafvarne* af sådan jord, utan blott *jorden* sjelf. Men jag vill icke inlåta mig i någon diskussion derom, huruvida jorden är orättvist betungad eller ej, emedan denna sak icke hör hit. Det är ett faktum, att jordegarne i sin egenskap af jordegare hafva att uppehålla rust- och rotehållet, och att hela befolkningen, rust- och rotehållarne inberäknade, utan afseende på samhällsklass och ställning gemensamt hafva ett särskildt, för sig alldeles fristående besvär, nemligen beväringsskyldigheten. Under fredstid underhåller rust- och rotehållaren ryttare, soldat eller båtsman och han sjelf eller, om han ej är i beväringsåldern, hans son, om han det är, fullgör sin beväringsexercis. Under krigstid går ryttaren, soldaten eller båtsmannen ut i sin egenskap af sådan, och rust- och rotehållaren eller hans son såsom beväring. Detta är den nu gällande lagen, och det föreliggande förslaget gör häruti ingen annan ändring än den, att beväringsskyldigheten utsträckes från 5 till 20 år. Då således enligt nu gällande lag rust- och rotehållarne gemensamt med den öfriga befolkningen i ljuft och ledt dela beväringsskyldigheten, så finnes ingen anledning, hvarför dem skulle tillerkännas någon fritagelse eller förmån, om Riksdagen funne för godt att för sin del besluta, att den nu på lag grundade och alla svenske män åliggande värnpligten skulle utsträckas från 5 till 12 eller 20 år. Det vore deremot en orättvisa mot den öfriga befolkningen, om en särskild förmån skulle i detta hänseende tillerkännas rust- och rotehållare. Jag upprepar, att jag vill icke ingå i någon pröfning om det rättvisa eller orättvisa i jordens nuvarande beskattning, emedan jag anser den saken alldeles icke tillhöra denna fråga. Men jag bestrider, att, då en stor fosterländsk fråga skall afgöras, rust- och rothållarne äro berättigade att köpslå med sin pligt, eller att såsom vilkor för sitt bifall fordra en för dem fördelaktig lindring i deras visserligen enligt deras egna och kanske många andras åsigter orättvisa, men dock enligt lag gällande bördor, hvilket önskningsmål på annan väg bör sökas.

Jag understödjer det Kongl. förslaget och skulle gerna sett, att åtskilliga punkter deri bibehållits i stället för de af Utskottet föreslagna. Sålunda skulle jag önskat, att den skarpskyttarne beviljade friheten från första årets beväringsexercis blifvit indragen. Skarpskytteväsendet har nog gjort godt i landet, men dess tid är nu ute, att döma af de många föreningar, som på senare tider blifvit upplösta, och af Riksdagens minskade anslag. I städerna kunna skarpskytteföreningarne kanske ännu en tid hålla sig uppe, men i allmänhet äro öfningarne föga annat än en lek. Hvad i denna sak är det vigtigaste

äro målskjutningarne, och om skarpskytteinstitutionen omgestaltades till rena skyttegillen, skulle jag för min del och, som jag tror, pluraliteten i Andra Kammaren medgifva mångdubbelt större anslag till uppförande af skjutbanor i alla delar af landet, till gevär, ammunition och priser. Men under den form, institutionen nu verkar, tror jag icke, att den har att påräkna mycket understöd. Det vore således i min tanke bättre, att i denna, liksom äfven i en eller annan af öfriga punkter, följa Kongl. Maj:ts förslag i stället för Utskottets; men då jag hört att regeringen accepterat Utskottets förslag, inskränker jag mig till att yrka bifall.

Angående förslag till lag om allmänna värnpligten. (Forts.)

I ansende till den långt framskridna tiden afbröts nu öfverläggningen, för att fortsättas i Kammarens nästa sammanträde.

§ 2.

Anmäldes och bordlades följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 30, i anledning af väckta förslag om anvisande af nationalbelöningar åt deltagarne i den med ångaren "Vega" fullbordade kringseglingen af Asien;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 14, angående stämpelpappersafgiften;

Lag-Utskottets Utlåtande N:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till vexellag samt till förordning om nya vexellagens införande och hvad i afseende derå iakttagas skall;

Samma Utskotts Utlåtande N:o 35, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition med förslag till förordning angående äktenskaps afslutande i visst fall inför borgerlig myndighet;

Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts Betänkande N:o 6 (i samlingen N:o 16), i anledning af väckt motion om underdånig skrifvelse angående ändring i 23 § af nu gällande Fiskeristadga;

Samma Utskotts Utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 17), i anledning af väckt motion angående underdånig skrifvelse om utarbetande och framläggande för nästa Riksdag af förslag till stadgande, huruvida och på hvad vilkor staten för dess jordegendom må utan afstående af mark deltaga i kostnaderna för jordförbättringar genom vattenafledning.

Dessa ärenden skulle sättas främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $^1/_4$2 på natten.

In fidem
H. A. Kolmodin.